

HRVATSKI VOJNIK

broj 12. godina II. 22. svibnja 1992. Zagreb cijena 100 HRD

**USTROJ
HRVATSKE
VOJSKE**

**UDRUŽENE
EUROPSKE
VOJNE
SNAGE?**

**SVE
O LOVCU
PRESRETAČU
MIG-23**

**NOVINE SA
SVJETSKOG
VOJNOG
TRŽIŠTA**

**MI 16 -
NAJBOLJA
JURIŠNA
PUŠKA
SVIJETA**

**SERIJAL
O HRVATSKOJ
RATNOJ
POVIJESTI**

ILUSTRACIJA: VIŠESLAV ARALICA

HRVATSKI VOJNIK

GLASILO MINISTARSTVA
OBRANE REPUBLIKE
HRVATSKE

Odgovorni urednik:
brigadir Ivan Tolj

Glavni urednik:
pukovnik Krunoslav Matešić

Izvršni urednik:
Vidmir Raič

Likovni urednici:
Nenad Martić
Tihomir Bajtek

Urednik fotografije:
Stanko Herceg

Uređuje kolegij uredništva

Financije i marketing:
Gordan Bajtek

Adresa uredništva:
Zvonimirova 12, Zagreb

Telefoni: 467-562
Telefax: 451-852
467-092

Dizajn »Hrvatskog vojnika« i dodatka
Tihomir Bajtek.

Grafičko-tehničko uređenje:
Grafičko-tehnička redakcija
Hrvatska tiskara KTS

Tisak:
Hrvatska tiskara, Zagreb

Godišnja pretplata 2400HRD

Sve promjene tiraže slati na Vjesnik
Tuzemna prodaja Slavonska avenija
4 tel. 341-256.

Uplata pretplate na račun
TRGOSTAMPA 30101-601-32111
(s naznakom za »Hrvatski Vojnik«)
Inozemna pretplata: Zagrebačka
banka broj deviznog računa:
30101-620-16-25731-3296911
(s naznakom za »Hrvatski Vojnik«)

Cijene polugodišnje pretplate:
Njemačka 33 DEM, Austrija 234 ATS,
Kanada 26 CAD (avionom 48,90),
Australija 30 AUD (avionom 61,40),
SAD 22 USD (avionom 41,60), Švi-
carska 28 CHF, Nizozemska 37
NLG, Francuska 111 FRF, Švedska
125 SEK, Belgija 680 BEF, Danska
126 DKK, Velika Britanija 11 GBP,
Slovenija 500 SLT, Italija 24700 ITL
Rukopise i materijale ne vraćamo

kazalo

22. svibnja 1992.

ustroj hrvatske vojske

Prisega 67. bojne	4
Novi zrakoplovi za Hrvatsku	6
Prednost stradalim braniteljima	7
Na čast i vjernost Hrvatskoj	8
Skrb za svakog branitelja domovine	

aktualnosti

Domoljublje je osnovno mjerilo	11
Razgovor s pukovnikom Mišom Munivranom	11
Tigrovi hrvatskog kamenjara	14
Primitivni opsenjari	17
Šiljati Blinjski kut	18

vojna tehnika

Zrakoplov MiG 23	24
Automatska puška M1 16	
Najbolja jurišna puška svijeta	28
Primjena kolimatora u topništvu	34
Leclerc	
Tenk za 21. stoljeće	37

magazin

Obiteljski crni humor	46
The Cure — spoj nespojivog	47
Mornarska sablja Habsburške mornarice M1858	50
Hrvati na bedemu europske uljudbe	52

CJENIK OGLAŠAVANJA:

1/1 COLOR ZADNJA STRANICA 120 000 HRD
1/1 CRNO-BIJELA STRANICA 100 000 HRD

1/2 CRNO-BIJELA STRANICA 65 000 HRD
1/3 CRNO-BIJELA STRANICA 40 000 HRD
1 cm U STUPCU 2 000 HRD

Fotografiju na naslovnici snimio Stanko Herceg

HRVATSKI VOJNIK

PRISEGA 67. BOJNE

Uz nazočnost vrhovnog zapovjednika Hrvatske vojske dr. Franje Tuđmana zagrebački vojni policajci su prisegnuli na vjernost Domovini

Već na samom ulazu u vojarnu u Crnomercu, osjetilo se da je ovdje smještena Vojna policija. Prijavnica s natpisom »Nije dozvoljeno unošenje oružja« s ljubaznim vojnim policajcem koji je unatoč osmijehu izvršio strogu provjeru našeg dolaska. Na ulasku susreli smo se s nekoliko vojnika koji su se uputili u grad. Policajac s prijavnice otpratio nas je do ureda zapovjednika 67. bojne vojne policije. Zapovjednik, satnik **Damir Kozić**, dočekao nas je u svom uredu, kojemu kao da je glavna djelatna šifra »Red i rad«. Na zidu velika karta središnjeg i sjeverozapadnog dijela Hrvatske na kojoj su preko prozirnog papira ucrtani položaji brigada 67. bojne. Satnik Kozić je odvojio svoje dragocjeno vrijeme da bi nas upoznao s ovom po-

strojbom i njenim ustrojavanjem. Bojna je ustrojena krajem studenog i početnog prosinca 1991. godine, a skoro svi mobilizirani vojnici su građani Zagreba. Prema njegovim riječima u sastav bojne odabirani su vojnici koji su po svojoj vojnoj specijalnosti policajci kao i pripadnici pričuvnog sastava MUP-a. Najveći dio vojnika je prethodno u drugim postrojbama sudjelovao u izravnim okršajima sa četnicima i JA pa je jedan od zahtjeva pri odabiru bio i njihova vojnička kvaliteta.

Satnik Kozić je naglasio da ovu bojnu čini pričuvni sastav, ali unatoč tomu od njih je od početka zahtjevan profesionalni odnos prema poslovima. Pri obavljanju svih zadataka do sada su vojnici pokazali veliku profesionalnost. To je postignuto nastvom i obukom koja se izvodi prema posebnom

planu i programu uprave Vojne policije koji su vrlo fleksibilni. Čim se ukaže potreba za drukčijom vrstom obuke, program se mijenja i prilagođava.

Radni dan vojnika-vojnog policajca koji boravi u vojarni sličan je danu u ostalim vojarnama, ustajanje u 6,00 sati, jutarnja vježba, doručak, postrojavanje u 8,00 sati, raspodjela dnevnih zadataka nakon čega počinje nastava koja završava u 13,00 sati. Poslije ručka je poslijepodnevni odmor, zapravo slobodno vrijeme, večera, a počinak nastupa u 22,00 sati. Prema riječima satnika Kozića ovaj dnevni raspored nije raspored cijele bojne već jednog njenog dijela. Naime, dvije trećine bojne stalno se nalaze na zadacima, koji traju 24 sata dnevno. Slobodno vrijeme zapravo i nije slobodno, u njemu se vrši doobuka. Obuku, koja se vrši u

HRVATSKI VOJNIK

krugu vojarni, ali i na terenu prošlo je osim redovnog sastava još 800 ljudi obučivši se za vojno-policijske zadatke. Visokim mjerilima izbora ljudstva osigurana je visoka profesionalnost i kvaliteta. Većinom su to obiteljski ljudi u rasponu od 19 do 42 godine, dok je prosječna starost postrojbe oko 30 godina.

»Bijeli opasač nije šminka«, rekao je satnik Kozić navodeći riječi svojeg kolege iz Rijeke. Vojni policajac mora uljevati povjerenje svojim izgledom, opremom i naročito ponašanjem. Potkrepljujući ovo naveo je da je ova bojna neposredno nakon ustrojavanja otpočela s obavljanjem zadataka tako da su već početkom prosinca organizirane stalne patrole i intervencije na području grada Zagreba te otpočela redovna privođenja vojnika zbog raznih prekršaja. Broj pucnjava i »Bombaških akcija« u gradu je opao, a kako je sada redovni zadatak ove bojne kontrola nošenja oružja broj pucnjava i incidentnih situacija se i dalje smanjuje. Osim ovih zadataka bojna osigurava niz zapovjedništava i vojnih objekata, industrijskih postrojenja, te osiguravanja važnih osoba.

Bojne 66. i 67. djeluju u području OZ Zagreb, a dužu prisutnost bilježe na području Pakraca, Novske i Pesarovine, kao i na dijelu bjelovarskog područja. Početkom prosinca prošle godine bojna je započela suradnju s Osijekom tako da je dio vojnika prebačen na područje ovog grada za obavljanje vojno-policijskih zadataka. S dolaskom pripadnika UNPROFOR-a bojna je dobila i novi zadatak: praćenje ovih postrojbi.

Zainteresiralo nas je kako se obavlja izbor i obuka časničkog kadra na što je satnik s osmijehom rekao da se obuka vrši kroz borbu i specijalizirane škole Vojne policije koje su već počele s radom, a njihovo djelovanje je uvjetovano s Službovnikom. Naglasio je da se on previše ne razlikuje od svakog dokumenta ove vrste, ali da je usvojeno niz pozitivnih stavova iz suvremenih zapadnih vojski, poput SAD-a i Bundeswehra.

»Biti djelatnik Vojne policije nije privilegija, kako mnogi misle, već mnogo teškog i upornog rada«, naglasio je Kozić.

Oriziku za vlastiti život ne treba ni govoriti. Vaši novinari bili su svjedoci jedne takve akcije koju su djelatnici VP izveli vrlo profesionalno. Mnogim građanima Zagreba vjerojatno nije nepoznat broj 467-706 na koji mogu uputiti sve svoje prijave, pritužbe ili upozorenja na ponašanje pripadnika Hrvatske vojske, jer ova bojna obavlja sve in-

tervencije i uviđaje u takvim incidentnim situacijama.

Prelazeći preko dvorišta primijetili smo užurbanu atmosferu među vojnicima, neki su nosili nove majice, košulje ili cipele. »Bojnu treba dotjerati za prisegu«, rekao je satnik Kozić.

Dan prisega 66. i 67. bojne kao i dvije samostalne satnije pri 1. i 2. A brigadi osvanuo je lijep i sunčan, kao stvoren za prisegu. Na igralište vojarni u Sveticama među prvima su se postrojila oklopna vozila, a potom i motociklistička postrojba. Nakon dvije generalne probe, u podne je uslijedila prava prisega koju je vodio zamjenik načelnika uprave Vojne policije Biškić Marijan. Ovaj svečani događaj uveličalo je prisustvo Predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana, ministra obrane Gojka Šuška, zamjenika ministra obrane Ivana Milasa i drugih visokih dužnosnika Hrvatske vojske.

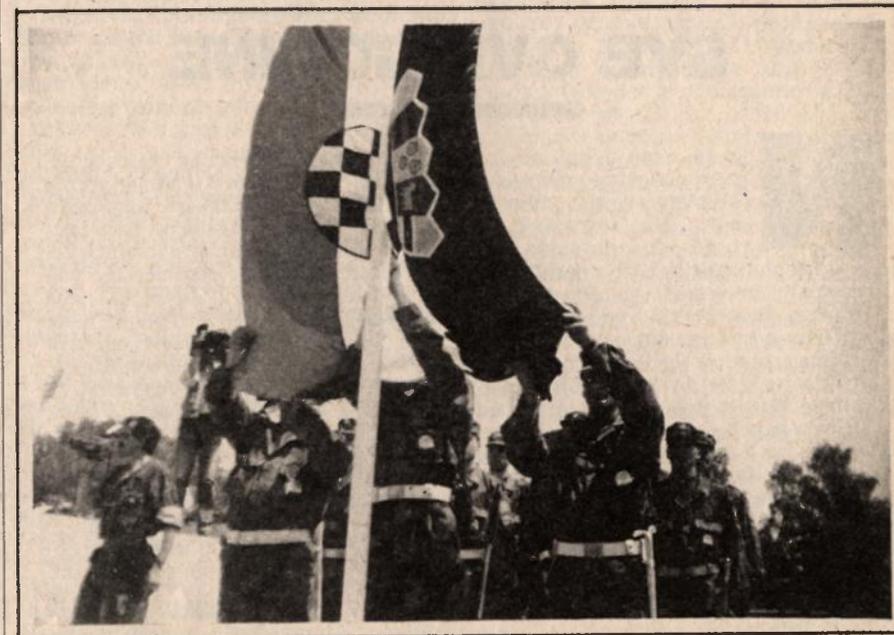
Svečanost je započela nastupom limene glazbe Hrvatske vojske, a potom su se spustili padobranici padobranske postrojbe s hrvatskom zastavom na igralište. Senzaciju je izazvao doskok padobranca Pešut Nenada pravo na pozornicu ispred predsjednika. Prijavak je podnio Biškić Marijan, zamjenik načelnika Uprave vojne policije. Potom je uslijedila svečana prisega izgovorena u tišini pred vojnicima, zapovjednicima i njihovim obiteljima. Nakon toga prigodnim riječima nazočnima se obratio načelnik Uprave vojne policije, brigadir Mate Laušić, naglasivši da će Vojna policija biti svuda gdje je domovina treba, od Istre preko Like, pa sve do Iloka.

Cestitavši vojnim policajcima polaganje prisega predsjednik Tuđman istaknuo je da »Vojna policija ima u vojsci posebne zadatke. Nalazimo se pred konačnim oživotvorenjem svih naših ciljeva, a to je da ovih dana, od okupacije jugo-komunističke armije i četnika bude oslobođena i posljednja stopa hrvatske zemlje. Hrvatska će ovih dana i formalno postati član svjetske zajednice naroda. Budimo svjesni da se protivnik, koji je na našem tlu ostavio još svojih zametaka, neće pomiriti s našom slobodom i samostalnošću. Sve će učiniti podrivajući ustavnopravni poredak Hrvatske. Vaš je zadatak da štitite taj poredak, da budete časni i ponosni ljudi u službi domovine Hrvatske.

Danas je na hrvatskom kopnu, moru i nebu suverena hrvatska zastava. Ta suverenost mora imati i svoj sadržaj, moramo stvoriti pravnu državu, da bi takva Hrvatska bila i zemlja blagostanja. Budite svjesni svoje odgovornosti, budite ponosni i izvršite časno svoju dužnost, na ponos i čast domovine nam Hrvatske«, rekao je predsjednik Tuđman. Potom su uslijedile čestitke prijatelja i obitelji vojnika, a i predsjednik Tuđman, kao i drugi uglednici, osobno su čestitali vojnicima.

Veliku pažnju pobudila je jedinica s psima, velikim rasnim njemačkim ovčarima koji nisu navikli na tako veliko zanimanje novinara. Slobodnim poslijepodnevom koje će mnogi vojnici provesti u krugu obitelji završio je i ovaj svečani dan Vojne policije, nakon kojeg će opet uslijediti običan radni dan sa svim svojim redovnim zadacima.

SARITA BUKOVČAN

HRVATSKI VOJNIK

HRVATSKI 30. SVIBNJA

čanstva u Hrvatskoj. »Godfather« čitavog projekta proširivanja Srbije na zapad bila je federalna armija. No, neumitni tok povijesnog osvještenja hrvatskog naroda, rukovoden povjesnom trenutku dorašlom državničkom politikom, suprotstavio je povijesno pravo Hrvata na nacionalnu državu (pravo koje niti jednome narodu nikada ne može zaniijekati) srbijanskoj imperijalnoj ekspanziji. Konačno su razbije ne sve iluzije i dotadašnja formalno nazivana »Jugoslavenska narodna armija«, skinuvši krinku apstraktnog jugoslavlenstva, postaje buzdovanom u ruci pobješnjelih Garašaninovih ideoloških sljedbenika. Rat koji je potom uslijedio, taj rat, odnosno agresija na Hrvatsku, nije produktom »pobune golorukog srpskog stanovništva«, nijekanja nacionalnih prava Srba u Hrvatskoj (baš suprotno — tek u demokratskoj Hrvatskoj Srbi uživaju puninu nacionalnih prava) ili (koje li gluposti) promjene državnog stijega, već golog sučeljavanja prava na opstanak s jedne, hrvatske strane, i želje za dominacijom druge, srpske strane. Jer, tijekom sedamdesetgodišnjeg životarenja

u južnoslavenskoj državi Hrvati su ugledali samo dno nacionalne egzistencije. Jedna od najvećih dijaspora s obzirom na broj stanovnika, ukinuće nacionalne povijesti i tradicije, sputavanje religije i ostali višestoljetni procesi rastakali su hrvatsko nacionalno biće sve do trenutka kada je napačeni nacionalni organizam rekao — NE! Hrvati su konačno postali svoji na svome. Stvorena je hrvatska država.

Iz današnje, međunarodno-pravno ugodnije pozicije, kada je Hrvatsku priznalo osamdesetak država (među kojima su svi relevantni međunarodni politički čimbenici, u vrijeme kada naš neprijatelj muku muči da u međunarodnoj zajednici dobije i jednog podržavatelja, lagano je razglabati o položaju hrvatske države u novom svjetskom poretku. Prije 365 dana sve je drukčije izgledalo. Tada je još Jugoslavija bila međunarodno-pravno priznati čimbenik, a Hrvatska je bila optuživana za secesionizam i slične gluposti. Zamisli o mogućem angažiranju »plavih kaciga« u razrješavanju jugoslavenskog gordijskog čvora grančile su sa znanstvenom fantastikom. Činjenica da je Hrvatska, kao rijetko koja država dosada, tijekom prve polovice 1992. godine definitivno postala uvažen čimbenik europske i svjetske politike, pokazuje ispravnost odluke građana Hrvatske na referendumu o hrvatskoj državi. Hrvatski je narod nakon devetsto godina uspio iznjediti vlastitu nacionalnu i državnu politiku. Plebiscitarno izražena volja postala je stvarnost.

Treći značajan čimbenik državne emancipacije je Hrvatska vojska. Neugasli duh hrvatske vojne tradicije, poput Feniksa iz pepela, od grupica odvažnih domoljuba iz postrojbi MUP-a, preko Zbora narodne garde, prerastao je u organiziranu oružanu silu hrvatske države — Hrvatsku vojsku. Rijec je o poslu koji druge države godinama obavljaju, a između dva svibnja Hrvatska je dobila vlastitu vojsku. Ipak je to, unatoč svim nedaćama koje nas prate, nama hrvatskim braniteljima, razlog za zadovoljstvo. Zato, hrvatski vojnici, sretan Vam 30. svibanj — Dan hrvatske državnosti!

MARKO KONJEVOD

MIRJANA MIKULIĆ

HRVATSKI VOJNIK

PREDNOST STRADALIM BRANITELJIMA

Što donosi međuresorni »Program 1000«

Veliku pažnju privukli su nedavno oglasili u novinama kojima su Ministarstvo obrane, Zavod za zapošljavanje i Ministarstvo rada i socijalne skrbi pozvali sva poduzeća i poslodavce u Hrvatskoj na organizirano zapošljavanje invalida domovinskog rata. Rijec je o »Programu 1000«, kojim je samo u ovoj godini predviđeno zapošljavanje tisuću invalida a prioritet će imati ratni invalidi, odnosno hrvatski vojnici koji su na frontu otišli kao nezaposleni.

»Dok su na medicinskoj rehabilitaciji o invalidima brinu ministarstva obrane i zdravstva. Nakon toga brigu preuzima Ministarstvo rada i socijalne skrbi, a svi zaposleni i nezaposleni invalidi ostvaruju i prava iz mirovinsko-invalidskog osiguranja«, kaže Stanko Matijašević, pomoćnik direktora Republičkog zavoda za zapošljavanje.

Nakon izlječenja i medicinske rehabilitacije svi invalidi prolaze komisije za ocjenu radne sposobnosti koje će utvrditi što bi sve mogli raditi. Nakon toga će u jednom od dvadesetak savjetovaništa pri područnim službama spomenutog Zavoda ekipe stručnjaka za svakog invalida pojedinačno, ovisno o njegovim sposobnostima, potražiti najbolje rješenje. Pritom će, naravno, voditi brigu i o njegovim ambicijama i željama.

Cilj je programa da se invalidi što bolje uklope u društvo, ali i da se, ravnoopravno s ostalim zdravim suradnicima, mogu dokazati na poslu tako da i njihovi poslodavci budu zadovoljni, dodaje Matijašević. To znači da se neće, kao nekada, stvarati posebni pogoni ili poduzeća za zapošljavanje invalida kao što je bio DIOZ. A stručne ekipe će, prema njegovim riječima, cijelo vrijeme pratiti adaptaciju invalida na radnome mjestu.

Interes za taj humani, i u ovom trenutku nađasve potreban program već su pokazala brojna poduzeća, a posebno privatnici. Prema prvim najavama

očekuje se da bi se dosta invalida moglo zaposliti u industriji, uslužnim djelatnostima, obrtničkim radionicama ili kao kooperanti male privrede, administraciji, na raznim poslovima koje bi mogli raditi kod kuće a pomoći će im se i kod otvaranja samostalnih radionica. Za određena radna mjesta programom je predviđeno osposobljavanje i prekvalifikacija invalida, a po potrebi će im i određena radna mjesta biti posebno prilagođena. Također je predviđeno da poduzeća ili poslodavci koji zaposle invalide i ostale ranije nezaposlene demobilizirane vojnike godinu dana budu oslobođeni republičkog i općinskog poreza iz plaća.

Ali taj »Program 1000« je samo dio cjelovitog programa socijalne reintegracije svih demobiliziranih sudionika domovinskog rata, kojih će prema najavama uskoro biti sve više. Zato je predviđeno da se bivšim vojnicima a posebice ranjenicima (već ih je blizu 20.000) i invalidima koji će uskoro skinuti uniformu Hrvatske vojske stvore optimalni preduvjeti prigodom njihove rehabilitacije i povratka u normalan život. Takvih problema, naime, kod demobilizacije prvih 20.000 hrvatskih vojnika uglavnom nije bilo jer su prvenstveno vraćani borci zaposleni u djelatnostima od vitalnog značenja za Hrvatsku, poljoprivrednici, osobe zaposlene u inozemstvu te učenici i studenti koji su imali uvjete za nastavak školovanja. Osim toga, u Ministarstvu obrane naglašavaju da takvi programi nisu nikakvo ponavljanje nekada uobičajene socrealističke patetike, već dio moralnog duga države prema ljudima koji su nerijetko podnijeli velike žrtve za oslobođenje svoje domovine.

Neki koji su se iskazali na zapovjedničkim i drugim dužnostima u HV moći će, prema potrebi ustroja HV i osobnim sklonostima, i dalje profesionalno

ostati u njoj. Već je u tijeku odabir i selekcija kadrova za tečajevе školovanja za zapovjednike vodova koji će uskoro početi radom, a bit će i drugih mogućnosti školovanja za vojni poziv. Osim toga, Ministarstvo obrane je, za primjer ostalima, dio invalida već zaposlilo u svojim zapovjedništvima te omogućilo svim ranjenicima da zadrže sva prava pripadnika Hrvatske vojske do potpunе medicinske i profesionalne osposobljenosti za samostalan život.

Na nedavnom sastanku predstavnička desetak ministarstava koja zajednički dovršavaju cjeloviti program socijalne reintegracije demobiliziranih ratnika i ranjenika, spomenuto je još nekoliko zanimljivih mogućnosti za njihovo zapošljavanje. Puno je pažnje, primjerice, privukla informacija da oko 2000 demobiliziranih nezaposlenih vojnika u suradnji s Gospodarskom komorom Hrvatske ode raditi u Njemačku. Također je predloženo da država uvede kredite za proširenje proizvodnje te porezne i carinske olakšice za sva poduzeća i obrtnike koji će zaposliti nekog invalida, što bi im olakšalo i uvoz potrebnih strojeva te na druge načine stimulira otvaranje i prilagodbu radnih mjesta za invalide.

Posebno je naglašeno da uz izradu cjelovitog programa treba izmijeniti i odnos cijelog društva prema invalidima jer je uzalud propis i dobra volja za njihovo zapošljavanje ukoliko invalid, primjerice, zbog nepostojanja rampe na ulazu ili prometnicama ne može kolicima doći do njemu namijenjenog radnog mjesta. A za ratne invalide koji trebaju trajnu pomoć društva, jer su ostali i bez najbližih, u Zagrebu se uređuje dom invalida na Jarunu koji će biti stacioniranog tipa ali i otvoren za druženje a najavljuje se i otvaranje klubova ratnih veterana.

ŽELJKO BUKŠA

HRVATSKI VOJNIK

NA ČAST I VJERNOST HRVATSKOJ

Tomislav Bilogrivić rođen je u Dubrovniku. Možda je taj podatak znakovit u malom detalju kojim će autor ovih redaka povezati životni put profesora Bilogrivića i ono što se za rata protiv Hrvatske događalo u njegovu rodnom gradu. Naime, današnji je profesor tjelesno-zdravstvene kulture Tomislav Bilogrivić odrastao u domu za nezbrinutu djecu. Dubrovnik, u vrijeme najžešćih napada, na stanoviti je način jednako bio sâm. Ali uvijek se našlo ljudi dovoljno odvažnih da tu samoću ublaže, tako se uostalom od gorčine i razočarenja spašavao Tomislav Bilogrivić. Radom i školovanjem profesor je vezan

Tijekom domovinskog rata stvoren je poseban sustav obučavanja hrvatskih branitelja — Commando obuka

DISCIPLINA JE TEMELJ HRVATSKE VOJSKE

NA ČAST I VJERNOST HRVATSKOJ

HRVATSKI VOJNIK

angažira se u Hrvatskoj vojsci kao prvi vojni pedagog — instruktor hrvatskih komandosa. Radio je u Centru za obuku u Kumrovcu, a kasnije odlazi u Osijek. Tako u pravom smislu započinje realizacija njegova projekta školovanja i obuke hrvatskih vojnika — bojovnika, kako će sâm nazivati naše vojnike. Profesor Bilogrivić konceptijski je razradio i vodio centar »Commando obuke« u Osijeku za potrebe Operativne zone. Obuku je od 49 kandidata prošlo njih sedam, te je to prva komandoska grupa na ovome području.

Profesor tijekom svojeg angažmana u Osijeku u opticaj stavlja vlastite dvije maksime što će kasnijim njegovim radom imati paradigmatičko značenje. Prva glasi »Disciplina je temelj Hrvatske vojske«, a druga »Na čast i vjernost Hrvatskoj«. Te će maksime Bilogrivić koristiti u svim oblicima stvaranja identiteta hrvatskog vojnika — bojovnika što prolazi ovu specijaliziranu obuku. Naime, ovdje se profesor Bilogrivić, uz kvalitetnu tehnološku potporu, iskazao i osobujnim dizajnerom. Sâm je oblikovao vanjsko znakovlje centra »Commando obuke«, od naljepnica, plakata, memoranduma, svjedodžbi. Neki njegovi prijedlozi svakako zaslužuju i širu primjenu.

O konceptijskom modeliranju centra za obuku potkraj prošle godine Tomislav Bilogrivić kaže:

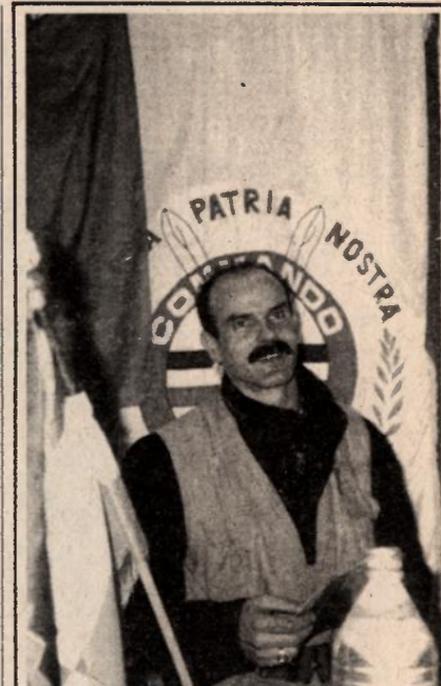
Disciplina, ili vojnička stega, temelj je Commando obuke. Valja

kazati kako se u nas u početku pod taj termin stavljalo koješta. Commando skupine, školovane po posebnom programu, skupine su koje djeluju na zapovijest, a njihove akcije moraju biti logistički dobro praćene.

Commando projekt po svemu sudeći bit će šire prihvaćen i realiziran kao jedinstveni pristup vojnoj obuci Hrvatske vojske. Profesor Bilogrivić, danas u jednom obalnom gradu, radi kao zapovjednik Centra za vojnu obuku koji ima mogućnost postati eksperimentalni centar vojne obuke HV. Nadalje, profesor je angažiran na ustrojstvu novog vojnog projekta i radi na inspekcijско-pedagoškoj instruktaži časnika i dočasnika na terenu. I, na kraju, uskoro će javnosti podastrijeti cjeloviti koncept školovanja i obuke vojnika kojega je autor, a među ostalim predstaviti će i IPD projekt »Istina o Zadru ratniku«.

— Ovome sam poslu posvetio svoje iskustvo i školovanju, jer kao prosvjetni djelatnik osjećam izuzetnu odgovornost s obzirom da stvaramo lik hrvatskog vojnika. Stvaramo identitet hrvatskog vojnika — bojovnika što se na tlu svoje domovine bori za njezinu slobodu i slobodu svih nas. Stoga očekujem značajnije uključivanje prosvjetnih djelatnika u taj posao, jer po mojemu sudu potrebno nam je doista mnogo vojnih pedagoga — instruktora u ovom prijelaznom razdoblju, do vremena kad ćemo

Tomislav Bilogrivić, instruktor hrvatskih komandosa

imati hrvatske vojne škole i akademije.

Nadajmo se kako će i tamo biti s jednakom pažnjom prihvaćeni njegovi prijedlozi oblika statusnih simbola centara za obuku. Za vrijeme boravka u Slavoniji nastali su znakovi Commando obuke u tri vrste: ptica Feniks kao simbol rađanja, sokol simbol hrabrosti i sposobnosti i znak s hrvatskim grbom kao simbol domoljublja. Također, još prije toga Bilogrivić je ponudio i likovno rješenje svjedodžbe s oznakama vojnih rodova a koju polaznik dobiva nakon završene obuke. Takva svjedodžba prema njegovim riječima nije običan certifikat, nego ima jednu višu duhovnu i moralnu vrijednost.

Uostalom tako će Bilogrivić opisivati i razloge svojeg angažmana na ovome poslu. Angažirao sam se, kaže on, iz posve jasnog razloga: prosvjetni sam djelatnik i imam moralnu obvezu prema svojem narodu i prema vojnicima da ih naučim kako se treba boriti na zreliji način, a ne robovati ideologiji. Takva borba, obrana svoje domovine jest borba u kojoj se oni potvrđuju kao aktivni, misaoni subjekti u ratu za bolje sutra cijele Hrvatske.

BOSILJKO DOMAZET

HRVATSKI VOJNIK

SKRB ZA SVAKOG BRANITELJA DOMOVINE

Koja sve prava proističu iz učešća u domovinskom ratu?

Hrvatski vojnici, braneći domovinu od agresora, izloženi su stradanjima. Mnogi su za slobodu dali svoj život a mnogi su ranjeni i posljedice će nositi cijeloga života. Uz njihovo stradanje posljedice snose i njihove obitelji.

Ministarstvo obrane Republike Hrvatske nastoji onima koji su stradali, pružanjem određenih prava olakšati daljnji život.

U slučaju smrti obitelji poginuloga vojnika pripada: jednokratna novčana pomoć u iznosu od dvanaest prosječnih plaća, novčana pomoć supruzi i djeci od Fonda »Zrinski i Frankopani«, odšteta s temelja osiguranja, te naknada za dio troškova sahrane. Za sve te pomoći i naknade zahtjev se podnosi Odjelu za stradale gardiste, Ulica braće Oreški 14. Obitelj poginuloga može ostvariti i obiteljsku mirovinu o čemu podnosi zahtjev područnom fondu mirovinskog i invalidskog osiguranja, osim za područja Vukovara i Vinkovaca, za koje se zahtjev podnosi Uredu za stradale gardiste. Uživaoci obiteljske mirovine imaju pravo i na zdravstveno osiguranje.

Obitelji poginuloga vojnika pripada i pravo na obiteljsku invalidninu, uvećanu obiteljsku invalidninu, zdravstvenu zaštitu i novčanu naknadu vezanu za druge troškove. Zahtjev za ostvarivanje ovoga prava podnosi se općinskom organu uprave nadležnom za poslove boračko-invalidske zaštite. Obitelj poginuloga može ostvariti pravo privremenog korištenja stana do godine dana. Djeca poginuloga hrvatskog vojnika mogu ostvariti pravo na dječji doplatk preko nadležnih općinskih organa.

Ranjenom pripadniku Hrvatske vojske pripada novčana pomoć od Fonda »Zrinski i Frankopani«. Ukoliko je vojnik otpušten iz vojske zbog bolesti koja je posljedica službe u Hrvatskoj vojsci ima ista prava kao i vojnik koji je ranjen tijekom rata. Na temelju osiguranja ranjenom vojniku također pripada novčana naknada, osobna invalidnina, doplatk za njegu i pomoć druge osobe, ortopedski dodatak te zdravstvena zaštita.

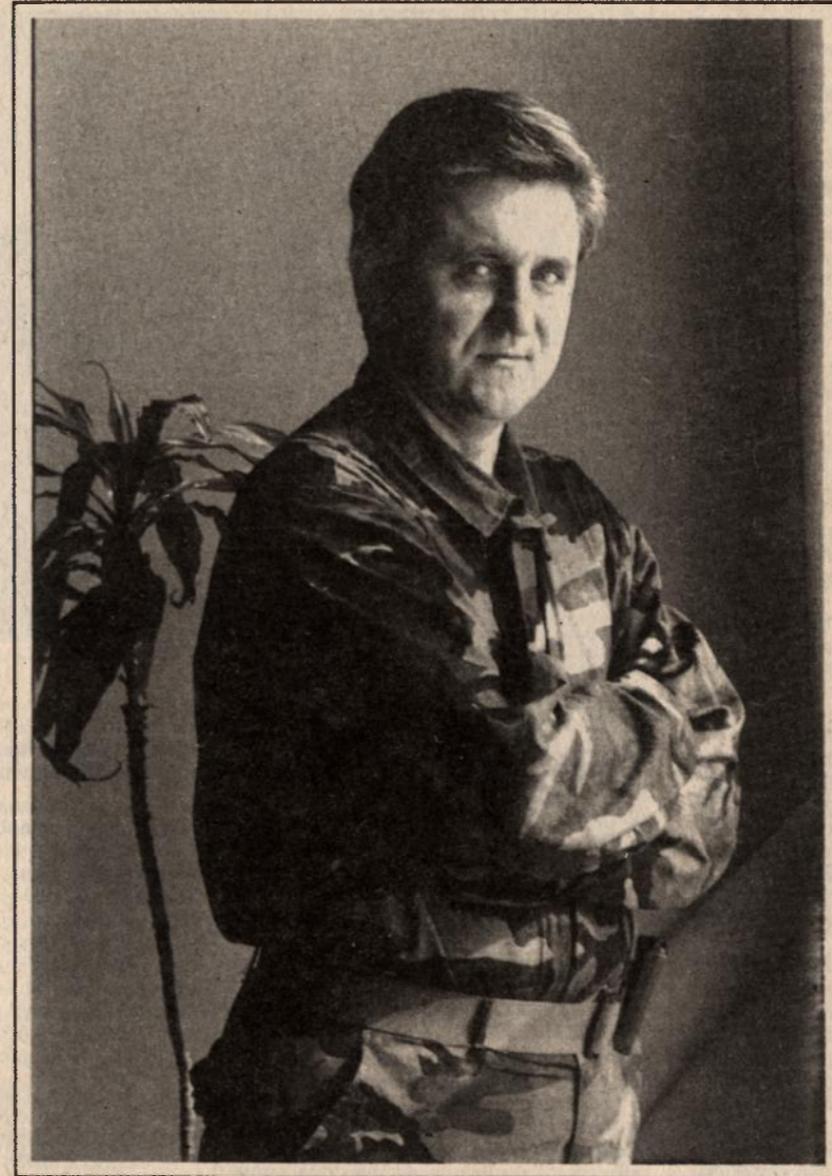
Ranjeni, odnosno bolesni pripadnik Hrvatske vojske zadržava status i prava pripadnika Hrvatske vojske sve dok ne završi liječenje, profesionalnu rehabilitaciju i ori-

jentaciju te postupak utvrđivanja invalidnosti. Za cijelo vrijeme ranjeni vojnik dobiva plaću u visini one koju je primao u trenutku ranjavanja a i dalje ima zdravstvenu zaštitu. Isto tako, ranjeni vojnik ima pravo na nadoknadu za sva odobrena putovanja u svezi liječenja. Ranjeni pripadnik ima pravo privremeno koristiti stan do godine dana.

Svi pripadnici Hrvatske vojske su zdravstveno osigurani a kod djelatnih pripadnika osigurani su i članovi njihovih obitelji. Pod djelatnim pripadnicima Hrvatske vojske podrazumijevaju se sve osobe koje su primljene u radni odnos u Ministarstvu obrane temeljem ugovora ili rješenja.

Demobiliziranim a nezaposlenim vojnicima daje se mogućnost da kod nadležnog zavoda za zapošljavanje nastave ostvarenje prava koja su im bila priznata prije odlaska u Hrvatsku vojsku ali se moraju prijaviti u roku od 30 dana od dana demobilizacije. Ministarstvo obrane poduzelo je s drugim ministarstvima i institucijama mnoge aktivnosti oko što bržeg zapošljavanja ne samo demobiliziranih vojnika nego i onih koji su izašli iz ovog rata kao invalidi.

IVANA STARČEVIĆ

DOMOLJUBLJE JE OSNOVNI KRITERIJ

O odabiru kadrova za izgradnju obrambenog sustava Republike Hrvatske razgovarali smo s pukovnikom Mišom Munivranom, načelnikom Personalne uprave MORH

HV: Personalna uprava ima u izgradnji Hrvatske vojske i kadrovskom ekipiranju Ministarstva obrane vrlo važne zadatke. Čime se rukovodite u odabiru kadrova za rad u Ministarstvu i Hrvatskoj vojsci?

— Slažem se sa tvrdnjom da Personalna uprava ima vrlo važne zadatke. Rukovodimo se u odabiru kadrova s dva osnovna mjerila koji su provjerljivi i koji se daju objektivirati. Oba kriterija podjednako vrijede za djelatnike Ministarstva obrane i za one u operativnoj vojsci. Oni su u ovom povijesnom trenutku neobično važni, a moglo bi se čak reći i da su univerzalni. Prvo je domoljublje kao mjerilo koje je primjereno i imalentno u ovom povijesnom trenutku a drugo je angažiranost i uspješnost u obrani domovine. Bez domoljublja je nezamislivo da netko radi u Hrvatskoj vojsci a tko se i kako angažirao i potvrdio u obrani domovine, lako se uočava i saznaje. Osim ovih mjerila, važe i oni opći poznati u kadrovskoj politici: sposobnost za obnašanje određenih dužnosti i osobine osobe koje su primjerene za uspjeh u nekoj aktivnosti.

HV: Kakva je po struci i spremi kadrovska struktura Ministarstva obrane?

— Kadrovska struktura Ministarstva obrane po struci i spremi je raznolika. Ona ovise o postrojbom mjestu koje uvjetuje odgovarajuću stručnost i spremu. Uglavnom smo nastojali dobiti što bolje kadrove, bilo da smo ih ugovorno zaposlili, bilo mobilizirali. Moram odati priznanje mnogim sveučilišnim profesorima koji su u ovim teškim trenucima za našu domovinu sva svoja znanja i sposobnosti stavili na raspolaganje Ministarstvu obrane i Hrvatskoj vojsci.

HV: Koji su problemi trenutačno u žarištu interesa Personalne uprave?

— Trenutačno imamo nekoliko bitnih odrednica kojima se bavi Personalna uprava. Prije svega treba reći da je u Personalnoj upravi prvi i osnovni zadatak odabir, selekcija, klasifikacija i praćenje budućih časnika i dočasnika. Uz taj zadatak vežu se i trenutačno ističu kao problem činovi u Hrvatskoj vojsci i Ministarstvu obrane. No, dok ovaj broj Hrvatskog vojnika bude u rukama čitatelja, značajan dio poslova oko činova će već biti okončan, što znači da će većina vojnika dobiti činove. Budući da Personalna uprava nije jedina u postupku dodjele činova, može se dogoditi da netko mora pričekati. Kasnije će se ći na izvanredna promicanja i ispravljanje eventualnih propusta.

HV: U dijelu javnosti postoje nedoumice oko dodjele činova. Kako to komentirate?

— Procedura dodjele činova u Hrvatskoj vojsci je precizno određena i tu nema nikakvih nejasnoća. Čin se dodjeljuje na temelju stručnosti, ratnih zasluga i postrojbom mjesta, tj. konkretnog posla što ga pojedinac obavlja. Pozornost pojedinih novinara izazvala je dodjela činova nekolicini časnika iz Uprave za informativno-psihološku djelatnost Ministarstva obrane. Pri tome začuduje zlonamjernost i zaoblazavanje činjenica. Bit ću konkretan. Dr. Miroslav Tuđman, dr. Mi-

omir Žužul, dr. Ivan Rogić i dr. Zvonko Knežević su stvarni osnivači i organizatori Uprave za IPD. Treba znati da su oni radili na informativno-psihološkim poslovima još u vrijeme kada Hrvatska vojska nije bila formirana a jedine postrojbe obrane bile su brigade Zbora narodne garde. Ta inicijalna grupa stručnjaka je, s nizom kasnije uključenih suradnika, obavila opešzan posao na svim hrvatskim bojištima, od osječčkog do dubrovačkog. Iskustvo pokazuje da je 75 posto posla u vojsci rad s ljudima. Bez dobro organizirane takve službe, niti jedna vojska, koja hoće biti moderna i učinkovita, jednostavno nije moguća. Možemo biti zadovoljni što u Hrvatskoj vojsci od prvog dana imamo psihologe, sociologe, informatičare i druge srodne stručnjake koji su gotovo od početka rata zajedno sa borcima na prvim borbenim linijama. Zato je i normalno da stručnjaci koji rade te poslove, a na mjestima su pomoćnika zapovjednika za IPD ili odgovarajućih odjela u Upravi za IPD, dobivaju činove koji im postrojbom pripadaju.

HV: Ratni vojni invalidi i skrb za obitelji poginulih vojnika nesumnjivo su također vrlo važan dio djelatnosti koje provodite?

— Obitelji nastradalih vojnika su naš vrlo važan problem i zadatak, kao i invalidi koji su nastradali u domovinskom ratu. Pokrenuli smo nekoliko akcija za koje držim da će značajno pridonijeti rješavanju njihovih problema. Teško je nekome nadoknaditi poginuloga ili invalidu povratiti izgubljeno zdravlje. Ono što mi možemo učiniti jest da kao Ministarstvo obrane pokrenemo akcije koje bi trebale pridonijeti rješavanju niza problema vezanih za te ljude. Na interminister-skoj razini smo priveli kraju akciju socijalne

reintegracije hrvatskih vojnika i sva ministarstva se slažu da prvenstvo pri zapošljavanju sada trebaju imati invalidi domovinskog rata i budući demobilizirani vojnici.

HV: Da li personalna uprava vodi brigu i o zapošljavanju demobiliziranih vojnika?

— Ministarstvo obrane je pripremlilo model po kojem bi se trebali zapošljavati oni koji su skinuli odore ili koji će to uskoro učiniti. U početku smo dali naglasak na skrbi o invalidima jer mnogi od njih završavaju period medicinske rehabilitacije i ulaze u period socijalne reintegracije, koja također predstavlja svojevrsnu rehabilitaciju. Upravu u Zagrebu otvaramo Centar za rehabilitaciju, gdje će se rješavati problemi invalida.

HV: Odredite u kojoj mjeri su kadrovi iz bivše JNA mogli naći svoje mjesto u Hrvatskoj vojsci i Ministarstvu obrane?

— Časnici iz bivše JNA su naša stvarnost i o njima treba govoriti. Većina onih koji su se priključili našoj vojsci bili su Hrvati i časno su se uključili u obranu, ispunivši ona dva zahtjeva o kojima sam govorio — domoljublje i angažiranost u obrani.

Dakako da među njima ima onih koji se još uvijek teško odriču starog načina mišljenja i svojih stavova koje vuku iz JNA. Međutim, treba naglasiti da je Hrvatska vojska povijesni projekt koji je vezan uz oblikovanje Hrvatske kao države. Hrvatska vojska stoga mora biti ustrojena po svim načelima modernih europskih ili izvaneuropskih vojski, kakve su u demokratskim državama. Oni koji neće moći prihvatiti takav status Hrvatske vojske morat će se pomiriti s tim da potraže svoje mjesto izvan Hrvatske vojske. To je naša hrvatska specifičnost na koju imamo povijesno pravo i čega se ne možemo odreći posebno ne u ovom trenutku, kada se Hrvat-

ska vojska stvara iz samog domovinskog rata.

Stoga oni pripadnici Hrvatske vojske, koji su nekada stjecajem okolnosti bili u JNA, ako su prihvaćeni od boraca i ako su to dokazali svojim načinom rukovođenja, mogu i dalje pridonositi u mirnodopskom kreiranju Hrvatske vojske.

HV: Na koji način će se školovati časnici i dočasnici Hrvatske vojske?

— Uskoro će biti donesena konačna odluka o oblicima školovanja časnika i dočasnika Hrvatske vojske. Postoji nekoliko prijedloga o tome koje bi oblike školovanja trebalo prihvatiti, međutim, vidjet ćemo što će pokazati rasprava i što će reći stručnjaci.

Držim da bi bilo najprihvatljivije da se otvori novo sveučilište ili da se u okviru postojećega (što bi bilo teže) organizira interfakultetski studij na kojem bi se školovali kadrovi za vođenje velikih sustava, u okviru kojeg bi se onda obrazovali i časnici za Hrvatsku vojsku. Jedan od razloga za takvo razmišljanje je racionalnost i ekonomičnost. Drugo, u domovinskom ratu se pokazalo da su se oni koji imaju organizacijskih sposobnosti i znanja u vođenju složenih sustava, vrlo dobro snalazili i dobro vodili postrojbe Hrvatske vojske i hrvatsku obranu. Takvim studijem bi se ustrojio integralan odnos između građanskog i vojnog studija i ne bi više bilo, kao nekada, nepremostive razlike između vojnih i građanskih zanimanja.

Druga stvar je ustroj Hrvatske vojske. Vojska mora funkcionirati po određenim propisima, koji vrijede još od rimskih vremena. Kadrovi u vojsci moraju imati široko obrazovanje i ne moraju biti strogo vojno specijalizirani ali vojska, u smislu subordinacije i funkcioniranja mora zadržati svoj ustroj, s naglaskom na visoku profesionalnost i svjesno prihvaćenu stegu. U budućnosti moramo računati i sa kulturološkim pomacima, a to znači da onaj tko određeni broj godina radi u vojsci, a završio je studij za rukovođenje velikim sustavima, može zbog prestanka motivacije ili administrativnih odredbi otići raditi u druge velike sustave. Držim da bi se za tu opciju trebalo zalagati.

Zanimljivo je iznijeti podatak da se na naš natječaj za daljnje školovanje za časnike i dočasnike Hrvatske vojske javilo oko dvanaest tisuća vojnika, što je podatak vrijedan divljenja. Međutim, naše mogućnosti školovanja su ograničene. Tako ćemo početkom rujna biti u mogućnosti organizirati tromjesečne i šestomjesečne tečajeve koje će moći pohađati oko tisuću vojnika za časnička i dočasnička zvanja. Upravu radimo na mjerilima za odabir prvih polaznika za te tečajeve, što nije jednostavan zadatak, jer svaki prijavljeni na natječaj s pravom očekuje da baš on bude među prvima odabran.

HV: Ovaj broj Hrvatskog vojnika tematski je posvećen psihologiji i psiholozima u ratu. S obzirom da ste Vi i predsjednik Hrvatskog psihološkog društva, pa prema tome i najkompetentnija osoba koja može govoriti o njihovom doprinosu u domovinskom ratu,

recite kada i kako je počela djelatnost psihologa u obrani Hrvatske?

— U jeku velikosrpske agresije protiv Hrvatske, 30. kolovoza prošle godine sastao se Izvršni odbor Hrvatskog psihološkog društva i osnovao svoj Krizni štab, koji je odigrao značajnu ulogu u angažiranju psihologa u domovinskom ratu. Treba reći da je određeni broj kolega i bez poticaja Kriznog štaba osjetio potrebu i individualno reagirao. Bilo je psihologa koji su rukovodili postrojbama ili su bili u prvim redovima na ratištima.

Zbog svog specifičnog obrazovanja, koje se bavi čovjekom a čovjek je u ratu najangažiraniji, nije neobično da su se i u ovom ratu psiholozi posebno iskazali. Pa, kada će ako ne u ratnoj situaciji? Ovo je bila prilika da se iskažu, da pridonose funkcioniranju vojske, da odrede i odaberu najbolje ljude koji će u datom trenutku djelovati i pomoći drugome.

U ratu ljudi dolaze u situacije koje su neobičajene i zastrašujuće pa im je specifično znanje koje posjeduju psiholozi moralo pomoći u prevladavanju tih situacija.

Kao predsjednik Hrvatskog psihološkog društva ponosan sam na hrvatske psihologe koji su osjetili ovaj povijesni trenutak i angažirali se praktično u svakoj brigadi. Djelovali su na fronti i u vojnoj organizaciji pozadine, rješavali niz akutnih problema, izdavali publikacije, davali psihološku potporu u brigadama te sudjelovali u formiranju i konstituiranju Ministarstva obrane i Hrvatske vojske.

HV: Psiholozi su, dakle, radili i pomagali u područjima koja su izravno zahvaćena ra-

tom ali i u područjima izvan ratnih operacija?

— Prilikom formiranja Kriznog štaba dogovorili smo se da ćemo raditi u sekcijama i podružnicama. Rad sekcija bio je doista vrhunski, počevši od kliničke koja je rješavala niz problema vezanih uz prognanike i vojnike, pomagala u savladavanju strahova, panike, agresivnog ponašanja, podizanja borbenog morala itd. Školska sekcija je organizirala rad u dječjim vrtićima i školama. Teško je pobrojati sve na jednom mjestu što je koja sekcija uradila i to ćemo jednom objaviti jer je to naš povijesni dug prema struci.

Podružnice su također odlično funkcionirale. U Osijeku, koji je toliko stradao, rad psihologa je dobro funkcionirao, dok se u Dubrovniku tijekom rata formirala podružnica. Mi smo im svima pomagali šaljući im materijale i potporu. Treba spomenuti i rad zagrebačkih psihologa koji su se istakli radom u Glavnom stožeru saniteta i dežurstvima pri telefonu za psihološku pomoć. Tiskane su mnoge brosure, savjeti i slične edicije, psiholozi su se obraćali građanima i putem televizije. I pored otežanih uvjeta, veza sjedišta Hrvatskog psihološkog društva s podružnicama je dobro funkcionirala.

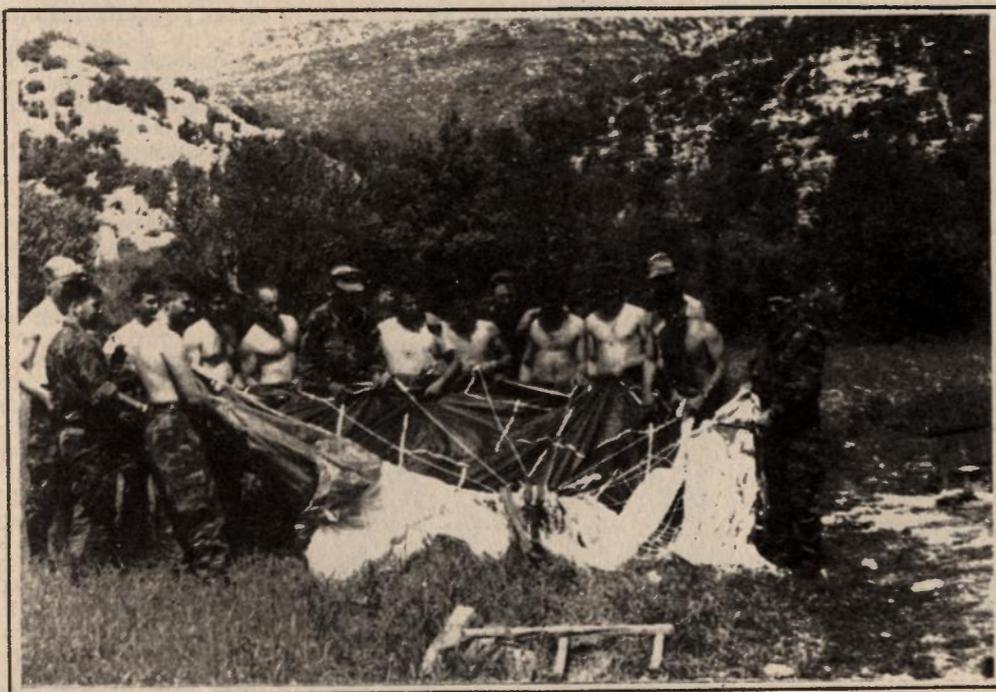
HV: Slažete li se sa konstatacijom da su psiholozi sada, silom prilika, doživjeli kao profesija svoju punu potvrdu? Zašto su psiholozi i psihologija u prošlom sustavu bili potisnuti? Kakva je budućnost psihologije u Hrvatskoj vojsci?

— Slažem se sa Vašom konstatacijom i ponavljam da su u svakom modernom ratu psiholozi kao struka pridonijeli uspjehu. Hrvatsko psihološko društvo i njegovi članovi su obavili svoju dužnost i iskoristili svoju šansu, dajući svoje potencijale na raspolaganje domovini.

U prošlom sustavu JNA je imala mali broj psihologa i oni su bili u drugom planu, što se osjetilo i u Hrvatskom psihološkom društvu. Jedan od razloga je što je to bila »neka druga vojska«, što se kasnije i pokazalo. Hrvati u toj vojsci nisu imali što raditi a pogotovo još ako su i psiholozi. Naime, psihologija je znanost koja nema velikog uspjeha u totalitarnim sustavima. U vojsci takvog sustava moderna znanost kakva je psihologija nije mogla naći svoje mjesto jer načela ponašanja određuje ideologija a ne objektivne spoznaje i zakonitosti s kojima barata ova znanost. »Inženjeri duša«, kako su nazivani psiholozi, bili su tolerirani ali ne i poželjni.

Kada se govori o potrebi psihologa u vojsci, spominjem da je u »Pustinjskoj oluji« bilo angažirano deset tisuća psihologa, što predstavlja desetak posto članova američkog psihološkog društva. Otprilike je isti postotak i naših psihologa sada izravno angažiran u domovinskom ratu ali broj onih koji su se, bilo na svojim radnim mjestima ili drugdje, angažirali i činili sve da sustav u pozadini funkcionira, došije brojku od pet stotina kolega.

MIRJANA KURETIĆ

TIGROVI HRVATSKOG KAMENJARA

Naš je izvjestitelj posjetio hrvatske branitelje na južnodalmatinskom ratištu

Vojne postrojbe mnogih zemalja u svijetu čine dugotrajne i opsežne pripreme, uvježbavaju taktike ratovanja u raznim klimatskim uvjetima, iskušavaju vojnu tehniku kao i prilagodbu ljudstva na razne psihofizičke napore. U ratovima, vodenim posljednjih desetljeća, tako stečena iskustva bila su i te kako dragocjena.

Na žalost, vojske rodene i ustrojene u ratu, moraju takva iskustva stjecati kroz borbu i prilagodavati se uvjetima i potrebama ratovanja, onako kako im to nalaže trenutna situacija. Hrvatsko ratište, jer cijela Hrvatska je u ratu, je jedno od takvih na kojima se borbe vode od nepreglednih ravnica, šuma, planina, mora pa do nepristupačnih krševitih kamenjara. Neke od postrojbi Hrvatske vojske, baš su na taj način, postale uzor stvaranju suvremenih oružanih snaga.

Posjetili smo postrojbu Hrvatske vojske, koja trenutno boravi na jednom od izuzetno značajnih južnodalmatinskih ratišta. Dugotrajno i na trenutke iscrpljujuće putovanje do svog odredišta, stvara kod novinara mnoštvo osobnih doživljaja. Žarko proljetno sunce koje, putujući dalmatinskom obalom, budi u čovjeku sjećanja na ne tako davno protekla ljeta, pretvara se na trenutke u predodžbu nestvarnih slika iz neke ružne priče. Predivni hoteli, turistički kampovi i naselja, bungalovi i plaže nisu pusti. Odvažni klinici, osjetivši toplinu sunca, nisu mogli odoljeti, a da ne zarone u kristalno čisto more. Zaista, ništa neobično za ovo doba godine. Uvijek je bilo tako. Prvi turisti dolaze već u travnju ili svibnju, turistički aranžmani su u punom jeku. Samo je pitanje da li će turista biti više ili manje nego li prošle godine. A onda se čovjek probudi iz sna i vrati u tražicu stvarnost. Ti klinici nisu turisti,

već prognanici. Pitanje je isto. Hoće li ih biti više ili manje nego proteklog mjeseca ili tjedna.

Nastavljamo putovanje bez dodatnih emocija. Rat je oko nas. Rat je s nama i među nama, u stvari mi smo u ratu!

Ispred nas je prva linija ratišta. Ovdje dolazimo do one točke, iza koje više ne vrijede iskustva iz ratova vodenih u Vijetnamu ili Afganistanu, a ponajmanje teoretska iskustva s vojnih vježbi. Krš, kamen, nisko bodljikavo raslinje i opet kamen. Usijan, vruć i oštar. Brda izrasla iz kamena, a u njihovim kotlinama pitomi zaseoci do kojih vode uski, ali lijepo asfaltirani putevi. U nekima od njih se može naći i telefon. Nisu Bogom dani, već su djelo hrvatskih gospodarstvenika koji su svoj posljednji novčić uložili u svoj rodni kraj. Ali na vrhovima tih brda, na takozvanim »ču-

kama», vode se borbe. Tek je proljeće, a temperatura već dosiže više od 30° C.

Dečki koji ovdje ratuju pravi su »tigrovi«. Odlazimo s njima na položaje. Prvo nam je određeno mjesto na kojem leže ostaci oborenog neprijateljskog zrakoplova. Jednog od mnogih, ali na novinarsku žalost, jedinog do čijih se ostataka može doći uz izuzetno velike napore. Od onih drugih, ostala je poneka fotografija ali i veliko oduševljenje pripadnika protuzračne obrane koji su, iz neposredne blizine, vidjeli i pratili njegovu agoniju i gorka uspomena onih koji su ga poslali, a nije se više vratio. Kad je pogoden, izgledalo je kao da je udario u zid. Zatim je počeo padati kao list u jesen. Pilot je iskočio i preživio nesreću ali isključivo zaslugom naših ratnika. Pronašli su ga, onesvještenog, negdje u kamenjaru i na rukama nosili više od sat vremena do liječnika. Odmah iza njega, naletio je i drugi zrakoplov. Ponovno je protuzračna obrana Hrvatske vojske efikasna. Pogoden je iz protuzrakoplovnog topa, a dobio je i jednu »strijelu«. Padobran oborenog, ali spašenog – pilota ostat će trajan spomen jedne ljudske i vojničke humanosti.

Na istaknutim položajima vode se svakodnevne pješačke borbe. Agresor ne posustaje. Napada u svako doba dana i noći ne zaleći svoje mrtve i ranjene, koje više i ne broji i ne mari za njihova tijela. Uz visoke temperature, kamenjarom se počeo širiti smrad poginulih četnika. Ima ih na desetine. Bez obzira na dozvolu Hrvatske vojske, što je u skladu sa svim svjetskim ratnim konvencijama, oni ne sakupljaju svoje mrtve i ranjene.

Uvjeti borbe su izuzetno teški. Ljudi stradavaju od rasprsnutih komadića kamena. Svaki metak, svaka granata koja udari u kamen je dvostruko opasnija, kaže nam liječnik koji boravi na položaju sa svojim boricima. Izvlačenje ranjenika je izuzetno teško jer se do borbenih položaja, vrlo često, ne može doći ambulantnim kolima već se ranjenici nose po nekoliko sati na rukama. Praksa prema kojoj liječnik boravi na položaju s vojnicima, a kirurška je ekipa u najbližoj pozadini, spasila je mnoge živote hrvatskih vojnika.

Oprostaj s našim »tigrovima« i povratak ostavlja upečatljiv dojam o ovom nametnutom ratu, koji više nije toliko mučan. Oni isti klinici koji se kupaju u moru, a morali su ostaviti svoje domove i njihovi se očevi bore na nekom od hrvatskih ratišta imaju svoju budućnost. Njihovo vrijeme tek dolazi. Oni su još mali »tigrići«.

SINIŠA HALUŽAN

IV. BRIGADA

Hrabri su Splićani domovinu branili diljem dalmatinskih ratišta, od Zadra do Dubrovnika

Stvarati postrojbu obima brigade, koja je dosta važna po svojoj veličini, teško je i u mirnodopskim uvjetima kad imate sve službe koje će raditi za vas, a vrlo je teško to stvoriti u hodu, kad smo, prvo, morali otimati oružje, riječi su Ivo Jelića, zapovjednika IV. brigade, formacije aktivnog sastava. «Više smo se bavili problemom nabave oružja, uniformi, opreme... nego s ljudima, njihovim učešćem u borbi, jer ti su ljudi došli svjesno braniti domovinu. Hrvati su prihvatili važnost trenutka, vremena da se prime oružja, a onda smo se opet, svi zajedno, primili posla da opremimo te momke, da im damo oružje.»

Kad bismo krenuli ratnim putem po kamenim stazama, tragom IV. brigade, prostor predviđen za taj tekst bio bi tek uvod za jednu monografiju. Put prve osnovane postrojbe Hrvatske vojske proteže se diljem svih dalmatinskih bojišta, od Zadra do Dubrovnika. Nažalost ovom prilikom ne možemo obuhvatiti ni sve ljude koji su sudjelovali u njenom stvaranju. No, valjda će jednom netko skupiti sve podatke, te precizno i kronološki ispisati. Sad je to teško napraviti i iz razloga što IV. brigada Zbora na-

Zapovjednik IV. brigade general bojnik Ivo Jelić

rodne garde nema ni domicilnu općinu, a jedina je profesionalna, aktivna brigada u južnoj Hrvatskoj. Zato ju je bilo i mnogo teže materijalno opremiti, ali od prvog dana pružali su maksimalnu pomoć mnogi ljudi, od običnih građana do rukovodilaca u poduzećima.

Danas je za IV. brigadom čitava godina dana. Nije vrijeme za velika slavlja. Zbog mrtvih i zbog onih što su i sada u rovovima na braniku domovine. Zato ova postrojba nije ni proslavila svoj rodendan 28. travnja, već ga je primjereno ovom vremenu samo skromno obilježila. U splitskom Etnografskom muzeju postavljena je izložba ratnih fotografija, a u vili «Dalmacija», tamo gdje su udareni temelji za kasnije djelovanje brigade, održana je tiskovna konferencija. Autentični ljudi na autentičnom mjestu, gdje su se pred godinu dana ilegalno sastajali, govo-

rili su o minulim danima, ali i trenutnoj situaciji. Nakon što su pročitani telegrami s čestitkama od gospode Tusa, Spegelja i Bobetka prisutnima se obratio Mladen Bujas, sekretar Sekretarijata za obranu splitske općine: «IV. brigada je stvorena srcem Splićana. Svima onima koji se pitaju što je Split dao, ja odgovaram da je dao mnogo. Dao je sve. I ponavljam, nas nije trebalo poginuti tisuću ili dvije tisuće – vještina je izbjeći gubitke. Ne, naravno po cijenu da gubimo rat. Split je imao jednu golemu ljudsku snagu. Split nije radio samo za sebe, već za cijelu Dalmaciju. I ne samo za nju. To se i danas vidi.»

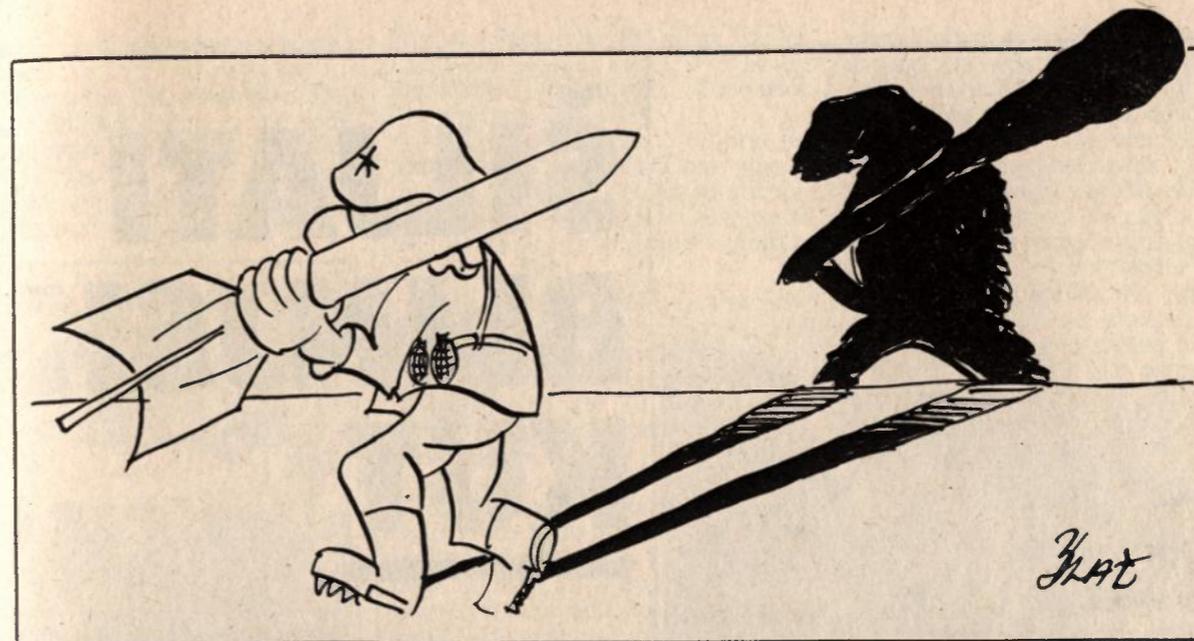
Zapovjednik IV. brigade Ivo Jelić, nažalost, nije bio prisutan. Potražili smo ga na položajima, negdje u dalmatinskom kršu. Izrazio je vjeru u skoro razrješenje trenutne situacije: «Osobno sam se nadao da će ovo biti završeno i ranije. Da će ovi glupani, jer da imaju malo pameti ne bi ovo ni poćimali, shvatiti da je to besmisleno iz jednostavnog razloga što ni jedan narod koji ne želi da se pokori, a malo ih je danas u svijetu takvih, ne može biti pokoren. Oni su to dosad morali shvatiti. Nisam računao na toliko gluposti u glavama. To nema veze sa zdravim razumom, pa sam pogriješio u procjeni. Ipak, mislim da se približava kraj ovih naših stradanja, ali i kraj njihovu divljaštvu.»

Dva dana nakon godišnjice IV. brigade Ivo Jelić promaknut je u čin general bojnika. No, ovaj veliki, ali skroman čovjek jednom je prilikom rekao: «Ja osobno nemam nekih ambicija da ostanem u uniformi još dugo. Onog trenutka kad Hrvatska postane slobodna, završava moja obveza kao ratnika i ja se opet vraćam u status umirovljenika. Nemam nekih vojničkih ambicija.»

VESNA BOŽANIĆ-SERDAR

HRVATSKI VOJNIK

PRIMITIVNI OPSJENARI

Vrhunac barbarizma pobješnjele jugoarmije ima i svoju tragikomičnu stranu – preoblačenje četnika u odore UNPROFOR-a

Da se čuvena bizantinska snalazljivost, lukavost i podlost tijekom ovog rata nije tako često spominjala bez razloga dokazuju i najnoviji pokušaji neprijatelja da prevari i pripadnike mirovnih snaga Ujedinjenih naroda.

Počelo je sa samo nazigled iznenadnim pretvaranjem pripadnika jugoarmije u pripadnike lokalne tzv. «Teritorijalne obrane». Ali ubrzo su otkriveni pokušaji zločinaca da preko noći promijene uniformu u želji da civili sa skrivanim oružjem ostanu na «svom teritoriju», s kojeg će, nakon konačnog rasporeda UNPROFOR-a, morati otići pripadnici okupatorske vojske.

Tako je otkriveno da u dugim kolonama koje su u posljednje vrijeme počele napuštati područje Slunja i Plitvica nije bilo mnogo oficira i rezervista jugoarmije. Prema svjedočenjima osoblja zaposlenog u ustanovama JA na Plitvicama, okupatorska vojska je namjeravala dio svog ljudstva preobučiti u odijela rezervne policije ili zaposlenih u nacionalnom parku i ostalim poduzećima u Titovoj Korenici. Oficiri JA bili bi raspoređeni kao rukovoditelji, a niži oficiri i rezervisti bi preko noći postali radnici. Istodobno je dobro isplanirano i spremanje oružja. Manju količinu bi spremili u skladišta TO, koja bi bila pod kontrolom UNPROFOR-a, dok bi najveći dio sakrili u šumi i kućama lokalnog srpskog stanovništva Plitvica i Titove Korenice kako bi ga brzo mogli upotrijebiti u svakom trenutku, a naročito nakon odlaska mirovnih snaga.

Gotovo istodobno su nadležne službe Republike Hrvatske u jednom bivšem četničkom uporištu u pakračkoj općini otkrile i liste glasača na famoznom referendumu za «SAO Krajinu». Već površan uvid u liste glasača ukazuje da se radi o pravoj lakrdiji od referenduma. Naime, isti glasači glasovali su na dva, pa i tri glasačka mjesta. Uz to, na glasačka mjesta u pakračkoj općini izašli su i mnogi Srbi iz Zagreba, Kutine, Bjelovara i drugih hrvatskih gradova,

pa čak i Srbi sa stalnim boravkom u Bosni i Hercegovini i Srbiji. No, ipak vrhunac lakrdije bili su podaci iz glasačkih lista da su na referendumu, kojim srbijanska strana pred svjetskom javnošću maše kao krunskim dokazom volje srpskog naroda u Hrvatskoj, «sudjelovali» i brojni pokojnici, koji su umrli prije više godina!

Ali povijest dokazuje da bizantinci iz redova neprijateljske armije ne odustaju lako. Tako su, nakon što su im otkrivene prve podvale, želeći iskoristiti početno nešto lošije snalaženje «plavih kaciga», nastavili s novim pokušajima. Primjerice, uporno su pokušavali pridobiti naklonost ruskih pripadnika UNPROFOR-a koji već zauzimaju svoje položaje u istočnoj Slavoniji, pa je i Televizija Beograd objavila da je preostali srpski narod oduševljeno dočekao ruske vojnike, iako se na snimci dobro vidjelo da je na ulici bilo samo pet starica.

Uporno računajući da će im ruske «plave kacige» gledati kroz prste pokušali su i ozbiljnije prijekave ali su ubrzo energično dobili «po prstima». Nakon što je ruska pretihodnica stavila plombe na srpske topove u Sodobolcima i drugi dan otkrila jednu uništenu, oštro su zaprijetili da će im, ako se to ponovi, zavariti zatvarače na cijevima. Time je još jednom dokazano da će ruski vojnici svoj posao raditi vrlo profesionalno, kako ne bi osramotili svoju zemlju, unatoč svoj bizantinskoj prepredenosti srpske armije.

Ali da Srbi ne odustaju tek tako dokazuje i nedavni primjer kada su pripadnici neprijateljske vojske otkriveni u uniformama i vozilima s oznakama Ujedinjenih naroda. A nizozemski novinari su otkrili da je jedan njihov vojnik, inače narkoman, kako bi došao do droge potajno prodavao imovinu UNPROFOR-a. Kako ni pripadnici Hrvatske vojske nisu nimalo naivni, jasno je da će i naredni slični pokušaji podmuklih podvala okupatorske vojske teško proći.

ŽELJKO BUKŠA

HRVATSKI VOJNIK

ŠILJATI BLINJSKI KUT

Banijsko su ratište hrvatski branitelji čvrsto utvrdili. No, primirje u ovom ratu ima svoju unutrašnju logiku...

Željeznička stanica u Blinjskom Kutu na ničijoj je zemlji

Do nedavno gotovo pusta, cesta koja iz središta vodi ka južnim dijelovima Siska, a u Novom Pračnom se račva prema Petrinji, na zapadu i Komarevu i Sunji na jugoistoku, danas je pretrpana traktorima i osobnim automobilima. Potaknuti krhkim, ali ipak obećavajućim primirjem, sezonom proljetnih poljodjelskih radova, stanovnici naselja na prvoj liniji fronte vraćaju se u svoje domove. Neki na poslijepodne, dan ili dva, drugi za stalno ili barem do prvog pljuska granata. Za sada, dolaze hrabri i oni koji se i imaju gdje vratiti. Vraćaju se u Komarevo, Mošćenicu, Klobučak, Novo Selo... ali i u Blinjski Kut na putu na kojem smo i mi. Uz kratke i neophodne provjere, stanovnici sela smještenog na okuci Save, preko puta Prelošćice, obilaze kuće pod nadzorom Hrvatske vojske.

— Mi držimo središnji dio sela, između Save i rječice Blinje. Iza okuke, tamo gdje pruga skreće ka Bosanskom Novom i dalje, prema Kninu i Splitu, četnički su bunker, objašnjava nam

Vladimir Dolenc, zapovjednik čete koja brani najizloženiji dio sela. S prugom usporednom cestom, do prošloga se lipnja odlazilo do Sunje, Dubice i Kostajnice. Danas, samo do prve prepreke, gusto naslaganih mina i protutenkovskih prepreka, nekoliko stotina metara dalje. Iza je neprijateljski teritorij, fantomska »krajina« kojooj se kraj neumitno bliži...

ZAGREPČANI NE DAJU BANIJU

Sasvim neopravdano, Blinjski Kut je posve zanemaren u redovitim izvješćima s banijskog bojišta. Upravo zbog toga smo i krenuli u posjet selu u kojemu su prije rata živjeli Hrvati i Srbi — linija fronte otprilike siječe mjesto na nekadašnji »hrvatski« i »srpski« dio — a koje je danas najistočnija obrambena točka Siska. Upravo ovdje, u i danas neobranim poljima kukuruza i močvara — na Savu, još prošloga ljeta i jeseni slomljeni svi četnički napadi. Suluđu upornost neprijatelja shvaćamo popevši se na uzvisinu nad glavnom

cestom s koje se nedaleki grad vidi kao na dlanu; za dobroga, ali i sasvim prosječnog topnika, ovo je položaj iz snova. Svim borcima je jasno što bi se dogodilo kada bi ova linija, zahvaljujući kojoj je Sisak stradao manje od Karlovca, Zadra ili Osijeka, isto toliko udaljenih od neprijatelja — popustila pod nletima. Odlučnost obrane nagnala je četnike da se već mjesecima usmjere na povremena izvidanja, čarkanje iz pješačkog oružja i topničke napade. No, budući da se sa spomenute uzvisine odličan pogled ne pruža samo na Sisak, već i četnička sela s druge strane — Bestrmu i nešto dalju Kinjačku — napadi su rijetko prolazili nekažnjeno. Isprva zahvaljujući Siščanima, sada i borcima iz drugih krajeva Hrvatske — prvenstveno Zagrepčanima. I ovo selo, naime, kao i mnoge druge položaje na Baniji, danas čuvaju Trnjani, ali i Trešnjevčani, Črnomerčani, Podsusedani...

Privikavanje na ovaj dio fronte trajalo je kratko, problema bilo nije. Borci iz hrvatske metropole su mnogo puta

pokazali da im odgovaraju sve fronte i svi položaji...

— Ma ovdje je OK, objašnjava Štef Bartolić, jedan od veterana, i po godinama i po ratničkom stažu koji seže još u prošli listopad. — Oružja, streljiva i opreme ne manjka. Hrana je odlična, ima struje, voda dolazi redovito.

Uvijek budni i spremni

Zahvaljujući obličju tla, Blinjski je Kut stradao manje od Mošćenice ili Donjeg Komareva. Veći dio kuća u selu ostao je sačuvan, pa mjesta ima za sve. Svaki novi dolazak ipak znači i novu potragu — za prikladnim smještajem, pravu »muku« dobro poznatu svim hrvatskim vojnicima. Ponekad, u kući koju je napustila neka druga postrojba, uz krevete »kao kod kuće« i sve žarulje ispravne, na očišćenom stolu za dobrodošlicu u limenci stoji cvijeće. U drugoj pak prilici, prostorijama kao da je prošao uragan... No što se može? Valja prionuti poslu i uskoro je sve OK. Dok nisu na straži, momci, kao i svugdje drugdje vrijeme krata »belom«, slušanjem radija, međusobnim zadirkivanjem, razgovorima o ženama, djevojkama i prolaznicama ili naprosto sunčanjem. Želja za domom, Zagrebom ili mirom gotovo da se može osjetiti u zraku, pogotovo kod onih koje kod kuće čekaju najmiliji. Mnogi više i nisu momci — već su tu negdje oko četrdesete — što im, barem se nama čini, pre-

više ne smeta. Robi, Erak, Ico, Tomica, Dudo, Štef, Majo i ostali — u Levom Sredičkom, Štefankima, Topolovcu, Grebeničima, Jamnici...

— E, tamo je bilo gađno. Bili smo neiskusni, slabo opremljeni, bez odgovarajućeg vodstva. A četnici su s druge strane Kupe gađali gotovo bez preki-da. Kao da su streljivo sami »štancali«, priča nam Štef.

G ranate padaju povremeno i ovdje. Srećom, zahvaljujući dobrim utvrđenjima, žrtava od neprijateljskog topništva nije bilo. Tu i tamo, oglase se snajperi koji se po noći prikradaju u mjesnu školu i tavane viših kuća na ničijoj zemlji.

Valja znati da je gubitke, i to neusporedivo veće, imao i neprijatelj. Po izvješću izviđača, našom su topničkom paljbom — kojom se uzvračalo kada se to moralo, u trenucima posebno jakih napada — pogadani bunker, utvrđenja, mitraljeska gnijezda. Kao i obično, iskazale su se haubice na koje druga strana nema dostojnog odgovora. Zbog toga, ali poradi odlaska dijela tehnike i ljudstva bivše JA protivnikove su postrojbe povučene dublje u pozadinu. Našim su položajima sučeljene samo četničke predstraže. Četničke u pravom smislu riječi, jer »prave« vojske ovdje gotovo da i nema. U Bestrmu, Kinjačkoj, Starom Selu, Brdanima, Blinji, Petrinjcima, nažalost i Madžarima i Letovancima iz kojih su otjerani Hrvati, sada su samo bradonje ili kako se sami vole

nazvati preko svoga radija, srpski teritorijalci. Na ovome dijelu ratišta, istjerivanje nevinih ljudi njihov je i najveći uspjeh. Neuspjeha su imali dovoljno — o nekima od njih priča nam i Stipe Salopek, rodnom iz junačke Like, i na žalost, jedan od svega nekoliko stanovnika sela koji iz svoje kuće nije uzmakao ni za najžešćih napada. Još prošloga ljeta, Siščani su »pročešljali« okolna neprijateljska uporišta. Po priznanju beogradske televizije, zločine je glavom platilo nekoliko stotina terorista.

Tako je, međutim, bilo nekada. Danas je Hrvatska vojska spremna na sve a o bilo kakvom povlačenju nema ni govora. Nigdje, pa ni u Blinjskom Kutu. Svi se, međutim, nadaju da oružje više neće morati progovoriti i da će Hrvatska uskoro biti slobodna, bez daljeg prolijevanja krvi. — Nadamo se da će plave kacige uspjeti urazumiti drugu stranu, poručuje Ivica Jurčić. — No, ako ni oni ne spriječe produžetak rata i nastavak divljanja četnika, mi smo spremni.

Za novi je život spreman i Blinjski Kut u koji se život polako ali sigurno vraća. No, do kraja more koja se na Baniji približava svojoj prvoj obljetnici, još je daleko. Cesta za Sunju, iznad koje se u vrijeme noćnih napadaja nebo »zapali« i dalje je zapriječena. Kada se njome bude prolazilo bez straha, a na drugu stranu fronte, u svoje napuštene domove vrate izgnanici, mir će doista stići i ovdje. Ne prije...

ZDENKO KAČIĆ—MOVRIĆ

U trenucima odmora

HRVATSKI VOJNIK

HRVATSKI VOJNIK

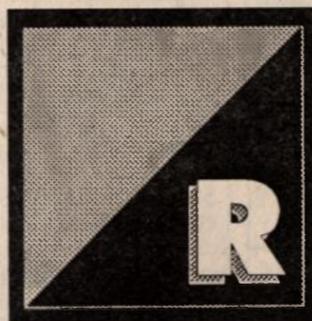
SLUŽBOVNIK, STEGOVNIK I PRIČUVNIK

Razlikovni popis vojnih nazivaka (VI.)

podesan — prikladan; podoban
 podoficir — dočasnik
 podrška — potpora
 podsticaj — poticaj
 podstrek — poticaj
 poduhvat — pothvat
 pohabati — istrošiti
 pojašnjenje — razjašnjenje; objašnjenje; tumačenje
 poligon — vježbalište
 polučiti — dobiti; postići
 pomjer — pomak; posmak
 pomjerati — pomicati, maknuti; premještati
 poredak — postroj
 porudžbina — narudžba, narudžbina; narudžbenica
 poređenje — poredba; usporedba, prispodoba
 posmatrač — motritelj, promatrač
 postarati se — pobrinuti se
 potčiniti — podrediti, podvrgnuti; podložiti
 potčinjeni — podređeni
 potčinjenost — podređenost, podložnost
 potiljak — zatiljak
 povlačenje — uzmak
 pozicioni — položajni; pozicijski
 požarni — požarnik (stražnik)
 pravac dejstva — smjer djelovanja
 pravila, disciplinska — stegovnik, (stegovni propisnik)
 pravila, obrazovanja — obrazovnik, (obrazovni propisnik)
 pravilo službe — službovnik
 pravovremen — pravodoban
 prečnik — promjer
 predostrožnost — opreznost, smotrenost, mjera opreza
 predskazivati — pretkazivati, predviđati
 predšasnik — prethodnik
 preduprijediti — spriječiti; doskočiti, preteći; preduhitriti
 predusresti — spriječiti, ukloniti, zabraniti
 predašnji — prijašnji, prošli, bivši
 preimućstvo — prednost, premoć
 prepreka — zapreka; smetnja
 prestrojavanje — preustroj, prestrojba
 pretpočiniti — podrediti
 pretpostavljeni — nadređeni
 prevazići — nadići, prevladati, nadmašiti, prerasti

pobrežni — obalni; priobalni
 prijem — primanje, primitak, prihvati
 prijemni — prijamni, primači
 prijemnik — prijamnik, primač
 prikačiti — prikvačiti, prikopčati, pričvrstiti, privezati
 priliv — priljev, prirast
 princip — počelo, načelo; zasada
 principijelno — načelno, u načelu
 prismotra — nadzor, paska
 prisustvo — prisutnost; nazočnost
 protest — prosvjed
 protiv — protu- (u složenicama)
 protivavionski — protuzrakoplovni
 protivdejstvo — protudjelovanje, suprotno djelovanje (protučinidba)
 protivnapad — protunapadaj, protunavala
 protivvazdušni — protuzračni
 punilac — punitelj

rafal — paljba, paljbena red ili poredak
 rafalni — paljbeni; paljborod, istodobna paljba
 rajon — područje
 ranac — telečak; naprtnjača, uprtnjača
 raport — prijavak
 rasejan — rastrešen; smeten
 rashodovan — otpisan; istrošen
 rashodovanost — otpisanost; istrošenost
 rasparčan — razdijeljen, raspršen; rasut; raskomadani; raskidan
 rasparčati — raskomadati; raskidati
 razdaljina — udaljenost, razmak
 razuđenost — razvedenost
 referent — izvjestitelj
 referent za operativne poslove — izvjestitelj za izvedbene poslove
 regrut — novak
 resurs — sredstva; mogućnost; zalihe, izvor, vrela
 revers — priznanica, obveznica
 rezerva — pričuva
 rezervist — pričuvnik
 rezervoar — spremnik, spremište

U agresiji
 na Hrvatsku
 neprijatelj obilno
 koristi suzavac
 i ostale
 nadražljivce

NADRAŽLJIVCI (NI)SU BOJNI OTROVI

S luži li se neprijateljska vojska u agresiji na Hrvatsku i blažim vrstama bojnih otrova? Na takvu mogućnost ukazao je nedavno na predavanju u Hrvatskom ekološkom društvu inž. Stjepan Galović, osječki član štaba civilne zaštite Hrvatske, spominjući više slučajeva sa slavonskog bojišta kod kojih se sumnjalo da je neprijatelj upotrijebio bojne otrove ili opasne kemijske tvari.

Jedan od prvih slučajeva zabilježen je još krajem kolovoza prošle godine u baranjskom mjestu Bilju gdje su, nakon što su neprijateljske letjelice izbacile bijeli prah, nekolicini pripadnika Hrvatske vojske suzale oči, a neki su imali i prividenja. Zbog sumnje da se radi o bojnim otrovima, odmah su prebačeni u osječku bolnicu, ali su kontrole dale negativne rezultate.

Sličnih primjera je bilo dosta, kaže inž. Galović. Primjerice, samo na vinkovačkom području dosad je zabilježeno desetak slučajeva pojave maglice ili dima raznih boja, nakon čega su naši borci koji nisu imali zaštitne maske imali problema s očima i disanjem. Nakon ispiranja vodom simptomi trovanja su obično ubrzo nestajali što je ukazivalo da neprijatelj koristi suzavac i ostale nadražljivce.

Poznato je da jugoarmija proizvodi bojne otrove i slične opasne kemikalije u »Prvoj iskri« u Bariču nedaleko Beograda, u Mostaru i Lučanima, ali se njima služi vrlo vješto kako bi joj to što teže dokazali. Za to bi, naime, trebalo imati vrhunsku opremu u pravo vrijeme i na pravom mjestu budući

da te kemikalije brzo hlape i kratko djeluju, a ni uzorke nije lako uzimati dok oko vas padaju granate. Kemikalije kojima se uglavnom koriste ne spadaju u bojne otrove i ne nanose teže i trajnije posljedice, no djelotvorno izbacuju naše borce iz stroja. Naime, po svjetskoj klasifikaciji, u bojne otrove čija je uporaba zabranjena spadaju: nervni otrovi, plikavci, zagušljivci i krvni otrovi, a nadražljivci (suzavci i kihavci) i psihološki otrovi koji izazivaju pospanost, glavobolju, vrtoglavicu i halucinacije ne. Njima se u svijetu može koristiti i policija, primjerice, za razbijanje demonstracija», objašnjava inž. Galović.

Zato je, dodaje, Hrvatska vojska organizirala specijalizirane, dobro opremljene jedinice koje mogu brzo uzeti uzorke s terena. Vojnici su upućeni kao sebi mogu sami pomoći, a sve više ih dobiva i zaštitne maske. Naši borci znaju da u slučaju trovanja nadražljivcem kontaminiranog treba iznijeti na otvoreno kako bi lakše disao, dati mu malo vode, toplom maramicom pažljivo s njega obrisati moguće kapljice i ta mjesta dezinficirati alkoholom, držati mu oči otvorene i što prije ga poslati liječniku, kaže inž. Galović.

»Neprijateljska vojska često se koristila nadražljivcima želeći izazvati paniku u redovima Hrvatske vojske«, potvrđuje i prof. dr. Franjo Plavšić, pročelnik Odjela za toksikologiju glavnog sanitetskog stožera. »U Vukovaru su ih čak bacali u sklonište kako bi istjerali ljude. Oni izazivaju privremeno sljepilo (najviše 2-3 sata), ali ne i teže posljedice osim kod visokih koncentracija. Pro-

blem je u tome što svijet nadražljivce ne ubraja u bojne otrove, iako su tamo spadali i prema nekadašnjim podjelama JA tako da, zasad, nema dokaza da se neprijatelj koristio i u svijetu zabranjenim bojnim otrovima. Bilo je sumnji da su se koristili psihičkim bojnim otrovima, ali to nije nikad dokazano zbog otežanog i dugog transporta kontaminiranih do bolnice, a na naša česta upozorenja Europa i svijet su tražili čvrste dokaze«, dodaje dr. Plavšić.

Premda je okupatorska vojska tijekom rata mnogo puta prekršila međunarodne konvencije koristeći se zabranjenim oružjem (kao što su kazetne bombe i slično), međunarodna javnost je najosjetljivija na uporabu bilo kakvih bojnih otrova, a napose smrtonosnih, kaže dr. Plavšić, obrazlažući zašto je mala vjerojatnost da neprijatelj upotrijebi takve bojne otrove. Osim toga, vrlo je dubiozna njihova uporaba na otvorenom bojištu jer, ovisno o smjeru puhanja vjetra, prijete opasnost i drugoj strani.

Zato se okupatorska armija zasad ograničila uglavnom na uporabu nadražljivaca. Nakon hrvatskih, znajući da će proći nekažnjeno, u posljednje ih vrijeme sve češće koriste i na bosansko-hercegovačkim ratištima. Tako su ovih dana neprijateljski zrakoplovi želeći izazvati paniku i iznad Sirokog Brijega ispuštali veliki crni oblak, ali je ubrzo ustanovljeno da se radi o nadražljivcima, a i hrvatski borci u Hercegovini su već dobro naučili kako se zaštititi od njihovog štetnog utjecaja.

ŽELJKO BUKŠA

Helikopter »Tigar«

UDRUŽENE EUROPSKE VOJNE SNAGE

Europski projekt »Vojska 2000« predviđa obrazovanje višenacionalnih postrojbi

Kad danas, na izmaku drugog tisućljeća, slažemo polako mozaik komadića rasprsnute slike svijeta ulazući ga u okvir novog svjetskog poretka, potrebno je na trenutak prisjetiti se događaja koji su promicali munjevitom brzinom... Istok i Zapad su premostili provaliju hladnog rata i nuklearnih prijetnji, Njemačka je ujedinila svoje građane, rat u Zaljevu je donio još jedan pozitivni predznak snazi američkog imperija, Varšavski se pakt rastalio, bivši je Sovjetski Savez maknuo svoju šapu tutorstva ocvalog komunizma nad istočnim zemljama, a nakraju je najkrvaviji i najtužniji pečat cijeloj protekloj epohi utisnuo krvoločni agresor napadajući našu domovinu i susjednu nam Herceg-Bosnu...

Europa se ove godine i formalno sjedinila nakon brojnih konferencija i konzultativnih sastanaka šefova država i vlada. Europska Zajednica je dobila ulogu operacionalizatora konkretnih akcija na svim poljima međudržavnih djelatnosti i »katalizatora« u procesu delokalizacije nacionalnih struktura vlasti pri njihovom privođenju na

što ujednačeniju ravan europske gospodarske i političke pozornice. Pritom se naravno nastoji izbjeći zamci potpune unifikacije Europe koja bi kao takva »ugušila« identitete svake pojedine zemlje gurajući je pod dršku kišobrana umjetnog »europeizma«. Stoga su »različitosti kao komplementarne mogućnosti« poruka gotovo svake deklaracije Nove Europe.

Koliko je ta Europa snažna govori i činjenica svojevrstnog nemira SAD koje su svjesne gubitka svog utjecaja na ovim prostorima. Američki državni sekretar James Baker požurio je europskim čelnicima ponuditi svoju viziju »Euroatlantske zajednice« koja bi se trebala protezati od Vancouvera do Vladivostoka. U svezi s tim su postignuti nekakvi načelni dogovori gospodarske i kulturne suradnje, dok je pitanje euroatlantske obrane ostalo otvoreno. Koliko daleko može ići Europa u oblikovanju svog vojnog identiteta preostajući se oslanjati na NATO i SAD?

Britanci i Nizozemci se zalažu za očuvanje dobrih veza s Amerikom, dok Nijemci i Francuzi kao glavna motor-

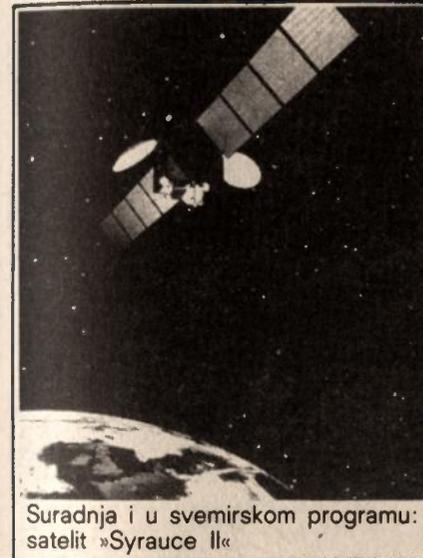
na snaga Europe 1992, prednjače u zahtjevima da se NATO kao najjača vojna organizacija zamijeni novim prilaznim oblikom u stvaranju europske obrane. Odmaku Europe od američkog utjecaja bitno pridonosi i američko okretanje novim interesnim sferama na Bliskom Istoku. Usto, Europa je pokazala prilično veliku vojnu sposobnost prilikom vojne intervencije tijekom rata u Zaljevu.

No, dok u nas i dalje bjesni rat, a u zemljama bivšeg komunizma raste val nasilja i nacionalizma, vojno jedinstvena Europa spremna da reagira u svakom trenutku, čini se pomalo utopijskom. Europljani jesu svjesni svoje trenutno ograničene moći, ali s optimizmom ističu mogućnost ostvarenja čitavog projekta do godine 2000. U prvom bi se razdoblju tijesno vojno povezale zemlje sa stabilnim prilikama na političkom i gospodarskom planu – dakle, zemlje zapadne demokracije. Vremenom bi se u zajednički sustav uključio i »Sredozemni bazen« kao važna strateška točka neizmjernog protoka ljudi, informacija i kapitala. Napose bi se cjelina zaokružila s nordij-

skim zemljama na sjeveru i istočnim zemljama – sve do Urala.

Njemačka bi trebala biti glavni organizator istočne obrane Europe, Britanci bi s Francuzima čuvali oceanske putove, dok bi Talijani i Španjolci usklađivali vojne akcije na jugu Europe.

U uvjetima specifične situacije nepostojanja točno utvrđenog neprijatelja, kao što je to bilo proteklih desetljeća u profiliranom sukobu Zapad-Istok, nameće se planiranje nove vojne strategije. Europske je vojne snage prvenstve-

Suradnja i u svemirskom programu: satelit »Syracuse II«

no potrebno pripremati na brojne nepredviđene socijalno-političke nemire i eventualne građanske ratove. »Vojska 2000« sastojala bi se od višenacionalnih postrojbi koje bi sačinjavale: **glavne, stajanje snage, specijalno obučene jedinice** spremne na reakciju na svim kriznim područjima i **jedinice pojačanja** raznih državnih vojski čiji bi broj vojnika varirao sukladno jakosti sukoba u kojem se mora intervenirati.

Već su učinjeni i neki konkretni potezi pri formiranju prvih međunacionalnih snaga pri čemu prednjači njemačko-francuska brigada. Za ovo je ljeto najavljena i zajednička obuka francusko-talijanskih jedinica u okolini Rima. I na polju vojne industrije suradnja je sve jača. Francuzi su s Nijemcima proizveli tenk treće generacije pod nazivom »Leclerc«, a iste su iznjedrile i dva nova tipa najmodernijih helikoptera: »NH 90« i »Tigar«. Ovih se dana očekuje i konačna odluka hoće li doći do realizacije projekta stvaranja aviona-lovca »Eurofighter«. Njemački,

britanski, talijanski i španjolski stručnjaci izradili su još prije nekoliko godina studiju o tipu europskog lovca koji bi bio svojevrstna protuteža sovjetskom MIG-u 29. Za program izrade »Eurofightera« planirana je svota od 35 milijardi dolara i s tim bi se novcem moglo izraditi 800 aviona od kojih bi svaka zemlja ulagač dobila broj aviona sukladno svojim ulaganjima. No, kako je u međuvremenu završilo razdoblje sovjetske prijetnje, smanjila se i potreba za takvim tipom aviona, a pojavila se i ozbiljna konkurencija u vidu »Rafala«.

U vojnoj proizvodnji za moraricike potrebe Njemačkoj i Francuskoj su se pridružile Velika Britanija i Nizozemska i za kraj je ove godine najavljena promocija novog bojnog broda.

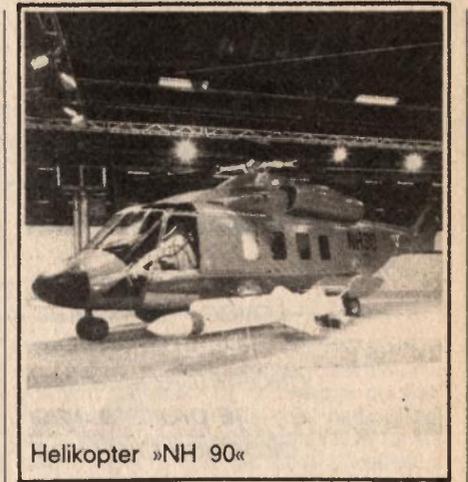
S promjenama brojnih čimbenika svjetskog poretka drastično se smanjilo i ulaganje u nuklearne programe pojedinih zemalja. Odlučeno je da se najveći dio tog novca, planiranog za potrebe nuklearnog naoružanja, preusmjeri na usavršavanje opservacijskih vojnih satelita čije odašiljanje u svemir osim svoje primarne strateške uloge treba poslužiti i u brojne civilne svrhe za potrebe meteorologije, ekologije i telekomunikacija. Jedan je takav satelit »Syracuse II« odaslan protekle godine, dok se njegov »mlađi i savršeniji brat – Hélios« ubrzano sprema za lansiranje 1994. godine.

Najpreciznije su studije sačinjene za potrebe kopnenih snaga. Planirano je da se do 1997. godine u te snage uključi 225 000 vojnika. Njima bi se smanjio rok redovnog služenja vojnog roka u matičnoj državi i svake bi se godine je-

Zajednički europski proizvod: tenk treće generacije »Leclerc«

HRVATSKI VOJNIK

Helikopter »NH 90«

dan dio uključivao u vježbe europske doobuke s brojnim specifičnim djelatnostima. Velika bi se pozornost poklanjala tehničkoj opremljenosti i fizičkoj osposobljenosti na račun dosadašnjeg manevarskog »paradiranja« koje je prilično upustošivalo vojne budžete zemalja sudionica.

U prosjeku bi se 40-50% europskog vojnog budžeta usmjeravalo za potrebe proizvodnje oružja i napredak vojne industrije; otprilike oko 30% bi se odvajalo za troškove socijalnog osiguranja pripadnika europske vojske; 15% bi se koristilo za izobrazbu kadrova dok bi se ostatak koristio za tekuće troškove života europskog vojnika i obnovu infrastrukture.

Prevladavanje jezičnih barijera i različitosti civilizacijskih sredina iz kojih dolaze budući europski vojnici, nastojalo bi se postići brojnim djelatnostima u slobodno vrijeme – kad pustiti vojna stega. Planiraju se projekcije filmova iz svih zemalja, jezični tečajevi, športska nadmetanja... Očividno je ipak da će mnoge generacije morati proći kroz zajedničko službovanje Europi, dok se ne postigne jedinstvo i dok se međusobno bolje ne upoznaju.

I upravo stoga Europska Zajednica i Europsko Vijeće Obrane ustrajavaju na što bržem formiranju višenacionalnih postrojbi kako bi proces upoznavanja i međusobnog razumijevanja pripadnika »Vojske 2000« što prije započeo. Jasno im je da sâm novac (pa bilo to čak preko 100 milijardi francuskih franaka planiranih za ovogodišnji europski vojni budžet) ne može dati pozitivne učinke ako se ljude ne uvjeri u neminovnost instinskog zajedničkog djelovanja u cilju zaštite »stare, dobre Europe«.

SANJA ČANAK

MIG-23 FLOGGER

Lovac – presrećač izmjenljive geometrije krila koji je predstavljao okosnicu taktičkog borbenog zrakoplovstva zemalja Varšavskog ugovora

MiG-23 Flogger, prvi u projektnom birou OKB MiG konstruiran, i kasnije serijski proizveden avion s kontinuirano promjenjivom geometrijom krila, iako na zalasku karijere, hvaljen koliko i negiran, i danas predstavlja pažnje i poštovanja vrijedan borbeni stroj. Od ukupno proizvedenih oko 4500 komada, (uključujući i jurišnu inačicu MiG-27, čiji će prikaz biti objavljen u jednom od idućih brojeva HRVATSKOG VOJNIKA), velik broj aviona MiG-23 još uvijek se nalazi u operativnoj uporabi u sklopu ratnog zrakoplovstva bivšeg SSSR-a, zemalja bivšeg Varšavskog pakta, kao i mnogih zemalja unutar interesne sfere bivšeg SSSR-a. Tajnu uspjeha MiG-ovog VG (variable-geometry) prvenca čine osnovne značajke njegovog dizajna koji odlikuje optimalan odnos operativne svestranosti, robusnost aviokonstrukcije i relativno dobre performanse. Visok potencijal osnovne konstruktorske koncepcije (promjenjive geometrije krila), aktualne potrebe ratnog zrakoplovstva SSSR-a, pa i nužnost racionalizacije, naveli su konstruktore OKB MiG da na temelju tog projekta razviju dva specifična podtipa istog aviona: lovac-presrećač MiG-23 i jurišnik MiG-27. Različitost te dvije taktičke uloge iziskivala je promjenu ugrađene avionike, promjenu «nosa» trupa, preoblikovanje konstrukcije uvodnika zraka, te još čitav niz manjih konstrukcijskih izmjena, a puna opravdanost tog poteza ogleda se u činjenici da su tokom 80-ih godina MiG-23 i MiG-27 sačinjavali osnovu zračnih snaga zemalja Varšavskog ugovora (uključujući SSSR).

Mnogi zapadni vojni stručnjaci nisu dijelili optimizam svojih istočnih kolega, držeći novi MiG-23 zastarjelim avionom već u samom začetku njegove karijere, nedoradnim i neprikladno opremljenim, nesposob-

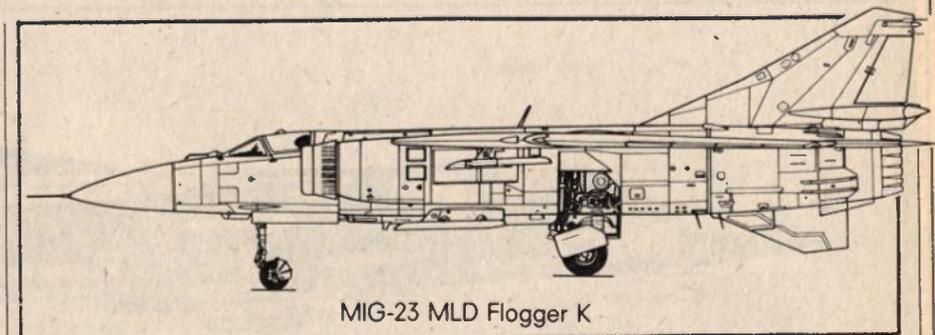
kom da se ravnopravno suprotstavi u zračnoj borbi lovačko-presrećačkim avionima zapadne proizvodnje iste generacije. Utemeljenost njihovih tvrdnji jednim je dijelom potvrđena. U posljednjih deset godina odigrala su se dva velika ratna sukoba i jedan manji incident u kojima su avioni MiG-23 Flogger uvjerljivo odigrali ulogu glinenih golubova. Prvi puta zbio se to 1982. godine nad dolinom Bekaa, kada su izraelski avioni F-15 Eagle i F-16 Fighting Falcon oborili čak 92 sirijska aviona, od toga čak 36 tipa MiG-23 Flogger. Tom nebeskom «pokolju» prethodilo je neutraliziranje (uništenjem i djelatnim elektronskim ometanjem) cjelokupnog sirijskog zemaljskog sustava zračne kontrole za navođenje i koordinaciju aviona sirijskog ratnog zrakoplovstva, učinkovitim djelovanjem izraelskih Wild Weasel i ECM aviona.

Drugom prilikom se MiG-23 «proslavio» 1989. godine kada su dva libijska pilota nepromišljeno napala dva američka mornarička lovca-presrećača F-14 Tomcat. Dvoboj je okončan za par minuta obaranjem oba MiGa-23. I konačno, prošle 1991. godine, to-

kom Zaljevskog rata, saveznički lovci-presrećači oborili su ukupno 41 irački zrakoplov, od toga osam tipa MiG-23 (od strane F-15C Eagle), a bez vlastitih gubitaka u izravnim zračnim sukobima. Sovjetskoj tehnici naklonjeni pojedinci tvrde da ovaj katastrofalan ishod više govori o kvaliteti pilota, njihovom treningu i taktici, no o stvarnoj vrijednosti samog aviona MiG-23 Flogger. Objektivnosti radi, treba napomenuti da su u spomenutim sukobima sudjelovale isključivo izvozne, slabije inačice MiG-23 MS (Flogger E) opremljene slabijim radarskim sustavom i samo IC navođenim raketama kratkog dometa. Bolji uvid u stvarnu vrijednost najboljih inačica tog kontraverznog aviona dobili su izraelski stručnjaci kada je sirijski pilot prebjegao u MiGu-23 ML (Flogger G) opremljenom bitno poboljšanom avionikom i jačim pogonskim motorom, a još povoljniju priliku imaju zapadni vojni stručnjaci kojima stoji na raspolaganju velik broj MiGova-23 MF i ML, nasliedenih ujedinenjem dvije Njemačke. Određeni broj tih aviona prebačen je u USA da bi se uključio u poznatu, iako velom tajni obavijenu «Red

Hats» aviojedinicu sastavljenu od, s raznih strana sakupljenih, borbenih aviona sovjetske proizvodnje. Glavna uloga te jedinice je vrednovanje protivničkih aviona tokom fingiranih zračnih dvoboja, i iznalaženje najprikladnije borbene taktike koja će u potpunosti iskoristiti eventualno utvrđenu «ahilovu petu» svakog pojedinog tipa protivničkog aviona, i pritom omogućiti da do punog izražaja dođu nadmoćne osobine američkih lovaca-presrećača.

Program razvoja projekta aviona MiG-23 Flogger začet je tokom 60-ih, kada je OKB MiG, svjestan značajnih nedostataka postojećeg taktičkog lovca-presrećača MiG-21, pristupio razradi koncepcije konstrukcije njegovog nasljednika. Lista traženih poboljšanja bila je poduža: veća nosivost, borbeni dolet, vatrena moć, veća brzina, brže uspinjanje, te bolji radarski i navigacioni sustav koji bi mu omogućili znatno manju ovisnost o zemaljskom sustavu za navođenje pri vršenju presrećačkih i drugih borbenih zadataka. Sve je to govorilo u prilog nužnosti da novi avion bude veći i teži od MiGa-21, a primjena konvencionalne konstrukcije ishodila bi avionom loših poletno-sletnih performansi, sposobnim da poleti samo s dugih PS staza. Svjestan imperativa STOL sposobnosti novog aviona, projektni tim OKB MiG je razradio dvije osnovne idejne koncepcije na temelju kojih su izrađeni demonstracioni prototipovi. Prvi od njih, MiG-23PD (Model 23-01) s klasičnim delta krilom, pokretan motorom Tumanski R-27-300 (5200/7300 kp) bio je dodatno opremljen s dva, središnje u trupu smještena, motora Kolesov RD-36-35 (2350 kp), koji su mu svojim zakretajućim, prema dolje, naprijed i nazad usmjerivim mlaznicama omogućavali da uzlijeće i slijeće s kratkih PS staza. Smještanjem dva uvodnika zraka bočno uz trup (kao kod Miragea III) omogućena je ugrađnja snažnog impulsno-doplerskog radara u «nos» trupa. Model 23-01 je prvi put poletio 3. 4. 1967. godine, ali je nakon 14 izvršenih

MIG-23 MLD Flogger K

oglednih letova odbačen kao neprikladno rješenje, jer su mu performanse bile bitno narušene velikom težinom dodatnih Kolesov motora za skraćeno uzlijetanje i slijetanje, a njihova ugrađnja je zauzimala znatan središnji dio aviokonstrukcije ograničivši time prostor za spremnike goriva, što je dovelo do bitnog smanjenja borbenog radijusa.

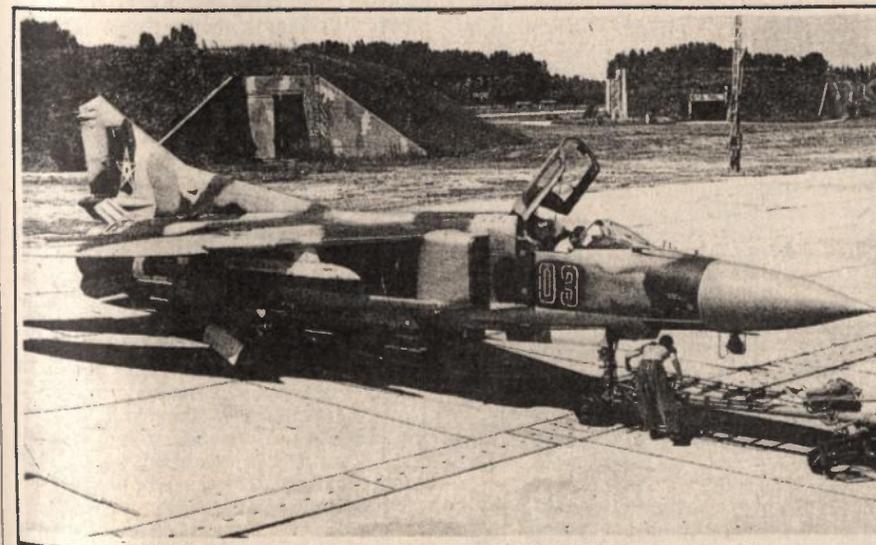
Na osnovi bitno različite konstrukcijske koncepcije OKB MiG je projektirao avion Model 23-11 s promjenjivom geometrijom krila što je trebalo omogućiti da se konfigu-

racija krilnih površina maksimalno prilagodi zadanom letnom režimu pri obavljanju borbenih zadataka od podzvučnih do nadzvučnih brzina, i na bilo kojoj nadmorskoj visini. Ispitivanja u aerodinamičkom tunelu su potvrdila da bi Model 23-11 zahvaljujući promjenjivoj geometriji krila posjedovao i zavidne STOL značajke, te je 1965. godine Ministarstvo avioindustrije izdalo nalog za izradu prototipa perspektivnog Modela 23-11, davši mu visoki prioritet. Tokom razrade novog VG (variable-geometry) krila za MiG-

MiG-23MF FLOGGER-G

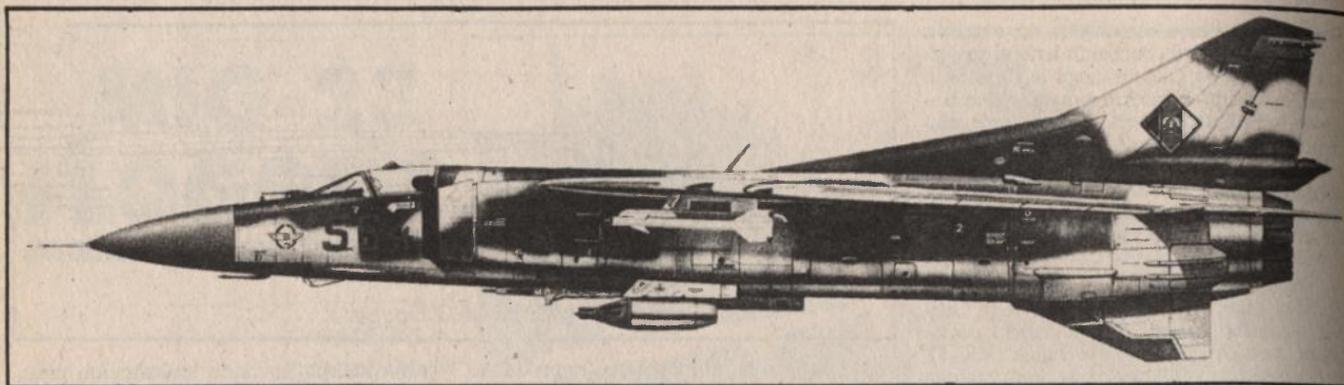
TAKTIČKO – TEHNIČKE ZNAČAJKE

DUŽINA	16,90 m
RASPON NAJVEĆI	14,25 m
RASPON NAJMANJI	8,30 m
VISINA	4,35 m
BRZINA NAJVEĆA	2500 km/h (Mach 2,35)
PLAFON LETA	18.590 m
BORBENI DOLET	930 km
TEŽINA PRAZAN	11.500 kg
TEŽINA NAJVEĆA	19.250 kg

23, OKB MiG se koristio već postojećim rezultatima istraživanja Središnjeg instituta za aerodinamička i hidrodinamička istraživanja CAGI. Glavni problem predstavlja činjenica da se mijenjanjem geometrije krila u toku leta pomiče i aerodinamičko središte potiska, što uzrokuje nestabilnost aerodinamičke konstrukcije aviona. Konstruktori OKB MiG su to riješili opremlivši novi MiG-23 složenim sustavom upravljačkih letnih površina sposobnih da svojim aerodinamičkim utjecajem tokom leta kompenziraju nastali pomak aerodinamičkog središta potiska. Krila MiGa-23 opremljena su velikim brojem konstrukcijskih detalja koji mu omogućuju, zahvaljujući povećanom koeficijentu uzgona, relativno dobru upravljivost pri uzlijetanju i slijetanju (iako se mnogi piloti MiGa-23 ne bi složili s tim podatkom). Zakošenost krila mijenja se u rasponu 16°–72°, s posebno naglašene tri pozicije: 16° za uzlijetanje i slijetanje, 45° za letenje u transoničnom području (blisko brzini 1 Mach), i 72° za letenje supersoničnom brzi-

zrakoplovi

nom 2 Macha. Važno je napomenuti da se promjena zakosnosti krila određuje ručno, što predstavlja dodatno psihofizičko opterećenje za pilota i time veliki nedostatak, jer neprilagodena konfiguracija krila režimu leta dovodi do katastrofalnih posljedica, naročito pri letu na malim visinama.

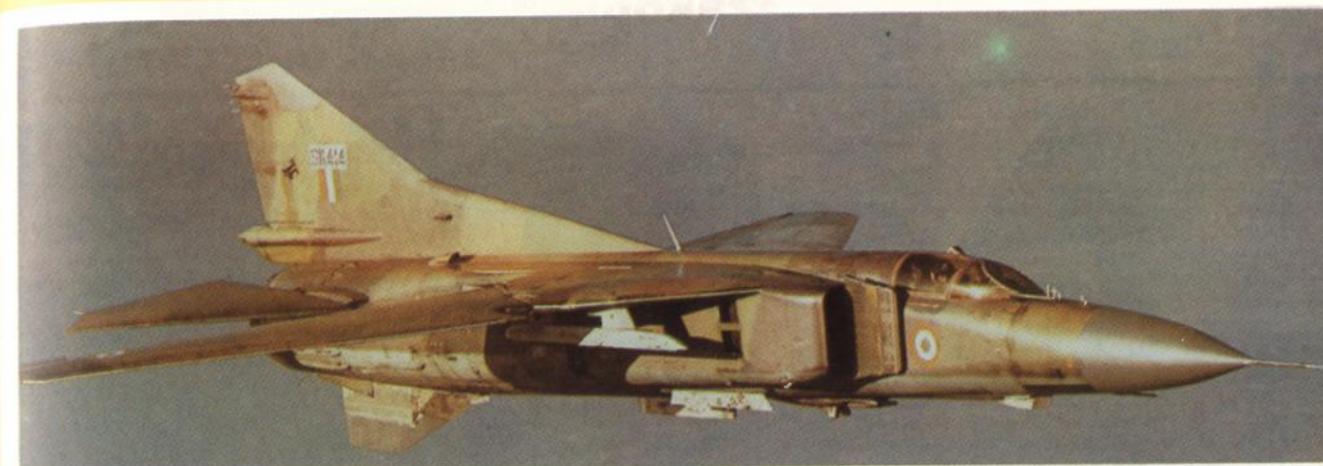
Za pogonski motor odabran je Tumanski R-27F-300 turbomlazne konstrukcije, razvijen na osnovi poznatog R-11F2S-300 motora MiGa-21. Novi Tumanski motor potiska 5200 kp (7800 kp forsaz), razvijao je znatno veću snagu od svog prethodnika uz čak 25% manju specifičnu potrošnju goriva. Promjenjiva geometrija četvrtastih, bočno smještenih uvodnika zraka, ostvarena pomičnim ploham (rampama) omogućavaju optimalan rad motora u širokom rasponu letnih režima. Gorivo je smješteno u tri trupna spremnika (1920,820 i 710 litara), kao i u šest krilnih (62,137 i 200 litara po krilu). Serijski proizvedeni MiG-23 sposoban je ponijeti i do tri podtrupno i potkrilno smještena dodatna spremnika, uz znatno povećan borbeni dolet. MiG-23 (Model 23-11) poletio je prvi put 10. 4. 1967. godine, a tokom sljedećih probnih letova uspješno je prokušao mehanizam za promjenu geometrije krila (izrađen od titana radi izuzetne čvrstoće i relativno male specifične težine). Kao osnovno lovačko-presretačko naoružanje MiGa-23 Flogger predviđene su četiri rakete zrak-zrak K-23 (NATO naziv AA-7 Apex) srednjeg dometa. Model K-23R posjeduje poluaktivni radarski sustav navođenja, a u literaturi se često spominje i IC navođena inačica iste rakete (K-23T). Budući da prototip Model 23-11 nije posjedovao ugrađen radarski sustav, nije bilo moguće vršiti probna lansiranja raketa AA-7 Apex, već su korištene IC navođene rakete kratkog dometa AA-2 Atoll, te su konstruktori sa zadovoljstvom ustanovili da lansiranje raketa nimalo ne utječe na kvalitetan rad pogonskog motora. Nakon 98 uspješnih probnih letova, tokom kojih je dokazana STOL sposobnost novog aviona (navodno svega 320 m PS staze potrebno za uzlijetanje, i 440 m za slijetanje) OKB je okončao završni period ogledanja Modela 23-11 (MiG-23). Serijska proizvodnja započela je modelom MiG-23S (Flogger A) s ugrađenim jačim motorom Tumanski R-27F2M-300 (8900/10000 kp), ali se kasnilo sa razvojem

novog, moćnijeg Safir radara, te je ugrađen postojeći RP-21M radar MiGa-21. Time je bitno smanjena ubojna moć Floggera-A, te je njegovo naoružanje svedeno na uporabu zrak-zrak raketa kratkog dometa AA-2 Atoll (IC ili SARH inačice), i dvocijevni, podtrupno ugrađeni, top 23 mm GS-23. Prvi MiG-23S poletio je 28. 5. 1969. godine, opremljen uz ostalo radio-kompassom ARK-10, ciljnikom i daljinomjerom ASP-PF i TP-23 IC sustavom za pretraživanje i praćenje. Prva, prava »punokrvna« inačica MiG-23M (Flogger B) poletio je u lipnju 1972. godine, konačno opremljen novim radarom S-23D Safir (NATO naziv High Lark) radne frekvencije 128-132 GHz. To je impulsno-doplerski radar, vjerojatno zasnovan na radaru AN/AVG-10 F-4J Phantoma oborenih u vijetnamskom ratu. Radar S-23D omogućio je Floggeru-B da uočava ciljeve u donjoj hemisferi, ali ne i da ih učinkovito napada u toj poziciji. Ugradnjom S-23D radarskog sustava MiG-23M je konačno osposobljen koristiti spomenute AA-7 Apex rakete, koje mu omogućuju napadanje ciljeva i na srednjim udaljenostima, van vidokruga pilota. Prema pravilima, izvršenja napada na protivnički cilj predviđa se, gotovo istovremeno, ispaljivanje obje (IC i SARH) inačice AA-7 Apex rakete da bi se povećala vjerojatnost uspješnog pogotka. Novi Flogger B pokretan je novim motorom Tumanski R-29-300 (8300/12500 kp), što je znatno poboljšalo njegove performanse, omogućujući mu postizanje brzine od 2500 km/h (Mach 2,35). Ugrađen je novi autopilotski sustav, novi ASP-23D ciljnik/daljinomjer, rebraste zračne kočnice, te je poboljšana neprekidna kontrola rada motora u forsazu. Izvršena je i korekcija oblika krila, te je promjenjen napadni rub krila ubacivanjem »zuba« čime je povećana nosiva površina krila. Repni horizontalci pomaknuti su unazad, omogućivši MiGu-23M nešto veću agilnost. Ubojna moć MiGa-23M u zračnim borbama na bliskim udaljenostima povećana je zamjenom zastarjelih raketa AA-2 Atoll novim IC navođenim raketama kratkog dometa AA-8 Aphid, veće agilnosti i pouzdanosti. Naoružan s GP bombama i nevođenim raketama Flogger B je sposoban i za ograničene jurišne zadatke. Uspjeh MiGa-23M dovela je do stvaranja izvoznih inačica tog aviona: MiG-23MS

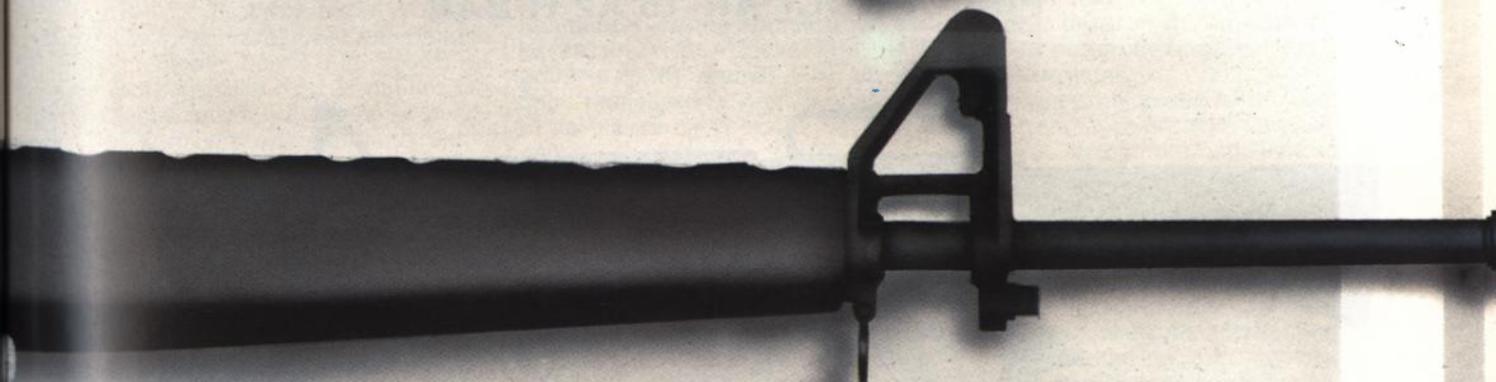
(Flogger E) opremljen je starim RP-21 radarom i AA-2 Atoll raketama, i bitno moćniji MiG-23MF gotovo identičan s MiGom-23M, uključujući najnoviji radar i raketno naoružanje (isporučeno zemljama Varšavskog ugovora, Siriji, Angoli, Iraku i Indiji). Za potrebe školovanja i borbenih vježbi novih pilota proizveden je dvosjed MiG-23UB na osnovi inačice MiG-23S. Tokom 1978. god. uveden je u op. upotrebu novi MiG-23ML (Flogger G) poboljšane aerodinamike, avionike i performansi. Težina aviona je smanjena novim konstrukcijskim rješenjima (skraćeni repni »vertikalac«, uklonjen jedan spremnik goriva itd.), a uz to je ugrađen još jači motor R-35-300 (8550/13000 kp). Postojeći Safir radar znatno je poboljšan, kao i IC sustav TP-23M. Nove RWR antene smještene su na stražnji dio trupa, a IFF »Odd Rods« antene SRO-2M sustava »svoj-tud« su pomaknute unazad. Flogger G izvezen je u Sj. Koreju, Češkoslovačku i I. Njemačku kao dopuna postojećih jedinica opremljenih Floggerom-B. MiG-23ML korišten je tokom Afganistanskog rata, uglavnom za izvođenje jurišnih zadataka. Iz njega razvijen MiG-23P dodatno je opremljen autopilot sustavom koji automatski navodi avion na najpovoljniju rutu za izvršenje presretanja, signalizirajući pilotu pravi trenutak za ispaljivanje raketa zrak-zrak AA-7 i AA-8. Posljednju, najsavršeniju inačicu predstavlja MiG-23MLD (preinaka postojećih ML inačica) kod kojeg su poboljšane letne osobine pri velikom napadnom kutu i ugrađeni su lanseri toplinskih mamaca i radarskih ometača, koje automatski aktivira novi RWR sustav. MiG-23MLD (Flogger K) vjerojatno je osposobljen da operativno djeluje koristeći novu generaciju sovjetskih raketa zrak-zrak kratkog i srednjeg dometa AA-10 Alamo i AA-11 Archer, što radikalno povećava njegovu učinkovitost pri obavljanju lovačko-presretačkih borbenih zadataka, omogućujući mu vršenje napada i u prvoj fazi sukoba, tj. tokom čeonog približavanja (sučeljavanja) bilo van vidokruga ili na bliskim udaljenostima. Postupno se MiG-23 u prvim esalonima zamjenjuje s lovcima-presretačima nove generacije MiG-29 i Su-27, ali taj proces je dugotrajan i skup, te je realno očekivati da Floggere očekuje još dugi niz godina djelatne vojne službe.

ŽELJKO HANICH

MIG-23 FLOGGER

M16 A1 + M203

M16 A1 / AR 15

X. FELIX 920

PUŠKA COLT AR-15 A2 GOVERNMENT MODEL

PUŠKA COLT AR-15 A2 H-BAR

AUTOMATSKA PUŠKA M-16

Najbolja jurišna puška svijeta

Američka automatska puška M-16 je svima dobro poznato oružje. Zbog vrlo jakih i prodornih američkih medija, prvenstveno televizije, ali i tiskane slike, američki vojnik s puškom M-16 postao je gotovo zaštitnim znakom američke vojske, ili bolje reći američke moći, od doba vijetnamskog rata pa sve do nedavnih sukoba u Grenadi, Panami ili Iraku.

Puška M-16 (službena oznaka Američke vojske), odnosno tvorničke oznake AR-15, je proizvod tvrtke Armalite Inc. Glavni konstruktor je Amerikanac Eugene Stoner, koji je u to vrijeme radio kao konstruktor pri Armaliteu. On se u konstruiranju automatske puške AR-15 koristio pozitivnim konstruktivnim rješenjima njegove prijašnje konstrukcije, automatske puške AR-10. Puška AR-10 nije postigla trgovački uspjeh, i proizvedena je u manjim serijama u Nizozemskoj, ali nije nigdje uvedena u naoružanje većih postrojbi. AR-10 je koristila standardno NATO streljivo 7,62 x 51 mm.

AR-15 je konstruirana prema uvjetima koje je postavio tzv. »Ured pješatva američke vojske« (Infantry Board) sa sjedištem u Fort Benningu, a ti uslovi su bili sljedeći:

- napunjena puška ne smije težiti više od 6 libri (2,72 kg)
- preciznost i putanja metka (visina trajektorije) moraju biti barem poput one kod puške M-1 (do tada standardne puške američke vojske) na udaljenostima do 500 yardi (457,2 m)
- mogućnost biranja rafalne i pojedinačne paljbe

— prodornost metka kroz oklop jedinaca (pancirna košulja), kacige, ili čelične ploče standardne debljine na 500 yardi

— ubojitost ne manja od karabina M-1 na udaljenosti 500 yardi

To je uvjetovalo konstrukciju lagane puške malog trzaja koja će koristiti metak malog kalibra. Kako nije postojao prikladan metak traženih značajki prišlo se konstrukciji metka te je stvoren metak .223 inča (odnosno 5,56 mm). To je ustvari preinačeni (uglavnom povećani) metak .222 inča konstrukcije Remington. Težina standardnog metka .223 in (vojna oznaka M193) je 55 grains-a (3,564 grama) i sa standardnim punjenjem (1,55 gr baruta) postiže na ustima cijevi brzinu od 1005 m/sek.

Dakle odabir kalibra i konstrukcija novog metka uvjetovali su daljnju konstrukciju puške. Gledano unazad, stručnjaci misle da se ipak išlo na premali kalibar odnosno prelagano zrno, te drže da bi se kalibrom od .26 inča (6,6 mm), odnosno težinom zrna od 80 grainsa (5,18 grama), postigao mnogo ubitačniji učinak (tj. da bi djelovanje puške bilo poput lakog puškomitraljeza).

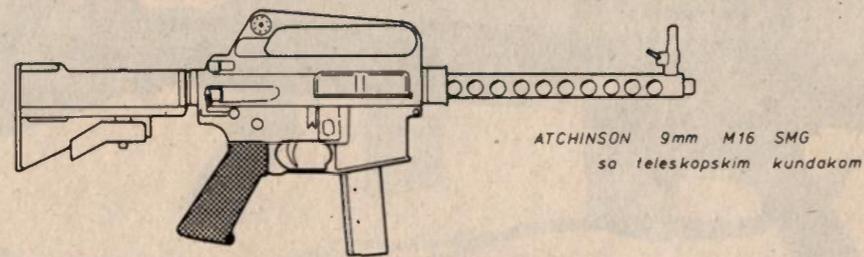
Prvi prototip puške je bila zapravo smanjena puška AR-10. Deset predserijskih pušaka je isporučeno američkoj vojsci za testiranje 31. marta 1958. godine. Drugi konstruktor koji se natjecao po tom natječaju je bila poznata tvornica naoružanja Winchester sa svojom puškom. Po završnim ispitivanjima odabrana je puška AR-15.

Nakon toga su uslijedila druga testiranja (na polarnu zimu itd.) kojima je

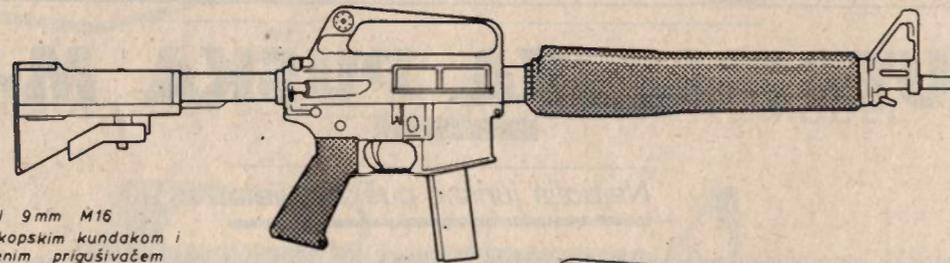
izmijenjeno nekoliko detalja, ali je puška u biti ostala ista. Prve narudžbe koje su uslijedile bile su 8500 komada za američku avijaciju 1961., odnosno 85000 komada za američku vojsku. Slijedile su nove narudžbe za sve rodove američkih oružanih snaga, tako da je s vremenom cjelokupni djelatni sastav Američkih OS preoružan novim oružjem. Rat u Vijetnamu je naglo povećao potražnju za tim puškama te je pravo na proizvodnju (licencu) otkupila tvornica Colt, a proizvođače su se i u General Motorsu i u tvornici Harrington and Richardson. Trenutačno se puška AR-15 proizvodi samo u Coltu u manjim serijama.

Prvim primjercima AR-15 u borbenoj upotrebi su se koristile američke jedinice u Vijetnamu. Dodijeljene su američkim marincima (mornaričkom pješastvu) i rečeno im je da je to puška koja ne zahtijeva nikakvo čišćenje. Međutim uskoro se sručila cijela lavina pritužbi na vojsku jer su zastoji (prvenstveno neizbacivanje čahure nakon opaljenja) prilikom korištenja postali toliko učestali da je (u najboljoj američkoj maniri) problem došao na rješavanje nikom drugom nego Američkom Kongresu!

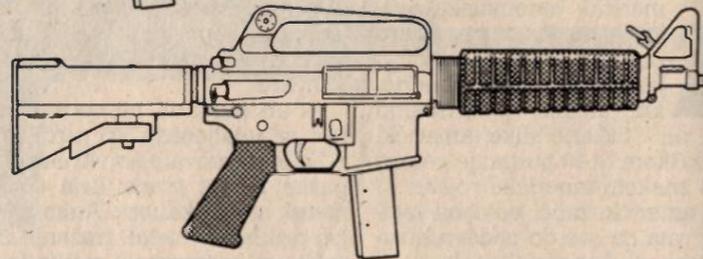
Razlog tim zastojima je pronađen u nenajavljenoj izmjeni barutnog punjenja metaka — umjesto štapičastog korišten je barut u kuglicama — koji je imao bolje balističke učinke, ali se izgorjeli ugljen taložio na hladnim dijelovima zatvarača i nije dozvoljavao izbacivanje čahure nakon ispaljivanja. Kako se puška ručno nije mogla ponovno aktivirati, praktički je postajala neupotrebljiva. To je naposljetku dove-

ATCHINSON 9mm M16 SMG
sa teleskopskim kundakom

ATCHINSON 9mm M16
sa izvučenim teleskopskim kundakom i
ugrađenim prigušivačem

ATCHINSON 9mm M16
sa uvučenim teleskopskim kundakom

lo do ugradnje jednog »gurača« kojeg ne nalazimo na ostalim puškama te generacije, čija je svrha ugurati zatvarač s metkom na položaj za opaljivanje ako taj, zbog gareži ili nečistoće, ne može leći na svoj uobičajeni položaj.

Nakon tih iskustava izvršena su dodatna poboljšanja poslije kojih je puška postala pouzdana »barem koliko i bilo koja druga puška u upotrebi« (službena terminologija proizvođača).

Puška nije doživjela trgovački uspjeh izvan Sjedinjenih Američkih Država. Prodavana je u manjim količinama zemljama prijateljima (Izrael, Čile, Južnoafrička Republika) međutim niti jedna veća vojska van SAD nije to oružje prihvatila kao standardno streljačko oružje pješništva. Licencnu proizvodnju te puške započela je Australija (koja je kasnije od toga odustala te Filipini i Singapur. Zbog toga ta puška nije ni približno zasjenila uspjehe europskih proizvođača pušaka (npr. belgijske FN FAL ili njemačkih Heckler und Koch). Razlog tomu treba tražiti prvenstveno u streljivu do nedavno veoma se je mali broj zemalja koristio

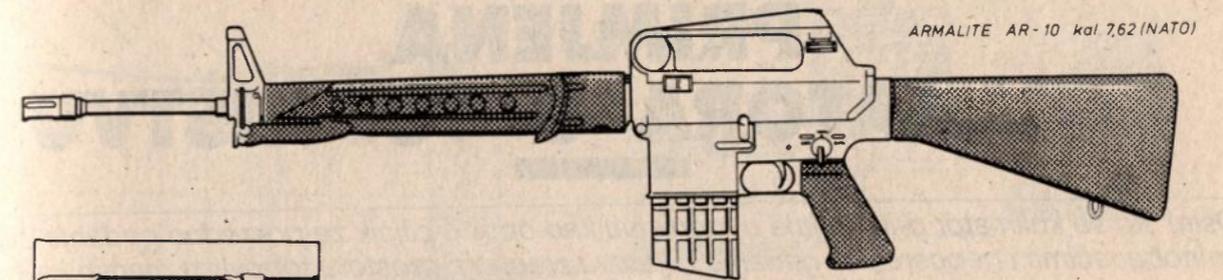
malim kalibrom za puške poput kalibra 5,56 mm (tzv. malokalibarsko streljivo — ali ne športska). Standardni kalibar koji se uglavnom koristi je bio 7,62 mm. Tek posljednjih desetak godina prelazi se na manje kalibre kao standardno streljivo. No s obzirom na prestanak »hladnog rata«, prelazak na nove (manje) kalibre će potrajati sigurno nešto duže nego što bi inače. Zanimljivo je da su Belgijanci, koji su i inače sa svojim FN (Fabrique Nationale) često u avangardi kod konstruiranja oružja, razvili posebnu municiju 5,56 mm (tzv. model SS 109) koji ima daleko bolje balističke značajke od originalnog »američkog« metka.

Razvoj puške M-16 je krenuo u nekoliko smjerova. Nakon M-16 pojavila se 1996. varijanta M-16E1, odnosno 1967. M-16A1, ali je razlika bila samo u detaljima. Jedna veoma zanimljiva (i uspješna) preinaka se zbila krajem 1969. kada je uvedena u naoružanje puška M-16A1 s bacačem

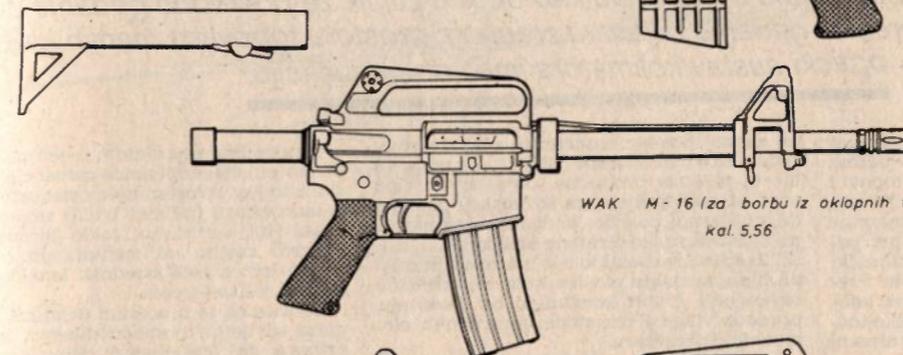
granata M203. Sam bacač granata je smješten ispod prednjeg držača puške, a ispred okvira pušcanog streljiva koji ujedno služi i kao rukohvat za bacač. Kombinacija puške i bacača je bila veoma uspješna tako da su i sovjetske jedinice u Afganistanu, pored standardnih bacača granata, počele koristiti sličnu kombinaciju puške AK-74 (malokalibarski kalašnikov) i bacača granata.

Sam bacač granata je takozvanog sustava »pumperice«, tj. puni se povlačenjem cijevi bacača unaprijed zbog punjenja (jedinog) metka. Kalibar bacača je 40 mm i kako se radi o veoma lakoj konstrukciji, tako nije prijedena granična težina za takvu kombinaciju oružja, iako je poremećena stabilnost odnosno ravnoteža puške pri gađanju pušcanim streljivom.

Nadalje su razvijene inačice puške za borbu iz borbenih oklopnih transportera (MICV — Mechanized Infantry Combat Vehicle) gdje se tražila kompaktnija puška po mogućnosti bez kundaka, radi baratanja u skućenom prostoru. Puške toga tipa izradene su

ARMALITE AR-10 kal. 7,62 (NATO)

WAK M-16 (za borbu iz oklopnih transportera)
kal. 5,56

COLT COMMANDO (XM177E2)
kal. 5,56

u manjim serijama. Druga »skraćena« inačica je Colt Commando, nastala po iskustvima iz vijetnamskog rata gdje se uočila potreba za manjom i lakšom puškom namijenjenoj bliskim borbama. Olakšanje puške je postignuto skraćivanjem cijevi i ugradnjom teleskopskog kundaka, tako da se puška svrstava pod strojnice (SMG — Sub Machine Guns) iako bi ispravnije bilo svrstati ju među karabine radi pušcanog streljiva i načela rada zatvarača. Ta inačica je također proizvedena u manjim serijama.

Potreba za još lakšom vrstom oružja utemeljenog na mehanizmu M-16, koji je držan uspješnim, doveo je do razvoja pravih strojica ali s streljivom 9 mm (Parabellum). Da bi se smanjila težina korišten je teleskopski kundak na svim inačicama. Najlakši tip ima metalnu perforiranu oblogu, a postoji i preinačenje s ugrađenim prigušivačem. Za sada još niti jedna od tih nije ušla u serijsku proizvodnju.

VOJISLAV JEREB
DANIJEL FRKA

Taktičko — tehničke značajke puške M-16:

Kalibar:	5,56 mm
Metak:	223 in (5,56 x 45 mm) M193
Dužina puške:	990 mm
Dužina cijevi:	508 mm
Težina puške:	3,18 kg (7 funti) — prazna 3,68 kg sa punim okvirom od 20 metaka 3,82 kg sa punim okvirom od 30 metaka
Ciljnička daljina:	0—300; 300—500 yardi (cca isto toliko metara)
Brzina zrna na ustima cijevi:	1000 m/sek
Brzina gađanja, praktična:	150—200 metaka/min, automatska 45—65 metaka/min, poluautomatska
Učinkoviti domet:	400 m
Maksimalni domet:	2653 m

Taktičko — tehničke značajke bacača granata M203:

Kalibar:	40 mm
Dužina bacača:	389 mm
Dužina cijevi:	305 mm
Težina metka:	277 grama
Težina praznog oružja (bacač):	1,36 kg
Težina napunjenog oružja (bacač):	1,56 kg
Težina puške M-16A1 s bacačem granata M203 (oba oružja napunjena):	5,0 kg
Maksimalni domet — grupni ciljevi:	350 m
Maksimalni domet — pojedinačni ciljevi:	150 m
Minimalni sigurni domet (za poslužitelja):	31 m

PRIMJENA KOLIMATORA U TOPNIŠTVU

Osim što se kolimator primjenjuje u topništvu kao optički ciljnik za posredno gađanje ciljeva minobacačima i neposredno gađanje ciljeva u zračnom prostoru topovima manjih kalibara, optički sustav kolimatora ima i drugu funkciju.

Primjenjuje se i pri posrednom gađanju zemaljskih ciljeva orudima srednjih i većih kalibara (topovi i haubice kalibra većih od 100 mm). Kolimator (slika 1) zamjenjuje ciljničku točku (piket *) pri posrednom gađanju i time utvrđuje ciljnički pravac oruđa u vodoravnom položaju. Prema tome, pri posrednom gađanju na kolimatoru, koji sada ima svojstvo ciljničke točke, se cilja optičkim ciljnikom (panoramom) oruđa po pravcu.

Osnovne optičko-konstruktivske značajke kolimatora jesu:

- vidno polje $10^\circ 40'$
- promjer izlaznog otvora (pupile) 48 mm
- broj okomitih polja s oznakama na končanici kolimatora po vodoravnoj osi 76
- vrijednost podjele (polja) na končanici 7,8, (0-022)
- najpogodnija udaljenost kolimatora od oruđa - od 6 do 8 m (najveća udaljenost do 13 m)
- masa kolimatora 1,3 kg

Optički sustav kolimatora sastoji se od: objektiva kojeg formira složeni sustav leća 2,17 i 18, končanice 16 koja je postavljena u žarišnu ravninu objektiva i zaštitnog mat-stakla 8 (slika 1). Za razliku od končanice kolimatora koji se primjenjuje za ciljanje pri gađanju, končanica ovog kolimatora je providna staklena pločica (planparalelna ili sfernog oblika), kao končanice dogleda. Na ravnoj strani končanice, po cijeloj površini, izgravirane su okomite crte, a između njih su oznake u obliku slova i brojki (vidi sliku 1, poz. 16, detalj). Najčešće je na končanici izgravirana ljestvica od 76 okomitih polja koja su ograničena okomitim crtama. Polja

*piket - francuski [plquet] - kolčić, motkica za promjeravanje zemljišta
Piket je metalna cijev dužine do 1,5 m obojena u bijela i crvena polja (10 cm), na jednom kraju izvedena u obliku konusa radi zabiranja u tlo. U kompletu oruđa koja posredno gađaju (kada se cilj ne vidi s mjesta vatrenog položaja oruđa) nalaze se obično dva piketa koja imaju ulogu ciljničke točke. Najčešće se postavljaju s lijeve strane oruđa, na daljinu do 30 m, ovisno o konfiguraciji zemljišta. Prilikom posrednog gađanja, nakon zauzimanja elemenata za gađanje nevidljivog cilja, cilja se po pravcu na piket koji predstavlja ciljničku točku.

na desnoj polovici končanice obilježena su redom slovima abecede (A, B, C...), a polja na lijevoj polovici brojkama (od 1 do 19). Kod oruđa, to jest kolimatora sovjetskog podrijetla, na desnoj polovici končanice izgravirana su slova ruske ćirilične azbuke (A, B, B, Γ...). Zaštitno mat-staklo 8 je matirana staklena planparalelna pločica koja daje difuzno osvijetljenje i štiti končanicu od oštećenja, prodora vlage i nečistoće unutrašnjih elemenata kolimatora.

Kolimator se sastoji od sljedećih glavnih sklopova i dijelova: sjenila, mehaničkog ciljnika, poprečne libele, tijela kolimatora, kuglastog oslonca, mehanizma s kotačićem za pomicanje kolimatora po pravcu i sklopova za osvijetljenje končanice na dnevnom svjetlu, u smanjenim i noćnim uvjetima gađanja. Sjenilo (1) postavlja se na kolimator radi zaštite objektiva od izravnog djelovanja sunčevih zraka i refleksije (odbljeska) pri radu s kolimatorom. Kada kolimator nije u radnom položaju, i tijekom transporta, umjesto sjenila postavlja se poklopac (slika 6, poz. 2) koji štiti objektiv od oštećenja i nečistoća. U radnom položaju kolimatora poklopac visi na lancu kojim je utvrđen za tijelo kolimatora.

Mehanički ciljnik (3) je utvrđen s gornje strane na prednjem dijelu tijela kolimatora, a služi za grubo ciljanje kolimatorom na panoramu oruđa.

Poprečna libela (4) je ugrađena s gornje strane na srednjem dijelu tijela kolimatora, poprečno u odnosu na optičku os, tj. tijelo kolimatora. Služi za otklanjanje bočnog nagiba kolimatora, tj. za postavljanje polja končanice u okomiti položaj. U ampuli libele nalazi se cjevčica s tricijjskim izvorom svjetlosti koji noću i u uvjetima smanjene vidljivosti omogućava jasno uočavanje podjela na libeli.

Tijelo kolimatora (5) je cjevastog oblika u kojem su smješteni elementi optičkog sustava. Na njemu su, s donje strane, ugrađeni kuglasti oslonac i mehanizam za pokretanje kolimatora po pravcu. Kuglasti oslonac (19) služi za vezu i utvrđivanje kolimatora na tronožac i omogućava vrhunjenje mjehura libele. Mahenizam s kotačićem (20) služi za pomjeranje kolimatora po pravcu pri njegovom usmjeravanju na panoramu oruđa.

Osvjetljenje končanice u dnevnim uvjetima rada ostvaruje se usmjeravanjem prirodne svjetlosti zrcalom (7). Ono je ugrađeno u svoje ležište koje je pomoću osovine šarnirno vezano na zadnjem dijelu tijela kolimatora. Pri radu s kolimatorom, u uvjetima dnevno prirodnog osvijetljenja, treba okretanjem ležišta zrcalo postaviti tako da končanica kolimatora bude najbolje osvijetljena.

U noćnim i smanjenim uvjetima vidljivosti osvijetljenje končanice ostvaruje se tricijjskim, to jest izvorom beta-svjetlosti (9). Izvor beta-svjetlosti (plinski tricij) smješten je u nosač (10), a zaštitno staklo (8) omogućava njegovu zaštitu od mehaničkih oštećenja. Nosač izvora beta-svjetlosti lančićem je vezan za ležište zrcala.

Končanica se u noćnim uvjetima gađanja može osvijetliti pomoću dijelova kompleta pribora za osvijetljenje ciljničkih sprava oruđa. Tijelo (14) s ležištem žaruljice (13) i zaštitnim staklom (15) može se postaviti, to jest utvrditi u tijelo kolimatora iza njegove končanice. Električna žaruljica se napaja pomoću akumulatora putem električnog provodnika (12) i utikača (11).

NAČELNA PRIMJENA KOLIMATORA

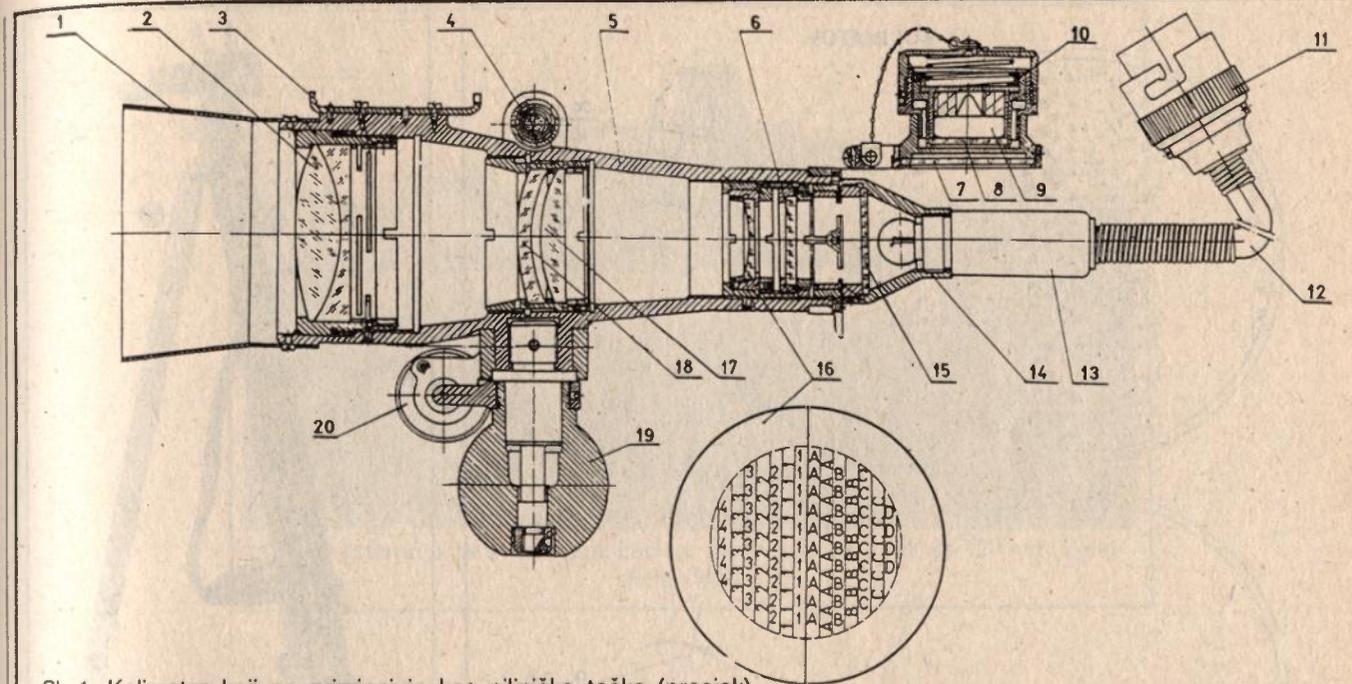
Teorijska osnova takve primjene konstrukcije optičkog sustava kolimatora zasniva se na jednom aksiomu geometrije u ravnini. Naime, presjecanjem dvaju paralelnih pravaca, optička os (OK) kolimatora i optička os (OP) panorame (slika 2), koje leže u istoj ravnini, pravcem (B) dobivaju se oštri (α) i tupi (β) kutovi, međusobno jednaki. Ovak se aksiom lako realizira pomoću optičkih osi kolimatora (OK) i panorame (OP) i svjetlosne zrake B. Svjetlosna zraka B koja u ovom slučaju prolazi od oznake B ugravirane na končanici kolimatora, konvergira prema končanici panorame oruđa. Ako ta zraka padne na mjesto iste oznake B končanice panorame (vidi sliku 4 i 5), onda to znači da se optičke osi kolimatora i panorame nalaze u istoj ravnini i da su međusobno paralelne.

Kolimator se kao ciljnička točka može primijeniti kod oruđa čija je končanica panorame izgravirana odgovarajućim oznakama prema končanici kolimatora. Končanica panorame ima isti broj polja (76) obilježenih slovima i brojkama u jednom vodoravnom redu (slika 3).

Na slikama 4 i 5 prikazana je realizacija načela primjene ciljanja panoramom na ciljničku točku - kolimator. Optička os kolimatora (OK) bit će paralelna s optičkom osi panorame (OP), jer svjetlosna zraka B, koja prolazi od oznake $\alpha = B$ s končanice kolimatora, pada pod istim kutom na oznaku $\alpha = B$ na končanici panorame.

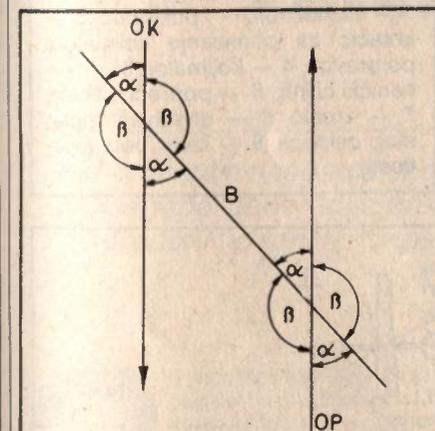
Poklapanje određenih oznaka na končanici panorame (OP) u ovom slučaju oznake B s istim oznakom B na končanici kolimatora tijekom ciljanja po pravcu pri posrednom gađanju prikazano je na slici 5.

Da bi se kolimator mogao koristiti kao ciljnička točka pri posrednim gađanjima,

Sl. 1. Kolimator koji se primjenjuje kao ciljnička točka (presjek)

1 - sjenilo, 2, 17 i 18 - objektiv, 3 - mehanički ciljnik, 4 - poprečna libela, 5 - tijelo kolimatora, 6 - zaštitno mat-staklo, 7 - zrcalo, 8 - zaštitno staklo, 9 - izvor beta-svjetlosti, 10 - nosač izvora beta-svjetlosti, 11 - utikač, 12 - električni provodnik, 13 - ležište žaruljice, 14 - tijelo ležišta žaruljice, 15 - zaštitno staklo, 16 - končanica kolimatora (prikazan detalj izgraviranih podjela), 19 - kuglasti oslonac, 20 - kotačić mehanizma za pomicanje kolimatora po pravcu.

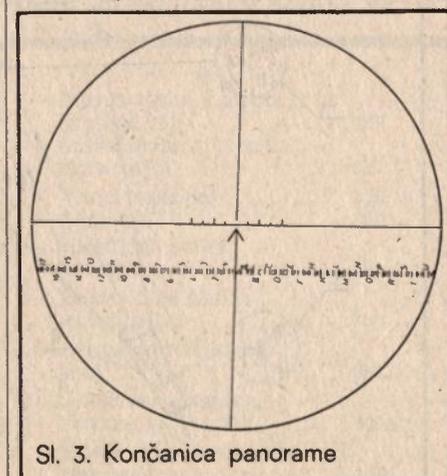
Sl. 2. Teorijska osnova primjene konstrukcije optičkog sustava kolimatora

neophodno je izvršiti izbor mjesta za postavljanje kolimatora u položaj za rad. Kao postojeće za postavljanje kolimatora koristi se tronožac topničkih busola PB - 1, PB - 2 ili PAB - 2AT koje se nalaze u sastavu određenih oruđa (slika 6).

Kolimator se postavlja na udaljenosti od 6 do 8 m od panorame oruđa. To je prema njegovim optičkim značajkama najpovoljnija udaljenost za rad. Ako se zbog konfiguracije

zemljišta kolimator ne može postaviti na povoljno mjesto, onda ga treba postavljati tamo gdje je to moguće, vodeći računa o tome da je najveća udaljenost kolimatora od oruđa, a koja još uvijek osigurava pouzdan rad, 13 m. Na toj udaljenosti vide se samo dva polja končanice kolimatora ciljajući kroz panoramu. Na udaljenosti od 0,3 m vide se svih 76 polja končanice kolimatora.

Male udaljenosti, do 3 m, nisu povoljne zbog smanjenja mogućnosti ciljanja na kolimator pri većim promjenama pravca gađanja, a i zbog optičkog svojstva povećanja panorame (povećanje iznosi 4X).

Sl. 3. Končanica panorame

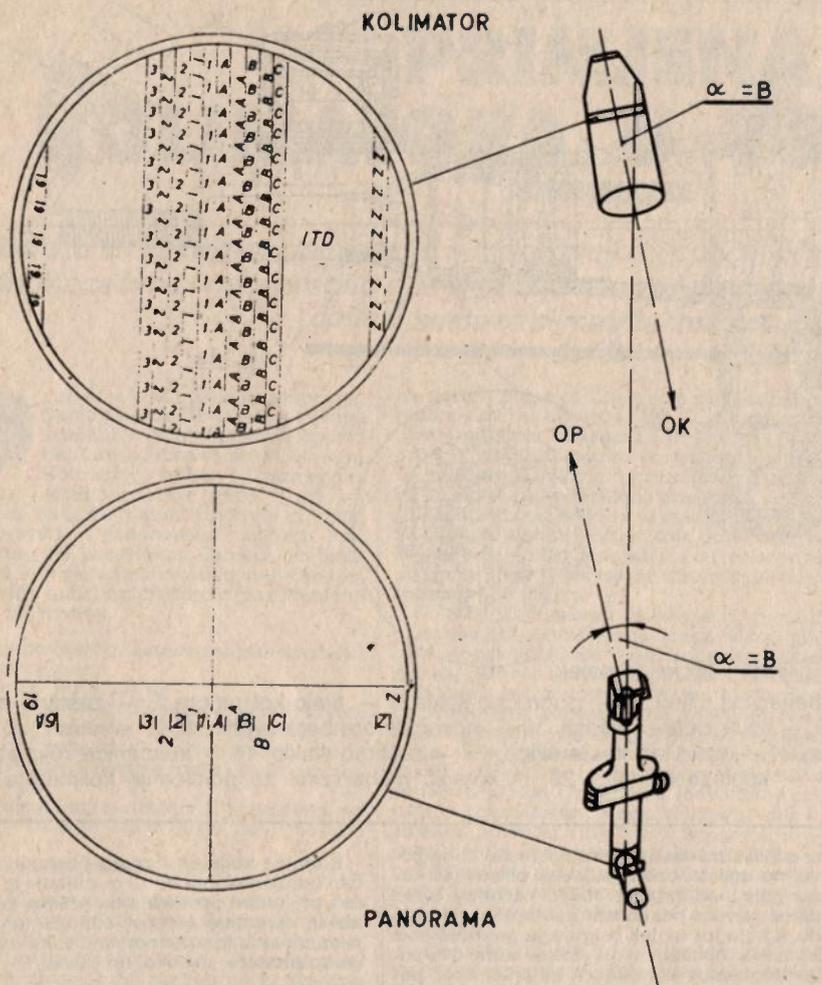
Kada se kolimator mora postaviti na većim udaljenostima od 13 m, ciljanje je moguće i pri većim promjenama pravca gađanja, ali se smanjuje točnost ciljanja jer je pri promatranju kroz panoramu slika končanice kolimatora nedovoljno jasna.

POSTAVLJANJE KOLIMATORA ZA RAD

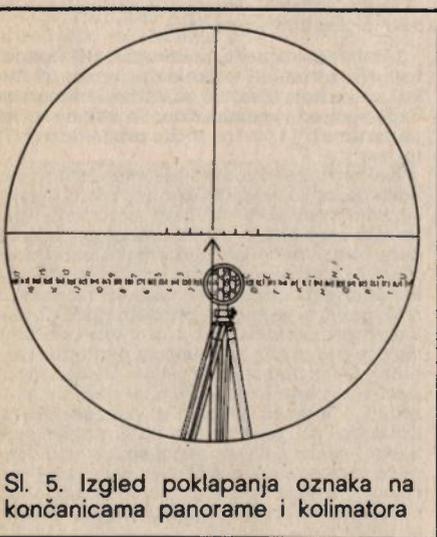
Opće načelo postavljanja kolimatora za rad prikazano je na slici 7.

Udaljenost između kolimatora (K) i panorame (P) treba biti tolika da polumjer (r) stošca zraka koje izlaze iz objektiva kolimatora bude veći od razmaka između obrtne točke panorame (P) i obrtne točke oruđa (topa), (T), to jest $r > PT$.

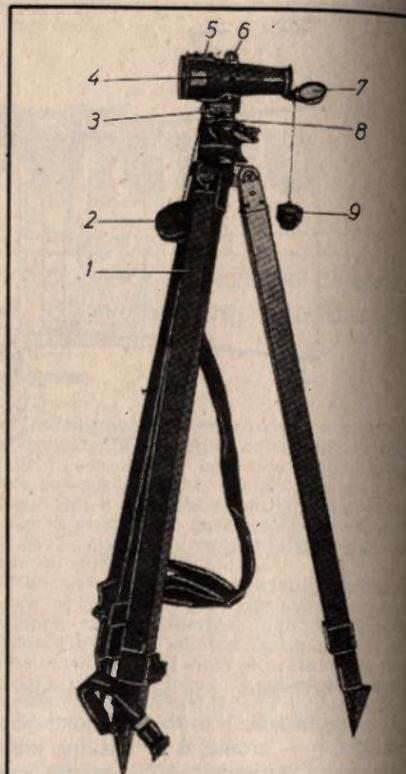
Nakon što se na kutomjernom krugu panorame zauzme odgovarajući kut po pravcu, kolimator se postavlja u njeno vidno polje. Kada se objektiv kolimatora okrene ka panorami i nađe u vidnom polju panorame (slika 7), tada će se jedan kružni isječak (s) končanice kolimatora preslikati na končanicu panorame (s). Ako pritom dođe do poklapanja odgovarajućih slova, to jest brojki, tada je osigurana paralelnost okomitih ravnina koje prolaze kroz optičke osi kolimatora (OK) i panorame (OP). U protivnom, potrebno je pomoću kotačića za pomjeranje kolimatora po pravcu izvršiti pomjeranje lijevo - desno, a visinskom spravom na panorami pokretati optičku os panorame gore-dolje, sve dok ne dođe do poklapanja odgovarajućih slova, tj. brojki, oba instrumenta.

Sl. 4. Ciljanje panoramom na kolimator

Sl. 5. Izgled poklapanja oznaka na končanicama panorame i kolimatora

Sl. 6. Kolimator na tronošću, u radnom položaju, za dnevne uvjete gađanja
1 – tronožac, 2 – poklopac, 3 – kotačić za pomicanje kolimatora po pravcu, 4 – kolimator, 5 – mehanički ciljnik, 6 – poprečna libela, 7 – zrcalo, 8 – utvrđivač kuglastog oslonca, 9 – izvor beta-svjelosti.

1.) svoju vatrenu učinkovitost tenk Leclerc zasniva na topu kalibra 120 mm s glatkom cijevi

LECLERC TENK 21. STOLJEĆA

U oružanim snagama skoro svih zemalja, prijelaz s tenkova jedne generacije na tenkove slijedeće generacije predstavlja događaj od najveće važnosti. Kada se jednom izabere određeni tip tenka, to utječe na operativnu doktrinu, vrstu pratećih snaga i infrastrukturu potpore za najmanje idućih 30 godina.

d temeljne važnosti je da se ne pogriješi u utvrđivanju taktičko-tehničkih uvjeta, zasnovanih na uvjetima borbenih djelovanja koja će se sigurno mijenjati tijekom idućih desetljeća. Vojni stručnjaci procjenjuju da će tenk i nadalje ostati osnovno napadajuće sredstvo KOV-e, tako da je Francuska razvila suvremeni borbeni tenk Leclerc.

OSNOVNI TAKTIČKO TEHNIČKI PODACI TENKA LECLERC

- Broj članova posade	3
- Težina u borbenom stanju (t)	50-53 (ovisno o oklopu)

- Dužina tenka s topom naprijed (m)	9,60
- Širina tenka s bočnim pločama (m)	3,67
- Visina tenka (m)	2,30
- Klirens (m)	0,50
- Specifična snaga (kW/t)	22
- Maksimalna brzina tenka (km/h)	70
- Autonomija kretanja (km)	550
- Svladavanje uspona /bočnog nagiba (%)	60/30
- Svladavanje vertikalnog zida (m)	1,70

PODACI O NAORUŽANJU

- kalibar topa (mm)	120
- kalibar spregnutog mitraljeza (mm)	12,7
- kalibar PAM (mm)	7,82

TEHNIČKI PODACI O SUSTAVU ZA UPRAVLJANJE VATROM

- granični kutovi elevacije topa (°)	-8 do +20
- opseg mjerenja daljine laser. dalj. (m)	300-8000
- greška pri mjerenju daljine (m)	± 2,5

- brzina gađanja (met/min) 12
- brzina upravljanja topom po pravcu (°/s) 40
- točnost stabilizacije:
 - u vertikalnoj ravnini ± 0,05
 - u horizontalnoj ravnini ± 0,05
- stabilizator vertikalnog upravljanja električni
- stabilizator horizontalnog upravljanja električni
- automat za punjenje topa ima
- broj vrsta streljiva za top 5
- noćna ciljnička naprava IC kamera

Tenk LECLERC projektiran je kao potpuno sustav oružja, kod kojeg su svi podsustavi međusobno povezani.

Pored osnovnih zahtjeva koji su zajednički svakom tenku (vatrena moć, pokretljivost i oklopna zaštita), ovaj tenk ispunjava i četvrti zahtjev – sposobnost borbenog djelovanja u stvarnom vremenu (real – time).

BORBA U STVARNOM VREMENU

Real-time svojstva »Leclerca« najbolje oslikava shematski dijagram digitalnog multipleksnog busa podataka (na slici). Kod tenkova LECLERC elektronika je smještena oko busa digitalnih podataka. Ovim se pojednostavljuje instalacija i omogućava neprekidna izmjena podataka između različitih dijelova opreme i omogućuje se automatska rekonfiguracija sustava u slučaju otkaza ili oštećenja jednog dijela sustava. Tako računalo za upravljanje topom može preuzeti ulogu računala za upravljanje vatrom i obrnuto. Iako bus podataka ima dovoljan kapacitet za spajanje 32 različite veze koje povezuju 32 podsustava, stvarno će postojati 7 ili 8 osnovnih veza da se cijena ne bi puno povećala.

Ovim se ostavljaju široke mogućnosti za praćenje daljnjeg razvoja.

Osnovni korisnici busa podataka:

- 2 središnja procesora za upravljanje vatrom, odnosno za pokretanje kupole i topa po pravcu, a svaki od procesora ima kapacitet od 500 MB RAM i 500 MB ROM što se može prema potrebi povećati;

- dnevno-noćni ciljnik operatora i zapovjednika i svaki od njih ima mikroprocesore namijenjene upravljanju unutrašnjom operacijom ciljnika, odnosno može obavljati proračune;

- procesor za određivanje krivine cijevi;
- procesor automata za punjenje topa;
- procesor za osiguranje funkcije upravljačke kutije vozača.

Uključena je i prilagodna pločica (interface card) za budući radioterminal za prijenos podataka PR 4 G, jer je to dio opreme za sva 3 vida OS i nije kompatibilan s tenkovskim busom podataka.

Neki od najvažnijih podsustava povezani su s konvencionalnim kablovima, s uzajamno djelujućim konzolama, sensorima, upravljačkim palicama i s 30 mikroprocesora od

8,16 ili 32 bita, namijenjenih upravljanju operacijama i ispitivanju sastavnica kojima pripadaju.

Konstrukcija tenkovske elektronike kao usredištenog sustava omogućuje posadi tenka prosljeđivanje bitne obavijesti drugim vozilima i zapovjedništvima više razine, a također primanje obavijesti od njih.

U takve podatke spadaju koordinate položaja tenka, snaga i položaj neprijatelja, količina preostalog streljiva i goriva i radno stanje različitih sustava tenka itd. Ta sposobnost djelovanja u stvarnom vremenu, i praktično u istom ritmu sva 24 sata, stvara potrebu za pričuvnom posadom koja će pratiti tenk u drugom vozilu.

VATRENA MOĆ

Naoružanje tenka Leclerc sačinjavaju: top 120 mm s glatkom cijevi, vezani mitraljez 12,7 mm i protuavionski mitraljez 7,62 mm. Početna brzina potkalibarnog projektila APFSDS je 1750 m/s, a višenamjenskih projektila najmanje 1170 m/s.

Tenk Leclerc je opremljen laserskim uređajem DALLAS za upozoravanje, koji ima pasivne senzore koji su namijenjeni uzbunjivanju posade kada je tenk osvijetljen laserskim daljinomjerom koji radi na valnoj duljini 1,06 μm.

Sustav »galix« ima seriju bacača za ispaljivanje dimnih bombi za maskiranje u vidljivom, bliskom IC i dalekom IC dijelu spektra, a također ima IC i radarske odražavače.

Top se puni pomoću automata za punjenje, ugrađenog u zadnji dio kupole. Potrebna brzina punjenja topa je 12 metaka/min, a željena 15 metaka/min. Top automatski zauzima kut elevacije za punjenje, a nakon punjenja top se vraća u položaj za ispaljivanje.

Automat za punjenje ima 22 metka, a može se dopuniti streljivom izvan vozila unošenjem, metak po metak, kroz otvor u zadnjem dijelu kupole ili iz same kupole.

Automat za punjenje topa ima uređaj za očitavanje vrste streljiva povezan s upravljačkim procesorom automata za punjenje koji razlikuje 5 vrsta streljiva. Pogon topa izveden je s istosmjernim električnim motorom, a snaga električnog motora za pogon kupole po pravcu je oko 30 kw.

Električni pogon omogućuje: vrlo veliku brzinu okretanja kupole po pravcu od 0,7 rad/s (oko 40°/s), povećava se preciznost upravljanja topa, omogućuje se dežurstvo s ugašenim motorom tenka i smanjuju se na minimum učinci kutnog i linearnog kretanja vozila na kupulu i top.

U tenk »Leclerc« ugrađuje se laserski daljinomjer »TEMPO«, francuske tvrtke »Cilas«.

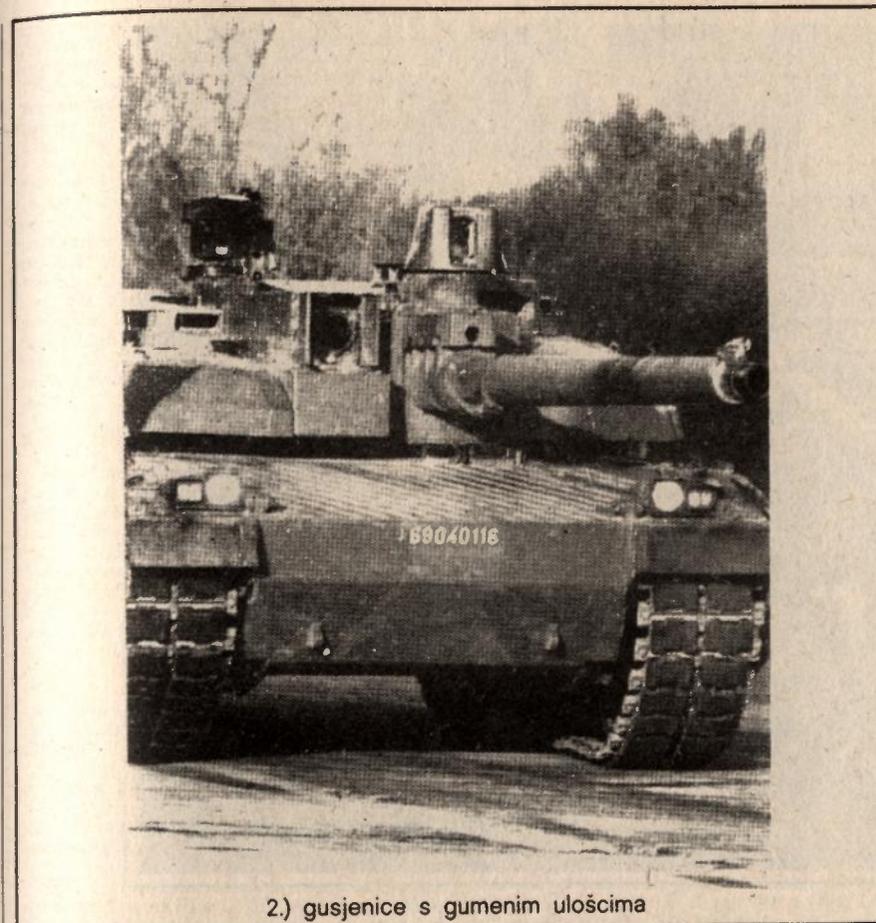
Ovi su laserski daljinomjeri sigurni za ljudski vid, imaju frekvenciju repetiranja 1 do 6 Hz i visoku rezoluciju (2,5 m).

Sigurnost za vid postignuta je pretvaranjem valne duljine od 1,06 μm laserskog zračenja koji emitiraju Nd:YAG kristali, pomoću učinka Raman, u valnu duljinu 1,54 μm.

Suvremeni laserski daljinomjer mora biti sposoban emitirati više laserskih impulsa u sekundi što je velika prednost ovog laserskog daljinomjera u odnosu na druge daljinomjere koji emitiraju samo jedan impuls u vremenu od 5 ili 10 s.

Diskriminacija (sposobnost otkrivanja) između dva cilja je 30 m. Za promatranje, određivanje podataka o cilju i napad na cilj operator ima **višekanalni stabilizirani ciljnik HL 60**; dnevni kanal s dvostrukim uvećanjem (x2,5 i x10) povezan s laserskim dalji-

nomjerom; CCD TV-kameru koja ima monitore s visokim stupnjem razlaganja slike; sustav za navigaciju i vertikalnu referencu. Tako sustav daje podatke o položaju tenka i vertikalnu referencu što je potrebno pri otvaranju vatre u pokretu, a obavlja i ulogu navigacije i kompasa. U ciljnik je uključena IC kamera AHTOS koja radi na području valnih duljina 8-12 μm, a ima 2 vidna polja i malo 1,9x2,9° i veliko 5,7x8,6°.

2.) gusjenice s gumenim ulošcima

nomjerom; CCD TV-kameru koja ima monitore s visokim stupnjem razlaganja slike; sustav za navigaciju i vertikalnu referencu. Tako sustav daje podatke o položaju tenka i vertikalnu referencu što je potrebno pri otvaranju vatre u pokretu, a obavlja i ulogu navigacije i kompasa. U ciljnik je uključena IC kamera AHTOS koja radi na području valnih duljina 8-12 μm, a ima 2 vidna polja i malo 1,9x2,9° i veliko 5,7x8,6°.

Sklop ciljnika je stabiliziran žiroskopom koji daje grešku stabilizacije < 0,050 mrad, dok je preciznost mjerenja pokretanja kupole po pravcu pomoću digitalnih senzora reda 0,100 mrad. Tenkovski top ima uređaj HARDY 20 koji u stvarnom vremenu neprekidno mjeri stupanj krivine cijevi s velikom preciznošću (0,030 mrad u pokretu). Ovaj uređaj ima kolimator za stvaranje laserskog snopa koji se odbija, a zatim ga prima modul optoelektričnog prijemnika.

ZAPOVJEDNIK TENKA ima žirostabilizirani panoramski ciljnik HL 15 koji je namijenjen promatranju, otkrivanju i prepoznavanju cilja udaljenijeg od učinkovitog dometa topa.

HL 15 ima: dnevnu optiku s izborom 2 uvećanja (x2,5 i x10), laserski daljinomjer i noćnu optiku s pojačalom svjetlosti.

Zapovjednik tenka ima TV-monitor na kojemu se pokazuje slika s ciljnika operatora.

Procesori koji upravljaju ciljnicima povezani su međusobno i središnjim računalom za upravljanje vatrom preko magistrale podataka. Na taj način zapovjednik tenka može brzo i precizno pokazati ciljeve operatoru, a potom može tražiti nove ciljeve. Zbog toga je moguće smanjiti vrijeme od otkrivanja cilja do otvaranja vatre na 6-8 s. Sve to omogućuje tenku »Leclerc« da napadne do 5 ciljeva u 1 minuti, za razliku od drugih tenkova čiji sustavi upravljanja vatrom omogućuju napade na 3 cilja u 1 minuti.

Vjerojatnost pogađanja iz mjesta je 80% na daljini 2000 m, a pri gađanju iz pokreta vjerojatnosti je 80%, ali na daljini 1500 m.

POKRETLJIVOST

Pokretljivost tenka Leclerc ostvarena je ugradnjom motora s maksimalnom snagom 1100 kW, čime je postignuta specifična snaga od 22 kW/t.

Motor V 8x1500 povezan je novom transmisijom ESM 500 koja je vrlo kompaktna i jednostavna zbog modularne konstrukcije.

Rad pogonske grupe (motora i transmisije) nadzire mikroprocesor, a zamjena pogonske grupe može se obaviti za 1 sat.

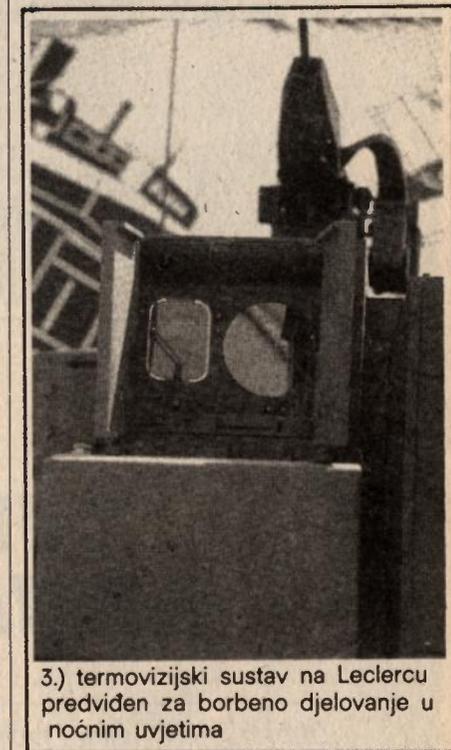
Ubrzanje tenka vrlo je veliko jer turbopunjač »Hyperbar« omogućuje da se vrlo brzo postigne maksimalno potrebni okretni moment bez obzira na kojem opsegu snage radi motor.

Tenk svladava uspone do 60% i nagibe do 30%, vertikalne prepreke visine do 1 m i rovove širine do 3 m.

Bez prethodne pripreme, tenk svladava gazom vodene prepreke do 1,7 m, a šnorkel vožnjom do 4 m.

OKLOPNA ZAŠTITA

Posada tenka »Leclerc« zaštićena je višeslojnim oklopom zasnovanim na keramičkim materijalima. Ovakvim načinom povećava se stupanj zaštite od projektila koji djeluje kinetičkom energijom za 2 puta u odnosu na homogene oklope. Tijelo tenka najvećim je dijelom izrađeno od zamjenjivih kutijastih elemenata, a projektirano je da izdrži čeone pogotke postojećih potkalibarnih projektila APFSDS u sektoru od 30° sa svake strane uzdužne osi vozila.

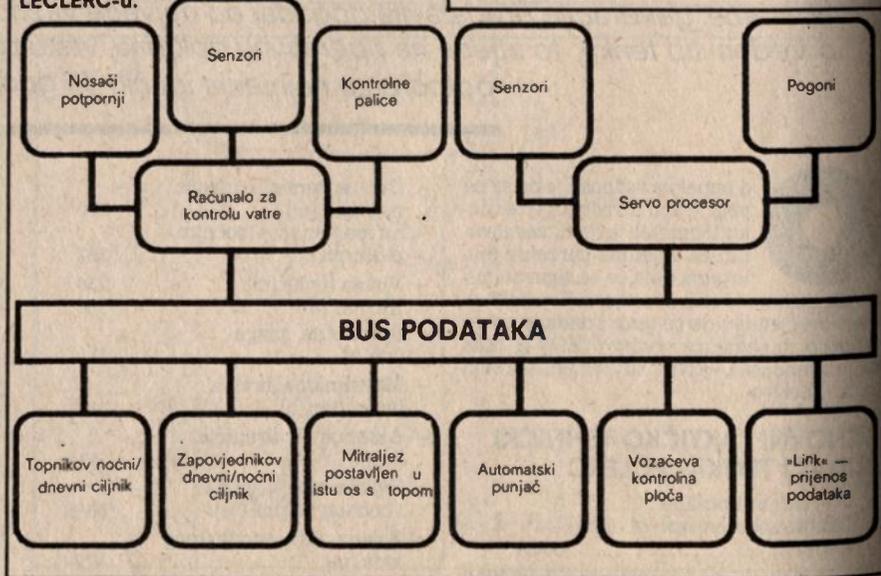
3.) termovizijski sustav na Leclercu predviđen za borbeno djelovanje u noćnim uvjetima

Velika pažnja posvećena je i zaštiti krova kupole od projektila koji djeluju na gornju stranu oklopnog vozila.

Unutrašnji prostor za skladištenje streljiva pregrađen je kako bi se smanjila ranjivost tenka. Na osnovu svih navedenih tehničkih podataka, očigledno je da je tenk Leclerc tehnološki suvremeniji od svih postojećih tenkova u svijetu, ali je to plaćeno i vrlo visokom cijenom od 4 milijuna USD za 1 tenk.

MATO RAGUŽ

SHEMATSKI DIAGRAM DIGITALNOG VIŠESTRUKOG BUSA PODATAKA U AMX LECLERC-u.

EUROPA NAKON NESTANKA SSSR - A

Zamjenjuje li vojni i politički bipolarizam novi — gospodarski bipolarizam?

Kraj bipolarizma i hladnoga rata proistekao raspadom Sovjetskoga Saveza stvorio je pretpostavke za stvaranje novih saveza i središta političke, gospodarske i svake druge moći.

Svekolika politička i vojna ravnoteža u europskim okvirima poslije II. svjetskog rata bila je obilježena nazočnošću glavnoga globalnog sukoba dviju velesila SAD i SSSR, i dva vojno-politička bloka, NATO pakta i Varšavskog ugovora. Postojanje dvaju političkih i ideoloških, uz zanemarivanje gospo-

darske baze — blokova, stvorilo je jednu vojnu i političku ravnotežu koja je uz nazočnost ravnoteže straha osiguravala jedno razdoblje stabilnosti i na europskom kontinentu.

U takvim hladnoratovskim uvjetima svaki pojedinačni veći vojni potez jedne strane izazvao bi odgovarajuću protumjeru na drugoj strani. To je pridonosilo uspostavljanju vojne ravnoteže na jednoj višoj razini. Takvo stanje je potrajalo više od četiri desetljeća, i može se nazvati blokovskom »trkom u naoružanju«. S jedne strane je SSSR nadzi-

rao svoje satelite u istočnoj Europi poznatom Brežnjevljevom doktrinom »ograničenoga suvereniteta«, a s druge strane i SAD su, ali na manje vidljiv i prepoznatljiv način djelovali u pravcu podvrgavanja zapadnoeuropskih saveznika. Otpori su se na istoku gasili golom silom, a na zapadu pregovaranjem i gospodarskom suradnjom. Prve zapadnoeuropske integracione skupine — Europska zajednica za ugljen i čelik i Europska zajednica za atomsku energiju — imale su za cilj objedinjavanje svih europskih kapaciteta u strateški značajnim područjima

na početku »hladnog rata« u Europi. To je i dovelo do sveeuropske integracije i suradnje nekada zaraćenih država kao što su Francuska i Njemačka. Zato stoji teorija američkog profesora S. Sarfatya, koju je iznio na XIII. konferenciji ravnatelja europskih instituta za međunarodne studije, održanoj u Lisabonu od 6. do 9. studenoga 1991. godine, po kojoj je idejni tvorac zapadnoeuropske integracije bio John Foster Dulles, američki ministar inozemnih poslova pedesetih godina, pod čijim je utjecajem Trumanova administracija učinila pritisak na Njemačku i Francusku (prijetnjom ukidanja potpore u okviru Marshallovog plana) da prevladaju svoje povijesne nesuglasice, dok je Kennedyjeva administracija utjecala na vladu Harolda Mac Millana da Velika Britanija započne s približavanjem Europskoj zajednici.

KRAJ BIPOLARIZMA

Političke, a poslije njih i ostale promjene u zemljama istočne Europe koje su nastupile potkraj 1989. godine, stvarno su značile silazak SSSR-a s političke scene. Raspad vojnih, političkih i gospodarskih struktura Varšavskog ugovora i Vijeća za uzajamnu gospodarsku pomoć (VU i SEV) značili su kraj razdoblja »hladnog rata« i bipolarizma u Europi. Nestankom neprirodnih diktatorskih komunističkih tvorevina otklonjena je opasnost blokovske konfrontacije na našem kontinentu. Te promjene su dovele do stvaranja »vakuuma« moći na Istoku, a time i do demokratskih težnji onih naroda kojima diktatorski režimi to nisu omogućivali.

Za kraj Sovjetskog Saveza smatra se 4. prosinca 1991. godine, kada su u Brestu čelnici Bjelorusije, Ukrajine i Rusije, Suškijevič, Kravčuk i Jelcin postigli dogovor o stvaranju Saveza suverenih država na teritoriju SSSR-a — Zajednice neovisnih država (ZND), kao i odluke čelnika jedanaest bivših sovjetskih republika u Almi Ati, 21. prosinca 1991., o funkcioniranju ZND.

SAD KAO JEDINA VELESILA

Odlaskom i nestankom Sovjetskog Saveza SAD su ostale jedina prava svjetska velesila. To je odmah dovelo do novih kombinacija.

Kako je globalni utjecaj SAD u opadanju, naročito u Europi, američki predsjednik George Bush je na vijećanju u studenome prošle godine u Rimu svojim europskim partnerima postavio pitanje žele li oni i dalje da SAD ostanu sa svojim vojnim potencijalom na tlu Europe.

Ujedinjenje Njemačke kao jedne od bogatijih država svijeta, uz očito europsko ujedinjenje u okviru EZ sve manje ima potrebe za američkom nazočnošću. Kako više nema sovjetske prijetnje transatlantsko savezništvo više nije potrebno. Rastuća integracija Zapadne Europe u okviru EZ kao i njena želja da preraste u politički savez razvojem zajedničke vanjske politike i obrane postavlja pitanje daljnega postojanja NATO pakta i američke nazočnosti. Ako se Zapadnoeuropska unija (WEU) aktivira i pretvori u »vojno krilo«, EZ nema više potrebe za NATO-om a time i Amerikancima. Tome pridonosi i rastući američki izolacionizam proistekao razvojem recesije u vlastitoj domovini.

Ako se EZ aktivira i na vojnom planu, a to dovede do raspada NATO pakta, ostaje pitanje da li će na čelu Europe biti pas des deux,

tj. Njemačka i Francuska, ili trois, tj. Njemačka, Francuska i Velika Britanija. Kako se te tri države međusobno razlikuju to može osigurati mir u Zapadnoj Europi.

NOVA PODJELA EUROPE

Postoji strahovanje da će stari ideološki, vojni i politički bipolarizam zamijeniti jedan novi, prvenstveno gospodarski bipolarizam koji bi mogao Europu podijeliti na bogate i siromašne. Takva bi podjela bila potencijalna opasnost po europski mir. Neminovno oslobađanje i osamostaljivanje nesuverenih europskih naroda dodatna su opasnost po sveeuropski mir. Istočna Europa se u svezi tih novih demokratskih promjena dijeli na tri razgraničena područja. Jedno područje je srednja Europa gdje se promjene odvijaju najbržim putem. Te promjene podržava susjedna Njemačka, i tako olakšava i rješavanje nagomilanih problema. Drugo područje je Balkan. Osim Njemačke i Europe, ovdje je cijeli svijet uključen u mirno rješavanje sporova. Kako se u tom dijelu jugoistočne Europe nalazi jedan profašistički diktatorski režim koji želi i dalje potčinjavati sve narode na tim prostorima, diplomatska i svaka druga pomoć je veoma bitna. Treće područje je prostor bivšega Sovjetskog Saveza. To bi se područje moglo označiti i kao Istočna Europa u užem smislu. Ako se pode od pretpostavke da je najmirnija situacija u središnjoj Europi bivšega istočnog bloka, najopasnije je stanje na jugoistoku Europe gdje Srbija vodi rat protiv Hrvatske i Herceg-Bosne (prije i protiv Slovenije), uz veliku vjerojatnost proširenja ratnih sukoba na Makedoniju, Kosovo, a time posredno i na Albaniju, pa i dalje. Nije bez opasnosti ni područje bivšega SSSR-a. Treba imati na umu da se tu još uvijek nalazi 28.000 nuklearnih projektila koji su razmješteni na teritoriju Rusije (75 posto), Ukrajine, Bjelorusije i Kazahstana (25 posto). Sve dotle dok to opasno naoružanje ne bude uništeno ili smješteno u sigurne ruke i pod stalnom kontrolom, opasnost po svekoliki svjetski mir uvijek postoji.

PLANETARNA POLITIKA SAD

Veoma je važno po cjelokupni svjetski predač pitanje prilagodavanja američke politike na suvremene globalne političke tijekove. Uvijek je pa i sada najjača svjetska sila nastojala kontrolirati sve važnije svjetske centre moći. Prema američkoj vojnoj doktrini sada je nastupio policentrični ustroj. U svijetu postoji pet glavnih središta moći.

Prvo središte moći su SAD, kao najjača svjetska vojna i politička sila. Drugo središte je Europska unija, koja ujedinjena jedina može parirati Washingtonu. Treće središte moći je Japan. Iako se radi o prostorno malenoj državi, njezina snaga je u industriji, tehnologiji i znanosti. Četvrto središte moći je Rusija. Najveća država svijeta i u najtežim uvjetima i u trenucima unutarnjih previranja kada je najvažnije osigurati dovoljno hrane za svoje pučanstvo, još uvijek igra veoma bitnu ulogu u međunarodnim relacijama. I uz miran razvoj daljnega procesa razoružavanja i uništavanja nuklearnoga naoružanja Rusija ostaje najveći potencijal glede svoje veličine, političko-vojne važnosti kao i sirovinskoga potencijala. Posljednja peta sila je Kina. Nažalost, u njoj je još uvi-

jek na vlasti diktatorski komunistički režim, koji će zahvaljujući posebnom mentalitetu i značaju većinskoga hanskoga naroda još dugo opstojati. Najveća kineska snaga je brojnost pučanstva, nuklearni potencijal kao i veličina i geopolitička važnost kineskoga teritorija.

Osnovna tendencija svjetske politike sastoji se u tome da će ubuduće velike svjetske sile gubiti svoju globalnu moć, i sve će je manje prenositi na druge države. Još je početkom ovoga stoljeća američki pisac Brooks Adams sastavio indeks buduće vojne i političke moći. On je predvidio neminovan pad moći Velike Britanije i jačanje SAD. Tako danas američki sociolog Daniel Bell tvrdi kako su sada sirovine i teška industrija manje važni pokazatelji političke moći od sred-

stava informiranja i profesionalnih tehničkih usluga. Sve ovo navodimo kako se mora vjerovati modernim znanstvenim disciplinama i njihovim glavnim protagonistima koji su svoja istraživanja usmjerili za pronalaženje najoptimalnijih rješenja, pa tako i u vojne svrhe. Najvažnije je to da je ovo vrijeme kada je sve veća razlika između moći nad drugim državama i moći nad ishodom događaja. Sila uvijek ostaje sila, ali će ubuduće sve manje biti bitna.

MARIJAN MAJSTOROVIĆ

PRODAJA »HAWKEYE-A«

Hoće li američki Kongres odobriti prodaju popularnog zrakoplova za izviđanje?

Američka administracija zatražila je pristanak Kongresa za prodaju tri Gruman E-2C Hawkeye aviona za rano uzbunjivanje, Kraljevskom tajlandskom zrakoplovstvu (RTAF).

Ovo zrakoplovstvo je planiralo kupnju četiri E-2C aviona za oko 300 milijuna dolara s dodatnih 140 milijuna dolara za zemaljsku opremu. Revidirani troškovi od 382 milijuna dolara pokrivaju cijenu tri aviona, opremu na zemlji i povjerljive materijale. Pomoćna oprema koju Tajland može kupiti bez kongresnog odobrenja nije uključena u gore navedenu cijenu.

Tajlandski je kabinet također odobrio RTAF-ov zahtjev za kupnju 18 njemačkih transportnih aviona Condor, po cijeni od 19,2 milijuna dolara. Tajlandsko zrakoplovstvo planira smjestiti ove avione u svoja zrakoplovna središta. Četiri će sigurno biti smještena na zrakoplovnoj luci Don Muang u Bangkoku.

D. F.

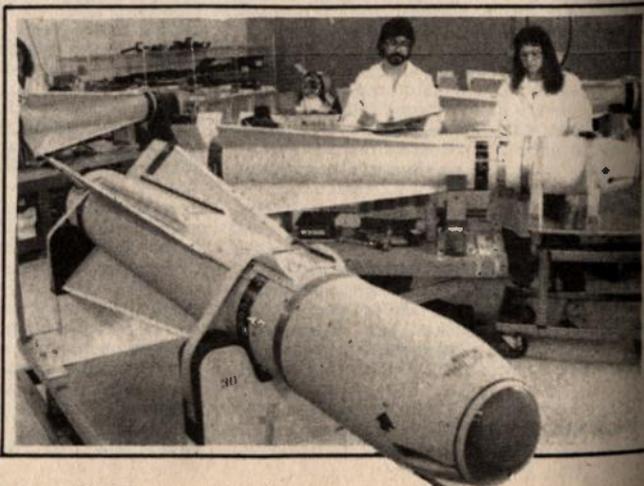

PROJEKTIL MAVERICK

Tvrka »Missile System Division« grupacije »Raytheon« primila je ugovor u vrijednosti 265 milijuna dolara od američkog zrakoplovstva za proizvodnju 5300 Maverick AGM-656/F projektila koji je korišten u Zaljevskom ratu i to u završnom razdoblju kopnena napada. Zadovoljstvo dobivenim ugovorom je veliko.

Grupacija »Raytheon« je u razdoblju između 1986. i 1989. godine primila narudžbe za 6427 projektila te klase. Tako je Maverick postao jedan od najunosnijih poslova »Raytheta«.

D. F.

STRELJIVO SW

Tvrka »Swedish Ordnance« osigurala je posao za svoje radnike u tvornici u Karlsburgu, i to za proizvodnju streljiva za malokalibarska oružja zahvaljujući ugovoru od 172 milijuna kruna od strane švedskih oružanih snaga. Taj ugovor jača poziciju »Swedish Ordnance« koji time postaje tvrtka privilegirana po pitanju švedske obrane. Time je za dogleđno vrijeme osigurano zaposlenje za 230 radnika tvornice u Karlsburgu.

HRVATSKI VOJNIK

LOVAC 90 - DA ILI NE?

Kako će okončati ambiciozni projekt supersoničnog zrakoplova?

Predračun za Lovac 90 - 111 milijuna DEM: krivi proračun?

Deutschen Aerospace (DASA) nastoji na sve načine nagovoriti njemački parlament da osigura dodatna sredstva za svemirske projekte i nove zrakoplove. Ti su planovi prvenstveno usmjereni na najskuplju, vrlo upitnu i riskantnu zamisao u Europi iz područja naoružanja - Lovac-90. Političari konačno moraju odlučiti da li trebaju taj borbeni zrakoplov.

D. F.

Sve je još nesigurno. Graditeljima još nije uspelo da se prototip te čudne letjelice vine u nebo. S godinu dana zakašnjenja, prvi Lovac-90 treba startati tek početkom slijedeće godine.

Kompliciranije od tehničkih problema je stajalište koalicije u Bonnu: kako donijeti odluku za ovako skupi projekt danas, kad se sigurnosna situacija u Europi potpuno promijenila, a Njemačka ionako ima velikih teškoća u gospodarstvu.

S druge pak strane zastupnici projekta

prijetu tisućama izgubljenih radnih mjesta u vojnoj industriji. U svojoj kampanji ističu i to da je Lovac-90 jedino sredstvo za uspješnu borbu protiv najmodernijih zrakoplova ZND (Zajednice neovisnih država) - koji se mogu očekivati u akcijama i izvan vlastitih obrambenih prostora. Takav stan nailazi na pozitivan odjek kod oružanih snaga koje podržavaju projekt idejama da je Lovac-90 pogodan za djelovanje i u područjima izvan srednje Europe.

Planska cijena jednog Lovca-90 s rezervnim dijelovima i opremom na zemlji iznosi 111,4 milijuna DEM i temelji se na vrlo niskom postotku inflacije iz 1987. (šest posto). DASA i članovi konzorcija za gradnju tog zrakoplova (Velika Britanija, Italija, Španjolska) još nisu izašli s čvrstom cijenom pred kupce. Govori se i o mogućoj cijeni od 150 milijuna DEM, a kad se tome dodaju još i troškovi za naoružanje, cijena bi mogla iznositi i do 220 milijuna DEM za jedan Lovac-90.

Kod osvajanja proizvodnje novih vojnih zrakoplova već odavno ne radi se samo o vojno-strateškim zahtjevima. Kupnjom inozemnih letjelica - npr. američkog F-16, francuskog Rafale ili ruskog MIG-29 - ne gube se samo radna mjesta u industriji. Njemačko gospodarstvo bi moglo (kao i poslije drugog svjetskog rata) izgubiti i svoju tehnološku osnovu, s neizbježnim posljedicama u gradnji i prodaji putničkih zrakoplova.

Postoje i stajališta da bi »germanizacija« MIG-29 mogla također, imati djelotvornu gospodarsku i političku važnost za njemačku industriju zrakoplova. Njihovo dodatno opremanje zapadnom tehnikom mogla bi biti ozbiljna alternativa za Lovac-90. Istodobno, to bi omogućilo lakšu prodaju Airbusa u zemljama ZND i veću zaposlenost u civilnoj zrakoplovnoj industriji.

Vremena za donošenje konačne odluke sve je manje, uskoro počinju razgovori o budžetu za 1993, a približava se i godina izbora - 1994.

ŽELJKO MEDVEŠEK

MiG 29: mogući nadomjestak za DASA?

HRVATSKI VOJNIK

ZAŠTITA OD BIOLOŠKOG ORUŽJA

U prethodna dva broja govorili smo o povijesti biološkog ratovanja i o biološkom oružju. U ovom broju govorit ćemo o zaštiti od napada biološkim oružjem.

Iako postoje teškoće u procjenjivanju uloge i značaja biološkog rata, zato što biološki agens u ratne svrhe dosad nije primjenjivan, osim u rijetkim izoliranim slučajevima, ipak se danas drži da je biološki rat moguć. Ovakav stav sasvim je opravdan iz nekoliko razloga. Kao prvo, u vojnoj literaturi otvoreno se razmatra mogućnost vođenja ovakvog rata i drži se da nikakve etičke i međunarodne norme ne mogu spriječiti upotrebu biološkog oružja u miru i ratu. Pored toga, neke zemlje, naročito velike, ulažu znatna sredstva u stvaranje specijalnih središta i laboratorija za proučavanje zaštite od biološkog rata i njegove primjene, a također jeftina proizvodnja biološkog agensa u velikim količinama čini ga veoma pristupačnim. Dr-

ži se da je biološki rat značajna dopuna nuklearnom i klasičnom ratu. Prednost biološkog rata je u njegovom selektivnom djelovanju na živu silu, dok materijalna dobra ostaju neoštećena, što može biti primamljivo za napadača glede daljnjeg vođenja rata.

Pri razmatranju biološkog rata u središtu pažnje trebaju biti problemi protubiološke zaštite, koji se sastoje iz:

- biološkog motrenja, izviđanja i javljanja,
- biološke detekcije,
- identifikacije,
- fizičke zaštite,
- biološke dekontaminacije,
- urgentne profilakse,
- zbrinjavanja bolesnika

Biološko motrenje i javljanje - je skup mjera koje provode stožeri postrojbi, zatim postrojbe RKB, organi sanitetskih, veterinarskih, agrotehničkih službi i civilne zašti-

te, radi prikupljanja podataka o mogućem ili izvršenom biološkom napadu. Neki podaci i iskazi očevidaca mogu upozoriti na mogućnost da je izvršen napad, npr:

- neobjašnjiva pojava dima ili magle, što, ako se isključe kemijski agensi, može nagovjestiti mogućnost primjene BAG u vidu aerosolnog spreja,
- pronalaženje na terenu znakovitih neeksplozivnih projektila, kontejnera, rasprsnutih balona, te drugih neobičnih predmeta, kojima je moguća upotreba BAG ili vektora za prenošenje zaraze,

- pojava želatinate ili uljane materije ili neobičnih tekućina druge vrste na vegetaciji ili zemljištu,
- sumnjivo nisko letenje letjelica, i učestala pojava balona u zraku iznad određenog područja,
- kretanje nepoznatih lica u području mogućeg biološkog napada,

- neuobičajno povećan broj kukaca, glodara, ili drugih životinja koji bi mogli biti prenositelji zaraze, i
- pojava većeg broja uginulih životinja, glodara, ptica i
- pojava zdravstvenih tegoba kod ljudi zatečenih na određenom prostoru u području djelovanja ratnih operacija ili na određenom prostoru udaljenom od ratišta kao što su: povišena tjelesna temperatura nejasne etiologije, pojava masovnog proljeva i povraćanja, pojava nadražaja sluznica i kože te pojava svih ostalih zdravstvenih tegoba nejasnog uzroka u većem broju.

Detekcija (otkrivanje) bioloških agensa, je značajna mjera za procjenu mogućih posljedica primjene biološkog agensa i njegovog otklanjanja. Problem ranog otkrivanja je složen zbog toga što se u vodi, hrani i zemlji nalaze različite količine mikroorganizama.

Identifikacija bioloških agensa, nastavlja se izravno na detekciju i u praksi se ta dva postupka ne odvajaju.

Identifikacija bioloških borbenih sredstava je specifična mjera dokazivanja pojedinih bioloških agensa u prethodno uzetim uzorcima (zraka, vode, prašine, životnih namirnica, briseva kontaminiranih površina, materijala od oboljelih i umrlih i dr.), a izvode je posebno opremljene mikrobiološke laboratorije. Identifikacija traje od nekoliko sati do nekoliko dana.

Fizička zaštita od bioloških agensa sastoji se od osobne i kolektivne zaštite, prije svega tu se upotrebljava zaštitna maska, i to samo ako je biološki udar izvršen kontaminacijom zraka pomoću biološkog aerosola.

Biološka dekontaminacija označava mjere i postupke koji se poduzimaju radi uništavanja, odstranjivanja ili neutraliziranja mikroorganizama ili njihovih toksina korištenih kao biološko oružje. Biološka dekontaminacija je uvjetovana mogućnošću brze detekcije biološkog borbenog sredstva, za razliku od radiološke i kemijske dekontaminacije, po pravilu nije toliko nadležna i urgentna mjera. Biološka dekontaminacija najčešće će započeti sa zakašnjenjem, a sprovesti će se u okviru poznatih protuepidemijskih mjera dezinfekcije, a po potrebi dezinsekcije i deratizacije.

Urgentna profilaksa je skup zdravstvenih mjera za sprovođenje i ublažavanje djelovanja biološkog agensa prije pojave znakova oboljenja.

- Metode urgentne profilakse su:**
- Kemoprofilaksa**
 - Cijepljenje**
 - Seroprofilaksa**
 - Fagoprofilaksa**
 - Zbrinjavanje bolesnika**

Je složena, ali individualna mjera prilagođena bolesniku, koja počinje od trenutka kada se bolest dijagnosticira.

Liječenje može biti specifično ili simptomatsko.

Specifično liječenje primjenjuje se kada je poznat uzročnik. **VLADIMIR PLETIKAPIĆ
DAUT BAJRUŠI**

OZLJEDE GLAVE

Osoba s ozljedom glave stavlja se u ležeći položaj s uzdignutom glavom, a ukoliko se radi o nesvjestici preporuča se stabilni bočni (NATO) položaj

Ozljede glave često se javljaju bez vidljivih znakova, ali i tada mogu biti opasne po život. Razlikujemo povrede samo mekih tkiva, prijelome kostiju lubanje, potres i nagnječenje (kontuziju) mozga. Kod ozljeda mekih tkiva (kože, potkožnog tkiva i mišića) dolazi do obilnih krvarenja ili krvnih podljeva (hematoma).

Prijelomi kostiju glave često se mogu previdjeti, ako nije došlo do pomicanja ulomaka. U drugim slučajevima može doći do ulegnuća kostiju lubanje i utiskivanja koštanih ulomaka u mozak. Ponekad je glavni

šće nastaju kod ljudi zatrpanih ruševinama (što se događa i u ratu) i kod prometnih nesreća. Zbog jakog pritiska dolazi do poremećaja krvotoka. Kada pritisnuti dio tijela oslobodimo, on će uskoro nateći. Doći će i do razvoja cirkulatornog kolapsa i oštećenja bubrega, što životno ugrožava ozlijeđenika. Ozlijeđenu osobu treba što prije osloboditi ispod ruševina i osloboditi pritiska. Ozlijeđeni ekstremitet treba uzdignuti u kosi položaj i imobilizirati vrećicama pijeska, smotanom odjećom ili zračnim jastucima. Korisno je hladiti ozlijeđeni ekstremitet stavljanjem hladnih obloga. Ozlijeđenu osobu

Ozljede mozga ulomcima kostiju

znak povrede lubanje kapanje ili curenje vodenaste ili sukrvičaste tekućine iz nosa ili uha.

Potres mozga je lakše prolazno oštećenje mozga. Nastaje udarom glave u tvrdu podlogu. Kod ove vrste ozljeda dolazi do gubitka svijesti i povraćanja u trajanju od nekoliko minuta do dva sata. Kada osoba s potresom mozga dođe k svijesti, zbunjena je i ne sjeća se događaja koji su neposredno prethodili ozljedi, osjeća mučninu i glavobolju.

Nagnječenje mozga je teži oblik ozljede. Očituje se kao jača glavobolja s povraćanjem i ponovnim gubitkom svijesti. Kod ozljede glave postoji opasnost krvarenja u prostor koji zatvaraju kosti lubanje i pritiska na mozak. Znaci takvog krvarenja ne moraju se očitovati odmah nego nakon nekoliko dana, pa i tjedana. Osoba s ozljedom glave stavlja se u ležeći položaj s uzdignutom glavom, a ako je u nesvjesti, stavi ćemo je u stabilan bočni (NATO ili koma) položaj.

Ranu na glavi ne smije se dirati, nego samo prekriti sterilnim prvim zavojem.

Svaka osoba s navedenim ozljedama glave (i onim najlakšim!) mora biti pregledana od liječnika.

Crush sindrom (sindrom smrskavanja, gnječenja) nastaje kao posljedica ozljeda dijelova tijela, najčešće nogu, koji su najmanje dva sata bili izloženi jakom pritisku. Najče-

potrebno je što hitnije prevesti u bolnicu i dati joj da pije napitke.

Blast sindrom je ozljeda koja nastaje djelovanjem udarnog vala eksplozije koji se može širiti zrakom, vodom ili čvrstom tvari. Sila eksplozije djeluje na veliku površinu tijela, praktički na čitavo tijelo. Važnost takvih povreda je u tome što mogu biti vrlo teške, a izvana se ne primjećuju. Ako se udarni val širi zrakom, najčešće dolazi do pucanja bubnjača, što rezultira oštećenjem sluha i ozljedama prsnog koša, što se očituje otežanim disanjem, krvavim ispljuvom i bolovima u prsima.

Kod vodenog udara koji nastaje eksplozijom podvodne mine ili torpeda najčešće su ozlijeđeni trbušni organi i velike krvne žile. Znaci takve povrede su povraćanje krvi i pojava krvi u stolici. Lako dolazi i do šoka.

Kod solidnog udara, koji nastaje kao posljedica eksplozije bombe, granate ili mine dolazi do udara solidne mase u tijelo. Ovdje najčešće dolazi do prijeloma kostiju i ozljeda krvnih žila nogu. Potrebno je napomenuti da pojedine vrste blast povreda nisu strogo specifične za određene dijelove tijela, a uvijek moramo misliti i na povredu kralježnice i u skladu s tim i postupati.

Prva pomoć sastoji se u izvlačenju s mjesta povrede i prevozu u bolnicu.

DINKO ROGULJ

OBITELJSKI CRNI HUMOR

»Obitelj Addams«
reditelja
Barrya
Sonnenfelda

Addamsovi su sretna i složna darkerska obitelj. Žive u mračnom dvorcu s pogledom na groblje, kuća im je puna srednjovjekovnih sprava za mučenje ili kako oni kažu — sprava za uživanje. Majka Morticia i otac Gomez ludo se vole i najsretniji su kad muče jedan drugoga. Njihova dječica bezbrižno provode dane igrajući se s električnom stolicom, giljotinom, sjekirama i noževima. Cijela obitelj beskrajo uživa smišljajući najrazličitije nepodopštine koje dovode do ludila njihovu »normalnu« okolinu. »Jesi li nesretna, draga?«, pita Gomez svoju ženu. »Da, vrlo!«, odgovara zadovoljno ona. Jedino što kvari njihovu obiteljsku idilu jest Gomezova griznja savjesti. On se prije mnogo godina posvadao s bratom; obojica su se, naime, zaljubili u iste žene, sijsamske blizankinje Floru i Faunu. Brat Fester se naljutio i nestao, a cijela obitelj Addams sada želi da im se vrati. To će iskoristiti antipatični odvjetnik, koji u kuću dovodi lažnog Festera. Nakon niza smicalica, podvala i raznih crnohumornih situacija pokazat će se da je lažni Fester ustvari punokrvni Addams i kompletirana obitelj otkaćenja bit će ponovno savršeno nesretna.

Fabula slikopisa »Obitelj Addams« zapravo je vrlo tanka i služi samo kao izlika da bi se u smislenu cjelinu povezali bezbrojni, izuzetno duhoviti i maštoviti gegovi. Novopečeni reditelj Barry Sonnenfeld, koji se prije ovog slikopisa dokazao kao daroviti snimatelj (suradivao je s braćom Coen), zamislio je

»Obitelj Addams« kao kolaž odlično uobičajenih slika. To i nije čudno, kad se zna da je ovaj slikopis inspiriran karikaturama koje je poznati američki karikaturist Charles Addams objavljivao u legendarnom časopisu »The New Yorker« od tridesetih do šezdesetih godina ovog stoljeća. Prema istom predlošku snimljena je sredinom šezdesetih i televizijska serija, koja je također bila vrlo popularna. Luckasti i simpatični Addamsovi svojim su neobičnim ponašanjem i crnohumornim svjetonazorom osvajali svaku novu generaciju, prije pedesetak godina jednako kao i danas.

Glumačka ekipa slikopisa »Addams Family« upravo je genijalno odabrana. Dominira, naravno, glumački par Raul Julia (»Poljubac žene pauka«) i Anjelica Huston (»Čast Prizijevih«, »Vještice«) kao ludo zaljubljeni, ali pomalo sablasni supružnici Addams, no i ostali glumci kao da su rođeni za svoje uloge. (Ne znam da li će to kao kompliment shvatiti na primjer Christopher Lloyd koji glumi brata Festera — ćelavog, debelog, s velikim podočnjacima i pokvarenim zubima.) Vizualno, slikopis je zaista vrhunski uobičajen: scenografija, kostimi, maska, izvrsni su, u potpunosti preuzeti iz klasičnog rekvizitara slikopisa strave i užasa. Slikopis »Obitelj Addams« u svakom slučaju vrijedi pogledati. Preporuka može biti i to da u kinu niti jednom nećete imati potrebe pogledati na sat.

MARINA DIMIĆ

HRVATSKI VOJNIK

FOLKLORAŠI ZA HRVATSKU

Dugogodišnjim njegovanjem folklornog blaga plesa, glazbe, nošnje i običaja zagrebački je kulturno-umjetnički amaterizam ostvario značajan doprinos razvoju suvremenog scenskog folklornog izraza ali i očuvanju hrvatskog nacionalnog identiteta i kulturne baštine. Ovogodišnja četrnaesta smotra amaterskog folklornog stvaralaštva grada Zagreba održava se u vremenu rata i stradanja i kako sam kaže g. Josip Forjan, voditelj posudionice i radionice narodnih nošnja i glavni realizator folklornih programa ove 14-e smotre mladi folklorišti su se okupili ponovo u istom djelovanju u životnoj stvarnosti bremenitoj ljudskom patnjom i gubicima najdražih, kada je pjesma manje simbol veselja a mnogo više znak otpora i revolta prema nanesenom zlu od srpskog agresora. Amateri plesači grada Zagreba osim sudjelovanja u Croatian art forcesu i Croatia music aidu izvide programe za hrvatske borce i ranjenike, sakupljaju humanitarnu pomoć a mnogi plesači, pjevači i svirači zagrebačkih kulturno-umjetničkih društava pjesmu i ples zamijenili su ratnom stvarnošću a tambure oružjem i aktivnim sudjelovanjem u obrani Hrvatske. Neki od njih su i svoj život položili na oltar Domovini. Amateri plesači, pjevači i svirači grada Zagreba su složili jedno pismo te ga razaslali po cijelom svijetu a tko god je išao za vrijeme ovog rata protiv Hrvatske na turneju ili putovanje, govorio je i pjesmom i glazbom i riječima svu strahotu nanесenu Hrvatskoj u trenucima kada Baranjom, Slavonijom, Banijom, Pokupljem, Likom, Dalmacijom i Dubrovnikom umjesto pjesme odjekuje oružje. To je bio apel za obranu Hrvatske i želja da se svi-

jet upozori što se događa u Hrvatskoj. Folklorišti su se sastali još jesenas da naprave koncert za hrvatske branitelje ali kako je jako puno članova folklornih društava bilo na hrvatskim frontama tek je ove godine organizirana smotra koja je posvećena hrvatskim braniteljima. Smotra se sastoji od devet koncerata od kojih se šest održavalo u Domu Hrvatske vojske. Tih šest koncerata su bili službeni koncerti a prvi koji je održan 12. svibnja posvećen hrvatskim braniteljima bio je tako koncipiran da obuhvati sve lokalitete hrvatskog folkloru, te je sa njega kao i posljednjeg koncerta koji se održava 29. svibnja u dvorani Zvonimir sav prihod otišao za potrebe Hrvatske vojske.

Srpski agresor želi zatrti svaki trag kulturne tradicije Hrvata na područjima koje napada. Uništavanje narodnih nošnji nije bilo tako ogromno niti tokom II. sv. rata ali zahvaljujući velikom neimarstvu i skrbi ti mladi ljudi uz veliku naklonost g. Željmiru Puškarića, direktora Fonda za kulturu grada Zagreba, okupili su izbjegle žene i stare bake sa područja okupiranih u ovom ratu te ih zaposlili na izradi narodnih nošnji, narodnog veza i izradi oglašiva. Folklorišti su i u trenucima rata shvatili svoju dužnost i ulogu. Uz izvođenje folklornih programa za borce na fronti, posjet ranjenim borcima, prikupljanju raznih vrsta humanitarne pomoći, nastanak dijela sa ratnom tematikom koja govore o obrambenom ratu i hrabrosti hrvatskih boraca (npr. pjesma Oj mladosti Vukovara) nisu prekinuli kontinuitet održavanja hrvatske folklorne tradicije.

OD NINA DO KNINA

Izložba u MGC »Mimara«

Uspješna suradnja Gliptoteke Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti s Muzejsko-galerijskim centrom »Mimara«, rezultirala je dugo očekivanom izložbom starohrvatske spomeničke baštine koja obuhvaća razdoblje od rane predromanike iz 9. stoljeća (vrijeme ninskog biskupa) do ranoromaničkog razdoblja u 11. stoljeću (u vrijeme stolovanja kninskog biskupa).

Za razliku od svakodnevnih razaranja hrvatskih spomenika kulture, središte starohrvatske države među prvima je okupirano od novovjekih barbara, te široj javnosti nije poznato kakva je sudbina područja na kojem je koncentrirana najvrijednija hrvatska spomenička baština, koja po svome

značenju prelazi čak i granice europskog civilizacijskog kruga.

U okvirima određenim fundusom Gliptoteke HAZU i zadanog naslova »Od Nina do Knina«, izložba ima za cilj okupiti i na jednom mjestu izložiti sve one relevantne spomenike koji rješavaju ključna pitanja ranije hrvatske povijesti. U prvome redu, problematizirat će se pokrštavanje Hrvata, problem na koji historiografija još nije dala konačno rješenje.

Uz primarno znanstvene ciljeve prezentiranja, po prvi puta u javnosti novijih rezultata istraživanja, ne treba smetnuti s uma specifičnosti trenutne situacije. Javnosti će se, naime, pokazati prebogata starohrvatska baština s mahom okupiranog teritorija, i što je najvažnije, sa sigurnošću dokazati kako je upravo taj teritorij središte nekađanje hrvatske države, njen povijesni i neotuđivi dio.

TOMISLAV LACKOVIĆ

THE CURE - SPOJ NESPOJIVOG

Karijera britanske skupine »The Cure« zasigurno je jedna od najzanimljivijih u novijoj povijesti popularne glazbe. Osnovani 1977. godine, u doba punkerske euforije, a predvođeni »čudnovatim dječakom«, »simpatičnim paukom«, pjevačem Robertom Smithom, »The Cure« su u skladu s ondašnjim britanskim alter-trendovima odlučno započeli oslikavati više nego crnu, zločudnu sliku svijeta, koji se u njihovoj interpretaciji sveo na nekoliko temeljnih pojmova — fobiju, neurozu i depresiju. Talentirani, sposobni iznijansirano oslikati najtajnovitija stanja ljudske duše, vrlo su se brzo nametnuli kao kulturna dark-skupina. Njihov dvostruki album »Kiss Me, Kiss Me, Kiss Me« iz 1987. godine čak se smatra svojevrsnom darkerskom Biblijom. No, unatoč

povremenim nesuglasicama među članovima (koje su zakratko otjerali Smitha u skupinu »Siouxsie And The Banshees«), »The Cure« su se postupno otvarali prema komunikativnijim ili bolje rečeno, masovnije prihvaćenim i vedrijim pop-žanrovima. Iskoračak prema masovnoj recepciji izveli su doista maestralno. Nisu se odrekli vlastitih glazbenih postolata ni vlastitog svjetonazora, tek su ih djelomice preoblikovali, djelomice pojednostavili, dopunili prihvatljivim ali funkcionalnim pop-naglascima i gotovo naprećak osvojili najširu svjetsku publiku, a da pritom nisu izgubili onu koja ih je pratila od početka. Album »Disintegration« iz 1989. godine definitivno je naznačio autorsku ambivalentnost između davnih, tamnih preokupacija i novih, žovijalnih pop-impulsa kao

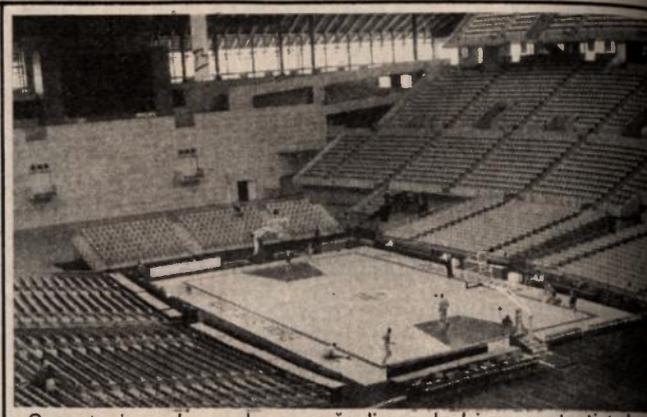
»spiritus movens« skupine na kraju osamdesetih i početku devedesetih. Koliko je ta ambivalentnost jaka bjelodano pokazuje novi album »Wish« koji je objavljen prije nekoliko tjedana. Ako je vjerovati glasinama, »The Cure« su zapravo namjeravali napraviti dva, stilski donekle različita albuma, jedan »tvrdi« i »darkarskiji«, a drugi »mekši« i »uholepljiviji«. No nakon dugih kreativnih dvojbi, odlučili su sve lijepo ispremišati, pa smo dobili album koji spaja nespojivo, album koji nudi šetnju kroz posve oprečna psihička stanja, od paranoje, preko melanholije, do neobuzdanog veselja. I na glazbenom je planu tako, pa gotovo u isto vrijeme slušamo postpunkersko prangljanje, neopshodnu monotoniju i rasplesane i raspjevane pop-fraze. U doba vrlo zamorne uniformiranosti recentnog svjetskog popa, svedenog na dva ili tri strogo definirana žanra, eklekticismom Roberta Smitha i njegovih momaka, bez obzira što zvuči kao fraza, više je nego osvježavajući. To je shvatila i najšira publika, pa su se »The Cure« gotovo preko noći uspenrali do samih vrhova europskih top-lista, nonšalantno otpuhujući s njih i takve izvođače kao što su Annie Lennox, Bruce Springsteen ili pak »ZZ Top«. Ukratko, »The Cure« su svojim novim albumom, možda ponajboljim u njihovoj karijeri, pokazali da mogu ostvariti svaku glazbeni zamisao, da mogu suvereno vladati svim popularnoglazbenim žanrovima i, ono što je najbitnije, da sami sebe mogu inauguirati kao žanrovsku paradigmu. A to je, nema sumnje, privilegija samo najvećih!

NEVEN KEPESKI

HRVATSKI VOJNIK

Naši rukometaši ove godine nisu imali dostojnog suparnika u Europi. Ima li šanse da zaigraju u Barceloni?

Susrete jugoslavenske momčadi moglo bi promatrati tek nešto više posjetitelja nego što je pokazano na ovoj slici velike olimpijske dvorane

VAŽNO JE SUDJELOVATI

Može li država koja više ne postoji imati športskog predstavnika?

U starih Grka godine u kojima su se odigravale olimpijade postadoše okosnicom za mjenjenje vremena. Njihovi kronolozi bilježe u svojim napisima kako je neki od uglednika živio od te do te olimpijade. Suvremene olimpijske igre nemaju više nipošto takav značaj. Naime, današnji se svijet igra i zabavlja neprekidno i raznoliko, pa reknete li da ste rođeni za trajanja XIX. olimpijade u Meksiku, izazvat ćete u nazočnih mješavinu neugodnog nerazumijevanja i zabrinutosti nad njihovim sluhom.

No, kod športaša su olimpijske igre događaj prema kojem su usmjerena svekolika njihova nastojanja. Biti olimpijski pobjednik – to je izniman doživljaj u športskoj karijeri s kojim se drugi uspjesi jedva mogu i usporediti. I zato u onim suzama radosnicama koje nerijetko klize obrazima olimpijskih junaka dok gledaju kako se zastava njihove domovine uz zvuke nacionalne himne penje uz počasni jarbol ne treba gledati jeftino podilaženje televizijском gledateljstvu, već izraz onog viška uspjeha s kojim športaš ne umije vladati.

Olimpijske igre u Barceloni ove godine pružaju prigodu i hrvatskim natjecateljima da brane boje svoje domovine. Međutim, kako su se uvrštavanja među sudionike ove najveće športske priredbe odigrala prije međunarodnog priznanja Hrvatske, tako je vrlo upitan nastup naših nacionalnih momčadi u mnogim športskim granama. Pritom je najzanimljivije to da su upravo naši špor-

taši svojim igrama odveli, »jugoslavensku« reprezentaciju u povećem broju športova u Barcelonu.

Ovih dana smo proslavili uspjeh rukometaša Zagreb-Lota u Kupu europskih prvaka. Ta je momčad u finalu ovog natjecanja nadvisila najbolji španjolski rukometni klub s 10 (slovima: deset) pogodaka razlike i to u paklu dvorane La Albericia u Santanderu. Uz vaterpoliste splitskog Jadrana to je druga naša momčad koju ove godine ni »domaći« teren preseljen poradi ratnih zbivanja u Italiju, Austriju ili Njemačku nije spriječio da potuče sve europske suparnike.

S pomenuti pothvati nisu nikakvo jamstvo da će se ovi sjajni vaterpolisti, rukometaši i drugi športaši naći ovog ljeta u Kataloniji. Da bi se to doista dogodilo, potrebno je da djelatnici Međunarodnog olimpijskog komiteta priznaju kako Jugoslavija kao država koja ne postoji ne može imati svoju športsku reprezentaciju. Unatoč zadahu koji se širi oko raspadajuće države-lešine, međunarodna športska (dakako, i ne samo športska) javnost bi se trebala približiti stvarnom zbivanju na ovim prostorima i priznati postojanje više država koje imaju pravo na raspodjelu svakog, pa i športskog, imetka upokojenice. Drugim riječima, valjalo bi pružiti prigodu postojećim nacionalnim momčadima da nekom vrstom poštenog razigravanja dodu do pobjednika koji bi pod svojim stijegom nastupio u Barceloni.

Nadati se takvom ishodu čitave ove zvrzlake, to znači upasti u onu vrstu optimizma koji svoje temelje ima u lošoj obaviještenosti. Ponajprije, govoriti o »poštenom razigravanju« i »časnom športskom nadmetanju« s jugosrpskim suparnikom u čijem jeziku ove riječi nemaju nikakvo značenje, posve je nesmisleno. Tomu valja pridodati i poteškoće koje su vezane uz međunarodnu javnost. Oni koji ravnaju svjetskim poretom i kojima vlastito postojanje morate dokazivati činjenicom da vas čitavu godinu dana susjedna država nastoji oružanim napadajem skršiti, teško da će imati dovoljno razumijevanja za naše športske ambicije. Tako se dista može dogoditi da na predstojećoj olimpijadi u Barceloni nastupe predstavnici Jugoslavije, tj. predstavnici države koja je samo stvar povijesti (isto kao i, primjerice, Osmanlijsko Carstvo).

Ipak je najbolje pričekati i vidjeti što će se zbivati do ljeta. Športski zanesenjaci su predugo čekali da bi sad odjednom postali suviše nestrpljivi. Najvažnije je da smo se lišili onog valjda u svijetu jedinstvenog navijanja, u kojem smo zapravo, navijajući za jugoslavensku momčad, navijali za lijevo branika i desno krilo, dok smo prema ostalim igračima iskazivali manje sklonosti nego prema suparničkoj momčadi.

Ako i ne bude naša zastava na pobjedničkom jarbolu u Barceloni ove godine (što je za poznavatelja košarkaških prilika pretpostavka uvredljivog tipa), ipak je najvažnije da ona nikad više ne bude pod ničijim nogama.

VEDRAN KUKAVICA

HRVATSKI VOJNIK

LOPTA NAMJESTO PUŠKE

U prvom javnom nastupu momčad Hrvatske vojske odmjerila snage s varaždinskim košarkašima

JEDRILIČARI HRVATSKE U KUPU EUROPE

Hrvatska ratna mornarica je na poziv Nacionalnog sekretara klasa Laser i Laser-Radial je predsjednika Jedriličarskog saveza Hrvatske, pokrovitelj jedriličarske ekipe Hrvatske koja tokom ove godine nastupa u kupu Europe i na Europskom prvenstvu. Osim što pomaže jedrenje kao šport za koji je zainteresirana i promovira hrvatsku jedriličarsku reprezentaciju, HRM će tiskati i prigodnu brošuru u pet jezičnih varijanti, za koju se nada da će u bliskoj budućnosti prerasti u magazin. Športaši svojim sudjelovanjem u regatama pomažu u prikupljanju sredstava koja će biti potaknuće za izdavanje literature o pomorstvu, turizmu i športu.

Ekipa pored natjecateljskog ima još dva zadatka: predstavljanje Hrvatske ratne mornarice i hrvatskog moru usmjerenog gospodarstva, te humanitarni, jer kao neposredni i autentični svjedoci upoznaju

prijatelje i iseljenike sa istinom o Hrvatskoj i ukazuju na potrebu pružanja pomoći žrtvama rata, te poslovnim mogućnostima sudjelovanja u obnovi hrvatskog gospodarstva.

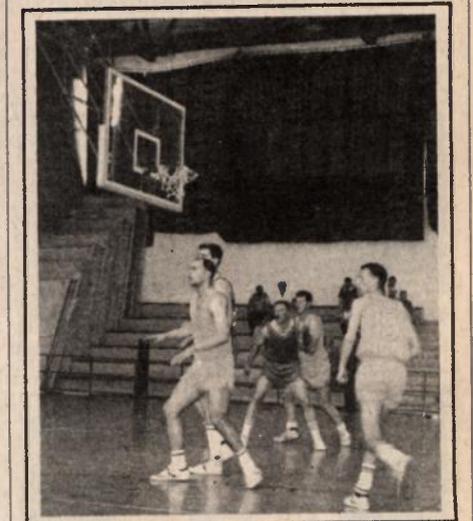
Trenutačno vodeći u generalnom poretku u Kupu Europe za klasu Laser-Radial je Goran Bonačić, jedriličar splitskog Labuda, ali i profesionalni vojnik. Do prosinca 1991. g. zapovjednik samostalnog bataljuna, a sada pomoćnik zapovjednika pomorskih snaga HRM ne voli da ga se gura u prvi plan kad »cijela stvar nije okončana«. Ipak, treba spomenuti da nakon dvije održane regate (u Italiji i Francuskoj) sakupio je najmanje kaznenih bodova i prvi je favoriz za pobjedničko mjesto. Reprezentativca Hrvatske Gorana Bonačića čekaju još regate u Njemačkoj, Norveškoj i Danskoj, te prvenstvo Europe u Švedskoj, ali već sada se čini da je na pragu najvećeg uspjeha u karijeri.

VESNA BOŽANIĆ SERDAR

HRVATSKI VOJNIK

D ana 15. svibnja 1992. godine varaždinska športska dvorana Graberje bila je mjesto košarkaškog nadmetanja reprezentacije Hrvatske vojske i momčadi sastavljene od ponajboljih igrača s područja Košarkaškog saveza Varaždina. Utakmica je odigrana pod pokroviteljstvom Izvršnog vijeća SO Varaždin, dok se organizacije prihvatio već spomenuti Košarkaški savez Varaždina. Valja spomenuti da je čitavi prihod s ovog košarkaškog susreta namijenjen fondu, »Sveti Nikola Varaždin«.

Više nego srdačan doček varaždinskih košarkaških i političkih djelatnika, g. Miroslava Sardelica (inače zapovjednika 104.-te brigade) i drugih domaćina, ukazivao je na mogućnost da nadmetanje poprimi poseve razbibrizan i neobavezujući značaj. No,

to nije bilo tako. Naime, nazočno gledateljstvo je vidjelo vrlo borbenu i dobru utakmicu u kojoj je momčad Hrvatske vojske uspjela nadvisiti suparnika konačnim omjerom 78:87. Među pobjedničkim igračima, predvođenim trenerom Butkovićem, istaknuli su se Kauzlaric, Gospodnetić, Šošić, Ercegović, Sulimanović i Bedalov, a napose poznati hrvatski košarkaš Zoran Čutura koji im se ovom prigodom priključio. Domaća momčad je pokazala tek nešto malo slabiju igru, a u njenim redovima valja izdvojiti Ramušćaka i njegove ubačaje iz daljine.

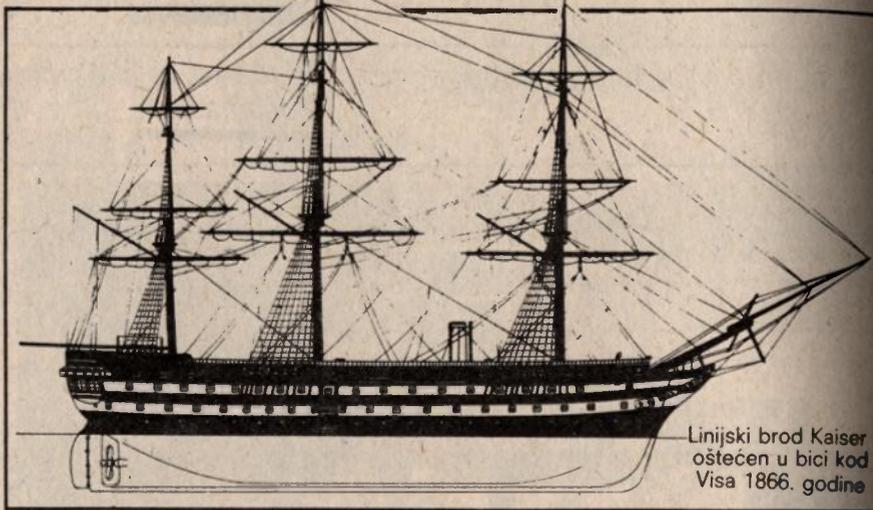
Utakmicu su dobro sudili Naklić i Bošćak iz Varaždina. Brojna varaždinska poduzeća su prilozima pomogla organizaciju ovog susreta. Športsku odjeću za reprezentaciju Hrvatske vojske načinio je MTC.

V. K.

MORNARSKA SABLJA HABSBUURŠKE MORNARICE NOVOG STILA M 1858

Nakon što je Habsburška ratna mornarica prilikom talijanske revolucije 1848. godine doživjela veliku traumu uslijed dezertiranja talijanskih časnika i mornara, kad je od 162 ratna broda njih 113 prešlo na stranu venecijanskih pobunjenika, započinje njena velika personalna i materijalna transformacija. Talijani su kao nepouzdan kadar potpuno izgubili položaj u mornarici. Mornari i niži časnički kadar uglavnom su Hrvati iz priobalja i s otoka dok su viši časnički činovi rezervirani mahom za Nijemce, ali je i među njima bilo Hrvata kao i pripadnika drugih naroda. Pula postaje glavna ratna luka i započinje gradnja niza novih ratnih brodova.

Upravo za naoružanje ovog broda naručena je proizvodnja nove vrste mornarske sablje. Do tada su se koristile stare sablje francuskog tipa iz napoleonskih vremena. U literaturi je uobičajeno da se ove sablje nazivaju mornarskim sabljama novog stila (Entersäbel neuer Art), ali se također označavaju i kao model 1858 po godini proizvod-

Linijski brod Kaiser oštećen u bici kod Visa 1866. godine

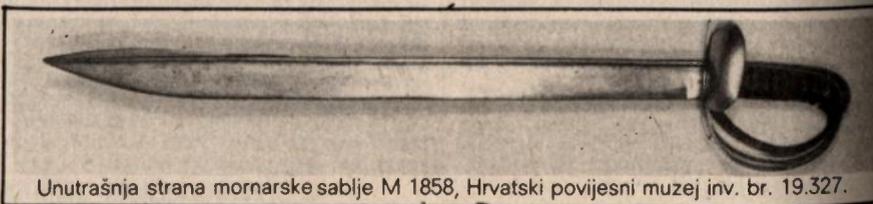
sablji koje su imale glomazni zaokruženi branik i široko kraće sječivo. Ipak, njen oblik je veoma poseban i prepoznatljiv. Sama drška je srodna raznim vrstama austrijskih sablji toga doba. Drvena je i presvučena ili običnom govedom ili hrapavom ražinom kožom. Ledni okov s plitkom kapom je od željeza. Željezni rukobran je sferastog oblika s dva uzdužna proreza, a ispod njega je kratka križnica blago zavijena u obliku slova S. Sječivo je na nasadu široko oko četiri cm dok se prema vrhu blago proširuje jer mu se u donjoj trećini iznad hrpta izdiže jalman. Hrhat sječiva je zadržan i okruglog profila te se jako ističe. Ovakav profil sječiva bio je relativno čest na sabljama iz druge polovine 19. i početkom 20. stoljeća.

Sablje ovog tipa proizvedene su u manufakturi F. S. Junga. Na svima se nalazi utisnuto njegovo ime i to na nasadu s unutrašnje strane sječiva, ponekad i na košarici rukobrana. Na sječivu se nalazi i njegov proizvodni znak u obliku jeruzalemskog križa (slika 3). Kod starijih predmeta ovaj žig je jednostavan, a kod mlađih, onih iz šezdesetih godina 19. stoljeća, križ se nalazi u obrubljenom polju. S druge strane sječiva utisnuta je godina proizvod-

nje (slika 4). Najraniji primjerci datirani su sa 1858. godinom, a najmlađi, bar oni nama poznati, sa 1863. godinom. Najveći broj ih je, međutim, iz 1862. godine.

U naoružanju habsburške mornarice sablja M 1858 zadržala se do 1903. godine nakon čega ih po svoj prilici kao bezvrijedne uništavaju. Zbog toga ih se malo sačuvalo. U Hrvatskom povijesnom muzeju u Zagrebu nalaze se tri primjerka ovog oružja: inv. br. 19.413, 19.326 i 19.327 (slika 2). Svima nedostaju korice koje su inače bile kožnate sa željeznim okovima. Dvije su iz 1858. a jedna iz 1863. godine te se u detaljima razlikuju. Dužina im je između 75 i 76 cm, dužina sječiva od 59,5 do 60,5 cm, a širina sječiva od 3,7 do 4 cm. Osim tvorničkih oznaka ova tri primjerka nose i brojeve pod kojima su zavedeni kao brodski inventar. Tako predmet inv. br. 19.413 na košari s vanjske strane ima utisnut broj 23, inv. br. 19.327 na gornjem dijelu kraka križnice ima broj 76, a niže uz sječivo broj 2, dok inv. br. 19.326 na gornjem dijelu kraka križnice nosi broj 83. Ovaj zadnji primjerak na košari branika ima još i utisnuta slova K. M. što je kratica za Kriegs Marine.

TOMISLAV ARAUČA

Unutrašnja strana mornarske sablje M 1858, Hrvatski povijesni muzej inv. br. 19.327.

Oznaka proizvođača F. S. Junga, HPM inv. br. 19.327.

Oznaka godine proizvodnje, HPM inv. br. 19.327.

nje prvih primjeraka. Često se nailazi i na pogrešan naziv M 1862 koji je uveo Eduard Wagner, a koji je proistekao iz njegove krive ocjene o vremenu uvođenja u naoružanje ove sablje. Očito nije poznavao primjerke izrađene prije 1862. godine pa mu se potkrala pogreška.

Sablja M 1858 oblikovana je na temelju tradicije dotadašnjih mornarskih

HRVATSKI VOJNIK

HUSARSKI KONJANIK IZ 16. STOLJEĆA

Vojni ustroj ostataka Hrvatskog kraljevstva krajem 16. st. dobiva čvrst i dobro organiziran oblik. Od strane austrijskih pokrajina, osobito Stajerske, prizide obilna i redovita financijska, materijalna i organizacijska pomoć koja omogućuje držanje za ono vrijeme brojnih najamnika na granici prema Turskom carstvu. Tako primjerice 1572. godine u Hrvatskoj krajini postoji ukupno 672 konjanika i 2754 pješaka dok je na slavonskoj granici 505 konjanika i 1565 pješaka. Ovdje ne spominjemo vojsku prikupljenu insurekcijom – općim zemaljskim ustankom, koja je bila višestruko brojnija ali nije imala stalni značaj, kao ni neke druge oružane postrojbe. Unajmljeni vojnici nazivaju se različitim nazivima zavisno od njihove opreme, podrijetla i osnovnog zadatka koji obavljaju. Konjanici su redovito opremljeni na husarski način ali se potkraj 16. st. javljaju i arkebuziri. Ogromni naponi uloženi u ovaj vojni ustroj doveli su do poznate pobjede kod Siska 1593. godine kad je konačno uspostavljena ravnoteža na turskoj granici.

Na našoj ilustraciji prikazan je jedan husarski konjanik u relativno skromnoj opremi. Vojnici su u pravilu sami nabavljali svoje oružje tako da je oprema imala individualni značaj, ali zbog ustaljenih običaja i estetskih ukusa njihov cjelokupni izgled bio je

prilično unificiran. Zabilježeni su i propisi koji reguliraju opremu konjanika. Tako se u jednom uputstvu pisanom na kajkavskom narječju iz 1578. godine kaže: »Capitan ima petdeset koine hussarske vse ili vetschi dela plemenite viteze s dobrimi koini, oklopi, ili panciry, shischakom, szhitom, copiem, sablo, bodeschom, batom ili sekirizo spravne imati. Komu drago Pushko poleg nossiti to mu se dopusti.«

Sablja na ilustraciji je obična vojnička husarska sablja iz kraja 16. st. Ima željeznu križnicu s dugim kracima i jezičcima, uzetom i kožom omotanu drvenu dršku s manjom željeznom kapicom, te drvene kožom omotane korice sa željeznim okovima. Znatno broj takvih sablji sačuvan je u muzejima u Mađarskoj i Austriji dok u Hrvatskoj ima samo nekoliko iskopina.

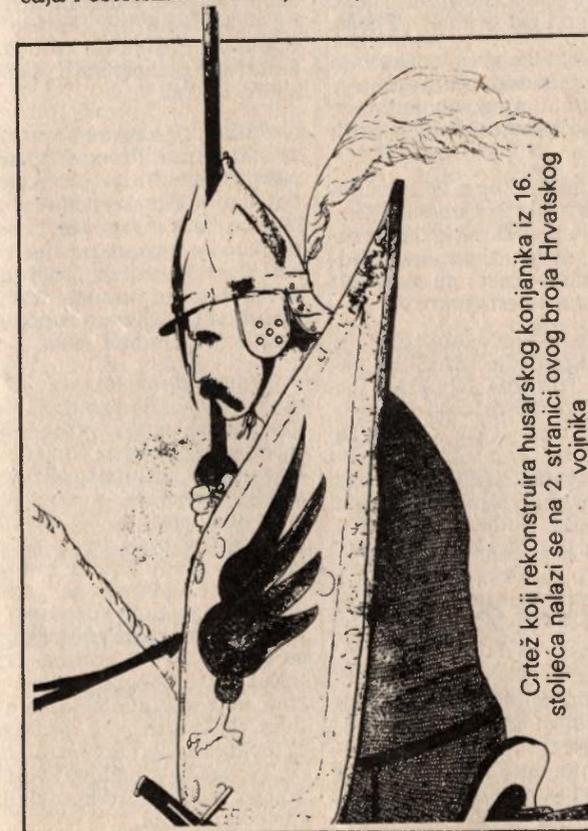
Ispod kolana s lijeve ili desne strane husari su držali mač za probijanje oklopa. Jedna veoma rijetka vrsta takvih mačeva vezana je za hrvatsko ime. Mačevi s drškom poput one na našoj ilustraciji nazivaju se u starom inventaru oružarnice u Gracu »Crabatsche wehr«. Izgleda da su te mačeve u 16. i 17. st. u sjeverozapadnoj Hrvatskoj nazivali bodežima. Ponajprije ta vrsta mačeva se i upotrebljavala isključivo za bod. Bodež se spominje u propisu iz 1578. godine, a iz jednog opisa predmeta što ih je morao izraditi kandidat za zvanje majstora cestara (sabljar, mačara) iz 1651. godine kaže da se osim sablje i paloša mora napraviti i »bodež na portajsku (tursku) formu da bude karika na njemu privarjena i na toroklattu (usta korica) na donjem falatu (na donjem dijelu)«. U ovom opisu može se prepoznati mač za probijanje oklopa koji, zavisno od vrste, ima dosta turskih elemenata, dok s druge strane nije vjerojatno da bi kratki bodež, u standardnom značenju te riječi, imao dva kolata za vješanje.

Husar na našoj slici ima sklop sastavljen od sitnih međusobno isprepletenih alkica. Na prsnom dijelu su takvi oklopi često imali mjedene ili srebrne ukrase u obliku malih zvjezdica, mjeseca ili pločica. Štit je posebnog oblika i obično se naziva tarča. U drugoj polovini 16. st. ti štitovi dobivaju novu formu s jako izdignutim gornjim krakom dok im se gubi ranije udubljenje na prednjem gornjem kraju koje je inače služilo za pridržavanje koplja prilikom juriša.

Kaciga prikazana na slici izvorno je turskog podrijetla. U spomenicima se javlja pod imenom šišaka, a bilo ih je različitih oblika. Neke su imale šiljati vrh poput ovog primjerka koji je inače nacrtan prema predmetu iz zbirke Hrvatskog povijesnog muzeja. Propis iz 1578. godine spominje bat (buzdovan) ili sjekiricu koju su husari nosili obješenu o unkašu sedla. Jedan oblik takvog buzdovana prikazan je i na našoj slici. Veoma važno oružje bilo je i koplje čija dužina je dosegala čak šest metara.

Zanimljiv je tretman puške u propisu iz 1578. godine. Ona je neobvezni dio naoružanja husara ali očito tijekom vremena sve više dobiva na važnosti. Te konjaničke puške su po svoj prilici kratke arkebuze s mehanizmom na kolo. Duge fitiljače kakve su tada upotrebljavali pješaci nisu bile pogodne za konjičku uporabu.

TOMISLAV ARAUČA

Crtež koji rekonstruirao husarskog konjanika iz 16. stoljeća nalazi se na 2. stranici ovog broja Hrvatskog vojnika

Mač za probijanje oklopa, kraj 16. stoljeća. »Croatische wehr«

HRVATSKI VOJNIK

HRVATI NA BEDEMU EUROPSKE ULJUDBE

Hrvatska ratna povijest (X.)

U drugoj polovici sedamnaestog stoljeća oslabila je turska vojna sila u zaposjednutim zemljama hrvatsko-ugarskog kraljevstva. Bilo je to razdoblje nakon tridesetogodišnjeg rata, koji je poharao Europu, a u kome su se osobito istakli hrvatski vojnici i vojskovođe, poput Nikole Šubića Zrinskog mlađeg. Zrinski je bio hrvatski ban i mađarski generalisimus, i vodio je hrvatsko-ugarsku vojsku u bici kod Lewentza, u Mađarskoj, te u bici kod samostana sv. Gottharda, gdje su Turci bili poraženi. Nakon bitke kod sv. Gottharda turska se vojska našla u nepovoljnom položaju, pa su se borbe nastavile, osobito nakon opsade Beča 1683. godine.

Kad su Turci izmakli iz boja pod Bečom, počeo je veliki protunapadaj. Jedno za drugim padala su uporišta turske vojske u Ugarskoj. Godine 1686. na juriš je osvojena i Pešta. Na ustanak se dižu pučani Like i Slavonije, a vode ih Marko Mesić u Lici i fra Luka Imbrišimović u Slavoniji.

Kršćansku vojsku vodio je markgrof bavarski Ljudevit Badenski, dok se pod njegovim zapovjedništvom borio princ Eugen Savojski. Oni su zauzeli Beograd 6. rujna 1688. godine. Zbog toga je veliki vezir Mustafa Čuprilić nastojao 1689. sklopiti mir, ali mu to nije pošlo za rukom. Borbe po Srbiji se nastavljaju, kršćani dolaze do Niša i Vidina, ali 1690. vezir Čuprilić ponovno zauzima sve do Beograda. Kršćani su bili potisnuti preko Save i Dunava.

BITKA KOD SLANKAMENA

Bitka kod Slankamena zbilja se 29. kolovoza 1691. godine. Tursku vojsku vodio je Mustafa Čuprilić, a kršćansku Eugen Savojski. Pobjedili su kršćani. Marko Mesić i fra Luka Imbrišimović imali su velike uspjehe u Lici i Slavoniji,

koji su narednih godina bili oslobođeni od Turaka.

U rujnu 1697. godine odigrala se još jedna važna pobjeda kršćanske vojske u boju protiv turskog osvajača. Riječ je o pobjedi u bici kod Sente, nakon čega u Ugarskoj više nije bilo turske vojne sile. Kod Sente se naročito istakao princ Eugen Savojski, pukovnik carske vojske u svojoj dvadeset i trećoj godini. On je vodio hrvatske konjičke pukovnije. Tom je prilikom izginulo 20.000 Turaka, još ih je 10.000 potjerano u rijeku Tisu, a izgubili su i pet vezira i 13 paša.

Osnova pobjede kršćanske vojske bila je u uspješnom iznenađenju neprijatelja i zaokruživanju njegovih jedinica, pa se i u tom boju istakla vještina princa od Savoje.

Dvije godine nakon toga, 26. siječnja 1699. potpisan je mir u Srijemskim Karlovcima, kojim je pod carsku vlast vraćena čitava Hrvatska, Ugarska i Sedmogradsko (Erdelj). Turci su zadržali samo utvrđeni grad Temišvar.

Nakon srijemsko-karlovačkog mira nastupilo je višegodišnje razdoblje nesukobljavanja s Turcima. No, Eugen je Savojski poveo hrvatske čete u novu bitku. Sudjelovali su tako u ratu za španjolsku baštinu, prvo u bici kod Rivolija, gdje su hrvatski krajišnici prošli Alpe, poput drugog Hanibala, i zašli Francuzima s leđa. Sudjelovali su i u opsadi Mantove, te u bici kod Luzarre.

HRVATI RATUJU PO EUROPI

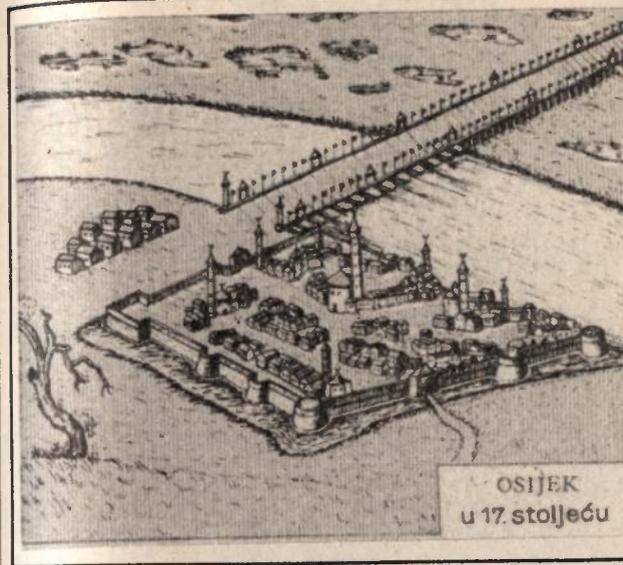
Zajedno s jedinicama Eugena Savojskog, gdje su znatan broj činili Hrvati, borili su se i Englezi vojskovođe od Malborougha. Protivnici su bili Bavarci i Francuzi, združeni u vojsku koju su vodili maršal Tallard, Marsin i knez iz-

bornik Maksimilijan Emanuel Bavorski. Odlučna bitka odigrala se kod Höchstädta 16. kolovoza 1704. godine, a pobijedile su austrijsko-engleske jedinice, tj. Eugen Savojski.

Slijedeća velika bitka gdje su se borili i u Europi čuveni hrvatski ratnici bila je kod Turina. Ni nakon toga rat za baštinu nije prestao. Presudno je bilo svrgnuće vojvode Malborougha u Engleskoj, koja je nakon toga sklopila mir s Francuzima. Princ Eugen Savojski držao je to izdajom, ali je 1714. godine pristao na mir, koji je sklopljen u Rastattu. Poslije tih ratova Austrija je, smatraju povjesničari, postala glavna sila u Europi.

Nakon toga na red opet dolaze sukobi s Turcima. Prvo je Austrija sklopila pakt s Mletcima, a zatim prelazi na potiskivanje Turaka s Balkana. Prvo dolazi zauzeće utvrđenog grada Temišvara, koji je zauzet poslije velikog boja kod Petrovaradina, gdje je Savojski s 70.000 vojnika potukao 150.000 Turaka, pogubivši i njihovog zapovjednika velikog vezira Damad Aliju.

Godinu dana kasnije, 1717. došlo je do borbe za Beograd. U Beogradu su Turci imali 30.000 vojnika, te još 150.000 u Jedrenom pod zapovjedništvom velikog vezira Halilpaše. Princ Eugen Savojski, o kojem je poslije ovog boja spjevana pjesma »O princu Eugenu, sjajnom vitezu«, imao je oko 100.000 vojnika. Među njima mnogo je bilo i Hrvata. Eugenova se vojska raširila pred Beogradom, prošavši Dunav, ali ju je 1. kolovoza zaokružio Halilpaša sa svojih 150.000 boraca. Borba je bila teška, ali je Beograd došao u ruke Austrije, koja je njome vladala dvadeset godina. Potpisan je i Požarevački mir, 1718. godine, po kojem Austrija dobiva od Turske sve dijelove svog kraljevstva koji su bili pod turskom okupacijom, te sjevernu Srbiju.

OSIJEK
u 17. stoljeću

KARLOVAC
u 18. stoljeću

Hrvatski su junaci imali prema princu Eugenu Savojskom poseban odnos, a i on prema njima. To je slikovito opisao i vojni povjesničar dr. Slavko Pavičić u opširnoj knjizi »Hrvatska ratna i vojna povijest«. Navest ćemo što je Pavičić napisao o odnosu Eugena Savojskog i Hrvata: »Princ Eugen je mnogo cijenio Hrvate, i pojedine naše istaknute ličnosti, i naše čete. On je prijateljevao s Ivanom grofom Draškovićem, našim banom. Osobito je cijenio našeg bana Ivana Palffyja ab Erdöda, koji je kao general vodio vojnu i u Mađarskoj protiv mađarskih ustanika, protiv Jurja Rakoczyja, unuka Jelene Zrinske. Pod njim su se Hrvati borili i s Turcima. General Adam grof Drašković vodio Hrvate u borbu protiv Turaka u odsjeku Turske Hrvatske, u kojoj nije osobito uspio. Princ Eugen je mnogo cijenio tri hrvatska visoka časnika, tri brata Maksimilijana, Ernesta i Antuna Petraša, od kojih se istakao osobito Maksimilijan, dubokim prodorom u Bosnu prema Sarajevu. Maksimilijan Petraš dobiva nadimak Srijemski Vojvoda zbog svojih velikih uspjeha u organizaciji obrane Srijema. Razdoblje princa Eugena bilo je i za Hrvate odlučno važno. Princ je Eugen ostao u dubokoj i častnoj uspomeni našeg naroda.«

TRENKOVI PANDURI

Trenkovi su panduri najpoznatiji hrvatski vojnici svih vremena. Za njih je znala cijela Europa, borili su se u raznim ratovima, slovali su kao najhrabriji ratnici. Zanimljiva je priča o njihovom nastanku, razvitku i nestanku.

Trenkovi panduri su nastali u trenutku kad je trebalo zaštititi kraljicu Mariju Tereziju, kojoj je hrvatski narod bio vrlo odan i koji je prihvativši »pragmatičku sankciju«, prihvatio i žensku lozu kao nasljedstvo prijestolja. Naime, pruski i bavarski kralj, željeli su prisvojiti Šlesku, odnosno druge austrijske zemlje, pa su napali ne odveć uvježbanu austrijsku vojsku. Nakon pobjede kod Mollwitza 10. travnja 1741. godine razvio se u Europi velik rat protiv Austrije, jer su i Bavarska i Prusija željele dio austrijskog teritorija. Kod Mollwitza borili su se i hrvatski graničari, iako najbolji hrvatski vojnici, Trenkovi panduri, stupaju na scenu nakon Mollwitza.

Franjo barun Trenk potječe iz vojničke obitelji. Otac Ivan barun Trenk postao je časnik u pruskoj vojsci, a zatim je kao časnik austrijske carske vojske sudjelovao u ratovima protiv Turaka. Borio se na brojnim bojištima. Franjo barun Trenk vidio je rat kao petogodišnji dječak, kad je promatrao boj kod Petrovaradina (1716. godine). Vojničku karijeru započeo je 10. srpnja 1717. godine kao zastavnik u pukovniji palatina grofa Nikole Palffyja ab Erdöda.

Prve službe imao je u Beogradu i Osijeku. Godine 1737. mu je od kuge umrla žena sa četvero djece, pa se barun Trenk odlučio posve posvetiti karijeri u vojsci. Zatim je, zbog nekih neslaganja, otišao u rusku vojsku, gdje se proslavio u bici na rijeci Bug, u boju protiv Tatara. U ruskoj vojsci barun Trenk postao je major.

Barun Trenk je 1741. godine ponudio kraljici Mariji Tereziji, u čemu su ga podržali vojskovođe lotaringijski i toskan-

ski, da sakupi 1000 momaka, pandura, po Slavoniji, i da se zajedno s njima stavi u kraljičinu službu. Sabrao je oko 900 dobrovoljaca, iz okruga Mitrovica, Srijemskih Karlovaca, Petrovaradina, Iloka, Virovitice, Voćina, Valpova, Dalja i Đakova. Oprema za pandure koštala je 62.000 forinti, a plaća im je iznosila 6 novčića dnevno. Izgledali su vrlo neobično.

Vojnička odora bila im je slična turskoj. Imali su visoke crne kape, crvene kabanice i plave hlače. Oboružavale su ih četiri kubure i nož s napisom »Vivat Pandur!«. Posjedovali su i handžar.

O boku su nosili krivu sablju. Brijali su glave i nosili perčin. Trenkovi panduri poznati su i po tome što su imali svoju glazbu, koja se sastojala od dvanaest glazbenika s frulama, bubnjem i činelama. To se drži prvom vojničkom glazbom u Europi.

Danom 26. svibnja 1741. barun Trenk je sa 1022 pandura stigao u Beč. Dan kasnije priredena je i parada pred kraljicom, koju je promatrao čitav carski Beč. Barun Trenk bio je primljen i kod Marije Terezije, koja je bogato nagradila njegove vojnike. Poslije nekoliko tjedana u prijestolnici, panduri su krenuli na frontu. Barun Trenk je posjetio feldmaršala Neipperga 6. lipnja, dok su panduri već 15. lipnja bili u logoru kod tvrđave Neisse. Tri dana kasnije Trenkovi su panduri doživjeli prvu ratnu pobjedu, zauzećem Zoptenberga, kojom su se počeli upisivati na najsvjetlije stranice hrvatske ratne povijesti.

(Nastavit će se)

DUBRAVKO GRAKALIĆ

arena "Arena" je uvijek na vašoj strani!

križaljka

LINIJA FRONTE

AUTOR: DR. ZVONIMIR KURPEŠ	VRSTA STRE- LJAČKOG AUTOMAT. ORUŽJA	ODIČI I POMAK- NUTI UNATRAG	STEPE- NICE	PUTNIK OD ZABAVE	SLUŽBA APOSTOLA	DASKA ZA RAZVLA- CENJE	SPISI												
STEPA, PUŠTO- POLJINA																			
USTU- PANJE																			
OGU- DNOST																			
SLJED- BENICI KUBIZMA																			
TALJ, MUŠKO IME /OREŠT/							JAP. FILMSKI REDA- TELJ KU- ROSAWA												
MILANO			VUNENA HALJINA STARIH RIMLJANA POGREBI																
"INTER- NAT. TRACING SERVICE"				POKOST MJESTO NA OTOKU UGLIJANU															
DAKTI- LOGRAFI																			
"RADIJUS"		ROLJO- DJEJLAC BOJA KOŽE, PUT																	
KORALJNI OTOK					SLIKA S NAPIS- OM NAD DUCAN- OM I SL.	"AMPER" ANTIČKO IME NINA	LJEČNIK ZA UŠNE BOLESTI	NASLOV MONGOL- SKIH VLADARA	POKRAJ- NA U SJ. DIJELU IRSKE	PRITOK SAVINJE U SLO- VENJI	KRALJ HUNA "BIC BOŽIČ"	STRAHO- VLADA	USKONO- BI OOVJE- KOLIKI MAJMUNI	MOČVAR- NO ZEM- LJISTE					
LJEVA RUKA /MNOŽ/							OSVAJAČ SAVTI SE												
EVOI ETOI					UVODITE- LJI U RE- BAJA GLUMICA PALINKAŠ														
"ZAPAD"		RAT ZA RODNU GRUDU TORANJ DŽAMIJE																	
	TIBUČ- LJEČE GLUMICA STREL- SAND							OSVEZ- NIKUPON OBOR											
BIZMUT			ARTILJE- RIJSKA TANAD ZAMECI						ŽARGON PROSTOR ZA IZLA- GANJE										
ZGB, SU- KARICA KRIZ- MANIČ					POGLAVAR RIMOKAT. CRKVE	ŽLJEJNI USJECI EDUARD ODMILA			TULIPANI	UGO TOGNAZZI MUSL. MU- ŠKO IME									
STARA ZEMLJI- ŠNA MJERA					KRALJ SVAČIO NASLJED- NI OIM- BENIK				NAR. ŽEN- SKO IME NAPOLJE										
VIŠI ČASNIČKI ČIN									KRALJ ILI CAR VLADALAC PALADJ										
PRIZNA- NICA, POTVRDA							PAOLA ODMILA "VOLT"												
GLAVNI GRAD GRČKE						PRIPAD- NIKEVAN- GEL VJERE													

HRVATSKI VOJNIK

HRVATSKI INFORMATIVNI CENTAR

Teslina 16, 41000
Zagreb Tel: 041/427-730, Fax: 041/450-700

KARTE

ETNIČKE, GEOGRAFSKE I PROMETNE KARTE
Hrvatske i Bosne i Hercegovine

KNJIGE I ČASOPISI

Hrvatska i Hrvati
Povijesne karte Hrvatske
Hrvatska — Vinkovci / slike rata
Rat protiv Hrvatske: Kronologija agresije
Hrvatska: Bolnice na nišanu
Warikatura Croatica
Croatian Medical Journals

VIDEO VRPCE

1. Vukovar — Dubrovnik — Novska — Vinkovci — Šibenik
2. Hrvatska i Hrvati — Razorena baština
3. Razorene hrvatske crkve — Kolone smrti — Djeca u ratu
4. Istina o Hrvatskoj — Dubrovnik krajem 1992.
5. Stradanje Židova u Srbiji 1941—1945

DRUGE PUBLIKACIJE, POSTERI

Nudimo Vam širok izbor pisanog i video materijala na stranim jezicima i po pristupačnim cijenama. Upoznajte prijatelje i znance u inozemstvu s Vašom domovinom i istinom o ratu protiv nje.